

MAX MÜLLER'S
HANDBOOKS
FOR
THE STUDY OF SANSKRIT
— — —
THE HITOPADEŚA
BOOK I.

UDO PROVINCIALE

NAZIONALE

B. Prov.

BIBLIOTECA

XIII

163

NAPOLI

VITT. EM. III

BIBLIOTECA PROVINCIALE

Armadu

Palchetto

Num.° d'ordine

2521

B. Peer,
XIII
183-184

HANDBOOKS
FOR
THE STUDY OF SANSKRIT.

EDITED BY

MAX MÜLLER, M.A.

TAYLORIAN PROFESSOR OF MODERN EUROPEAN LANGUAGES AND LITERATURE
IN THE UNIVERSITY OF OXFORD.

HANDBOOKS FOR THE STUDY OF SANSKRIT.

EDITED BY MAX MÜLLER, M.A.

— ♦ —

I
THE FIRST BOOK OF THE HITOPADEŚA.

THE SANSKRIT TEXT OF THE FIRST BOOK.

II
THE SECOND, THIRD, AND FOURTH BOOKS OF THE HITOPADEŚA.
Sanskrit Text, with English Notes.

III
SANSKRIT-ENGLISH DICTIONARY. By Professor TH. BENTLEY.

[In the press.]

IV
A SANSKRIT GRAMMAR FOR BEGINNERS.

[In preparation.]

644938

THE
FIRST BOOK OF THE HITOPADEŚA:

CONTAINING

THE SANSKRIT TEXT,

WITH

INTERLINEAR TRANSLITERATION, GRAMMATICAL ANALYSIS,
AND ENGLISH TRANSLATION.

LONDON:

LONGMAN, GREEN, LONGMAN, ROBERTS, & GREEN.

1864.

PREFACE.

A SERIES of Handbooks for the study of Sanskrit seems to be required at the present moment by two classes of readers ; by those who, as candidates for the Indian Civil Service, are anxious to acquire that amount of familiarity with the grammar and literature of the classical language of India, which is not only useful for an honourable acquitment at the public examinations, but serves as the best foundation for the subsequent study of the spoken vernaculars ; and by that steadily increasing number of scholars who wish to gain an elementary, yet accurate, knowledge of a language which is the key to the secrets of Comparative Philology.

There is, indeed, no lack of books in English for those who make Sanskrit the study of their life ; and even continental scholars who wish to acquire a sound and profound knowledge of the ancient language and literature of India, must still have recourse to the masterworks of English scholars such as Colebrooke, Prinsep, and Wilson. The first volume of Colebrooke's Sanskrit Grammar, published sixty years ago, is a monument of English scholarship which has never been surpassed by any subsequent Grammar, whether in English, German, or French. Professor Benfey's large Sanskrit Grammar, published at Leipzig in 1852, is the only work that rivals it in comprehensiveness and authoritativeness.* The Dictionary of Wilson, to which is mainly due the rapid progress which Sanskrit scholarship has made in the Universities of Europe, is still the only complete thesaurus of the language of ancient India. There are the *editiones principes*, the original translations, the comprehensive essays, due to the honest industry of such men as Sir W. Jones, Wilkins, Colebrooke, Wilson, and Ballantyne, which will always keep their place of honour in the library of every student of Sanskrit. But these works are available to advanced scholars only, while the elementary books now accessible to English students who wish to begin the study of Sanskrit, and who, in many cases, have to begin it without the help of a master, are, with rare exceptions, edited in such a manner that they fail in the very elements of grammar, and unnecessarily retard the progress even of the most painstaking pupils. It has been said, indeed, with some apparent truth, that the race of *bonâ fide* Sanskrit scholars seemed for a time extinct in England ; but the late publications of Mr. J. Muir of Edinburgh, and Professor E. B. Cowell of Calcutta, bear witness that in Sanskrit scholarship, too, England will always hold her own, and that, with the

* The same author has lately published a 'Practical Grammar of the Sanskrit Language for the Use of early Students,' London, 1863.

advantages enjoyed by the members of the Civil Service in India, there will never be wanting worthy successors of Colehrooke and Wilson—men who have not only mastered the intricacies of Sanskrit grammar, but who are capable of reading Sanskrit MSS., and contributing towards the progress of Sanskrit scholarship by editing texts that have never been edited before, and translating texts that have never been translated before.

The present series of elementary handbooks is intended to comprise an elementary Grammar for English students, a Sanskrit-English Dictionary, and the ordinary text-books, the *Hitopadeśa*, the *Laws of Mann*, the play of *Śakuntalā*, the *Nala*, and such other works as may hereafter seem to be called for either in England or in India. A Manual of Comparative Philology, written with special reference to Greek and Latin, is likewise in preparation. The cooperation of several eminent Sanskrit scholars has been secured.

The first volume of the series contains the First Book of the *Hitopadeśa*, a work which, since the days of Sir William Jones, has been used as the text-book in all Colleges and Public Examinations. The Sanskrit text has been so arranged that even those who are not able to command the assistance of an efficient teacher will be able by themselves to read, parse, and translate every word of this ancient collection of Indian fables.

The first line contains the Sanskrit text in Devanāgarī letters, the words properly joined according to the rules of Sandhi.

The second line gives every word transcribed in Roman letters. The system of transliteration is that of Sir W. Jones, with a few modifications which are now generally adopted by Sanskrit scholars. The words are separated, and the final and initial letters allowed to remain unaffected by the rules of Sandhi. Compound words have been divided, and the single words which enter into composition are given in their crude forms. Thus *sam-śṛītoḥtiśhu* is printed *samśṛīta-uktishu*, not *sam-ṣṛīta-uktishu*, because it is *samśṛīta*, as a ready-made word, that enters into composition with *uktī*. *Saṁskāras*, on the contrary, is divided into *sam-kāras*, thus showing the reader that the insertion of the *s*, and the change of *m* into Anusvāra, are the result of the composition of *kāras* with *sam*. According to the same system *samunnatim* is printed *sam-ud-natim*, *rājaputrās* appears as *rājan-putrās*, *upaiti* as *upa-eti*, &c. Two advantages are thus secured: the pupil is warned against reading the Devanāgarī text too mechanically by the aid of the transliteration, and his attention is from the first attracted to the rules which govern the composition of words.

The third line contains a grammatical analysis of every word. The space that could be spared for this being very limited, it was necessary to use abbreviations, a complete list of which will be found at the end of the preface.

The fourth line supplies an English interlinear translation. As far as possible each Sanskrit word is here rendered by an English word, the succession of words in Sanskrit being preserved throughout in English. Any attempt at English idiom was out of the question; yet it is hoped that, by the help of the grammatical analysis, this English transvocalisation (*sit venia verbo*) may be intelligible and useful to a diligent student.

From page 38 the transliteration is discontinued. The student, after having worked his way through the first thirty-eight pages, ought to be sufficiently familiarised with the Devanāgarī alphabet to be able to dispense henceforth

with the Roman transcript. In order to mark the end of words which in the Devanâgarî text are joined together with the next following words, a dot has been placed beneath the final letter, an expedient which, it is hoped, will prove useful to the beginner, and do away with the necessity of separating the final and initial letters of words which, according to the genius of the Sanskrit language, cannot be conceived as separated from each other.

From page 68 the grammatical analysis too has been discontinued. The student, after having read so far, may reasonably be supposed to have acquired such a knowledge of the elements of Sanskrit grammar as to be able to read the rest of the first book of the Hitopadeśa with the help of a literal inter-linear translation.

The Sanskrit text is chiefly based on that of Lakshmi Nārāyaṇ Nyāṇakār, in his edition of the Hitopadeśa, with a Bengali and English translation, Calcutta, 1830. Deviations from that text were only resorted to where grammar, regard for the difficulties of beginners, or decency, seemed to require it. That text was chosen as an authority, partly because it was desirable to have, as far as possible, the same text in the examinations in India and in England, partly because an eclectic text, even one so carefully elaborated as that of Schlegel and Lassen, seemed to be incompatible with those principles of diplomatic criticism which are now adopted by all sound scholars, not only in Greek and Latin, but likewise in Sanskrit and Oriental literature. No attempt has yet been made to arrange the numerous MSS. of the Hitopadeśa genealogically, and there is hardly another work with which each copyist has ventured to take such liberties as with this, the most popular story-book of India. Until MSS. have been genealogically arranged, a selection of certain plausible readings from this or that MS. is worse than useless. In my translation of the Hitopadeśa, published in the year 1844, I pointed out that an eclectic restoration of the text, even if carried out by men of taste and profound scholarship, could never satisfy the demands of modern criticism. As the labour of collating and classifying the MSS. of the Hitopadeśa would have been very great, and as, owing to the nature of this popular work, the result would always have been problematical, I determined to make no attempt at a critical restoration of the text, but to adhere throughout to some one native authority. The reason why I preferred the text of Lakshmi Nārāyaṇ Nyāṇakār, the Bengali editor and translator of this Indian school-book, to any single MS. of the Hitopadeśa, was, as I stated before, of a purely practical nature—I wished there should be, as far as possible, a certain uniformity in the text-books used in England and in India. I have also to confess that in cases where such common phrases as *tathā cha*, *aparam cha*, *tathā cha uktam* ('and thus it is said') would have entailed a blank space of four lines, they have sometimes been omitted, and that the same consideration has occasionally required the omission of certain portions in the grammatical analysis of the text.

The manuscript of the First Book of the Hitopadeśa, as here printed, was carefully prepared for me, according to the principles just explained, by Dr. F. Kielhorn, and I hope that the labour bestowed upon it by him and by myself will prove useful to that daily-increasing class of scholars who wish to acquire an accurate knowledge of the classical language of ancient India, whether as a preparation for the study of the spoken vernaculars, or as an introduction to the science of language.

Transliteration of the Devanāgarī Alphabet.

अ a	औ au	ठ ṭh	भ bh
आ ā	क k	ड ḍ	म m
इ i	ख kh	ढ ḍh	य y
ई ī	ग g	ण ṇ	र r
उ u	घ gh	त t	ल l
ऊ ū	ङ ṅ	थ th	व v
ए e	च ch	द d	श ś
ऐ ai	छ chh	ध dh	ष ṣh
ओ o	ज j	न n	स s
	झ jh	प p	ह h
	ञ ñ	फ ph	अं an̄
	ट ṭ	ब b	अः aḥ

List of Abbreviations.

N. = Nominative.	Pres. = Present.	Ind. = Indeclinable.
G. = Genitive.	Impf. = Imperfect.	Adv. = Adverb.
D. = Dative.	Perf. = Perfect.	Prep. = Preposition.
Ac. = Accusative.	Aor. = Aorist.	rt. = root.
V. = Vocative.	Fut. = Future.	aff. = affix.
Ab. = Ablative.	Pot. = Potential.	Compar. = Comparative.
I. = Instrumental.	Imp. = Imperative.	Superl. = Superlative.
L. = Locative.	Ptc. = Participle.	Ttp. = Tatpuruṣa.
m. = masculine.	Inf. = Infinitive.	Karm. = Karmadhāraya.
f. = feminine.	Ger. = Gerund.	Babuv. = Bahuvrīhi.
n. = neuter.	Par. = Parasmaipada.	Dvand. = Dvandva.
sg. = singular.	Ātm. = Ātmanepada.	Avyay. = Avyayibhāva.
pl. = plural.	Pass. = Passive.	cf. = compare.
du. = dual.	Caus. = Causative.	id. = the same.

The Anusvāra and the Nasal Dot.

Another abbreviation which I have adopted in the Sanskrit text requires a few words of explanation.

According to Pāṇini (viii. 3, 23), every *m* at the end of a word (*pada*), may, before any consonant, be pronounced as Anusvāra. Hence we find the following combinations —

तं करोति,	तं खादति,	तं गच्छति,	तं घोषयति	तं ङकारं,
1. tañ karoti,	2. tañ khādati,	3. tañ gacchhati,	4. tañ ghoshayati,	5. tañ ñakāram,
तं चिनोति,	तं क्षिनत्ति,	तं जयति,	तं झकारं,	तं ञकारं,
6. tañ chinoti,	7. tañ chhinatti,	8. tañ jayati,	9. tañ jhakāram,	10. tañ ñakāram,
तं टकारं,	तं ठकारं,	तं डकारं,	तं ढकारं,	तं णकारं,
11. tañ ṭakāram,	12. tañ ṭhakāram,	13. tañ ḍakāram,	14. tañ ḍhakāram,	15. tañ ṇakāram,
तं तुदति,	तं थकारं,	तं ददाति,	तं धमति,	तं नयति,
16. tañ tudati,	17. tañ thakāram,	18. tañ dadāti,	19. tañ dhamati,	20. tañ nayati,
तं पिबति,	तं फलं,	तं बोधति,	तं भिनत्ति,	तं मोचयति,
21. tañ pibati,	22. tañ phalam,	23. tañ bodhati,	24. tañ bhinatti,	25. tañ mochayati,
तं याति,	तं रक्षति,	तं लभते,	तं वहति,	
26. tañ yāti,	27. tañ rakshati,	28. tañ labhate,	29. tañ vahati,	
तं शृणोति,	तं शकारं,	तं सरति,	तं हरति.	
30. tañ śṛṇoti,	31. tañ śhakāram,	32. tañ sarati,	33. tañ harati.	

According to the same Pāṇini, however (viii. 4, 59), this Anusvāra, at the end of words, may be (not *must be*) pronounced like the nasal corresponding to the initial letter of the following word, unless that initial letter be *k, kh, g, ġ*; to which may be added *r*. Hence we find

in 1-5, तङ्करोति or तं करोति, tañ karoti or tañ karoti;

in 6-10, तञ्चिनोति or तं चिनोति, tañ chinoti or tañ chinoti;

in 11-15, तण्टकारं or तं टकारं, tañ ṭakāram or tañ ṭakāram;

in 16-20, तन्नुदति or तं तुदति, tañ tudati or tañ tudati;

in 21-25, तम्पिबति or तं पिबति, tañ pibati or tañ pibati.

Of the semivowels, *r* only has no corresponding nasal, but *य, ल, व, य, ल, व*, have their corresponding nasals, written *यं, लं, वं*, or *यै, लै, वै*, *ṛ, ḷ, ṽ*. Hence,

in 26, तय्याति or तं याति, tañ yāti or tañ yāti;

in 28, तल्लभते or तं लभते, tañ labhate or tañ labhate;

in 29, तव्वहति or तं वहति, tañ vahati or tañ vahati.

In 30-36, before *ś, sh, s, h*, and in 27, before *r*, the change of *m* into Anusvāra is absolute.

All cases* are thus provided for in which an *m* at the end of words is followed by a consonant. The only case not provided for is when *m* stands in *pausā*. Here, according to the strict interpretation of Pāṇini, as no change of *m* into Anusvāra is prescribed, *m* ought to be pronounced *m*.

We now come to *m* in the middle of words. Here Pāṇini prescribes, first (viii. 3, 24), that *m* is pronounced as Anusvāra before any consonant except *y*, *r*, *l*, *v*, and *ñ*, *ṇ*, *n*, *m*. But this, in the peculiar style of his grammar, is only a step to a further rule (viii. 4, 58), according to which every Anusvāra that has thus been enjoined, must be (not *may be*) pronounced like the nasal belonging to the consonant following, except before *ś*, *ṣ*, *s*, *h*, where it remains Anusvāra. The long and short of these rules is, that *m*, in the middle of a word, is pronounced like the nasal of the consonant following, except before *y*, *r*, *l*, *v*, *ñ*, *ṇ*, *n*, *m* (where no change is enjoined by viii. 3, 24), and except before *ś*, *ṣ*, *s*, *h* (where the change of *m* into Anusvāra, prescribed by viii. 3, 24, is not repealed by viii. 4, 58).

It is absolutely necessary, therefore, to pronounce :

- (1) अङ्किता aṅkitā, अञ्चिता añchitā, कुण्डिता kuṇḍitā, नन्दिता nanditā, कम्पिता kampitā.

It is absolutely necessary to pronounce :

- (2) गम्यते gamyate, नमः namah, अम्लः amlah;

And it is absolutely necessary to pronounce :

- (3) आक्रम्यते ākrāmsyate, संस्कृतः saṁskṛta [likewise यशांसि yśāṁsi, धनुषि dhanūṁshi, where Pāṇini treats the inserted nasal as *n* (*num*)].

All these rules will be found carefully observed in the text of the Hitopadeśa, with one exception. In apparent defiance of Pāṇini, the best MSS., and I would particularly instance the MSS. of the Sāmhitā and Pāda texts of the Rig-Veda, write, not अङ्किता, but अङ्किता; not अञ्चिता, but अञ्चिता; not कुण्डिता, but कुण्डिता; not नन्दिता, but नन्दिता; not

* A few exceptions mentioned by Pāṇini serve only to confirm these general rules as far as the *m* at the end of words is concerned. Thus (Pāṇ. viii. 3, 25), in the compound sam-rāt, a great king, the *m* of sam, though according to Sanskrit grammarians, standing at the end of a word (*padānte*), must be pronounced as *m*, not as Anusvāra. Hence, सम्राट् samrāt, not संराट् saṁrāt. But this applies to this one compound only; hence संराजिता, saṁrājitā, not सम्राजिता samrājitā.

Again (Pāṇ. viii. 3, 26), if initial *h* is followed by *m*, the final *m* of the preceding word may either, according to the general rule, be pronounced as Anusvāra, or remain *m*. Thus: किं ह्रस्वयति or किम्ह्रस्वयति, kiṁ hṛasvayati or kim hṛasvayati. The reason of this must be found in the slight pronunciation of *h* before *m*; so that *m*, not *h*, seems to be sounded as the initial of hṛasvayati. The same option is given by some grammarians with regard to words beginning with *hy*, *hl*, *lv*. Natives very commonly write *Brahma*, instead of *Brahma*, i.e. they pronounce *mā* instead of *hm*. Pāṇini (viii. 3, 27), gives a similar option with regard to words beginning with *hn*. Hence, किं ह्रस्वयति or किं ह्रस्वयति.

कण्ठिता, but कण्ठिता. The reason of this is palpable: it is easier to write अङ्किता than अङ्गिता. What applies to writing applies with still greater force to printing, and I have, therefore, in all my Sanskrit publications, preferred the more compendious system of representing the five nasals before the consonants of their own classes by the dot above the line. It should be clearly understood, however, that whether we write अङ्गिता or अङ्किता, the rule of Pāṇini, which refers to pronunciation and not to writing, is equally absolute, and that in the middle of a word the only nasals that can be sounded before *k, kh, g, gh, c, ch, j, jh, ṭ, ṭh, ḍ, ḍh, t, th, d, dh, p, ph, b, bh*, are the nasals of the five classes to which these consonants belong (इ, ञ्, ण्, न्, म्). The dot, therefore, used in writing and printing is here a mere graphic substitute for these five nasals, and in no way to be confounded with the dot as the sign of the Anusvāra.

At the end of words, as the pronunciation in cases 1-25, 26, 28, 29, is optional, the dot, which in accordance with most MSS. I always prefer, may either be pronounced as Anusvāra or looked upon as the graphic substitute for any of the five class-nasals and of the three nasalised semi-vowels. Only, if it precedes words beginning with *r, ś, sh, s, h*, the final dot must be pronounced as Anusvāra. Lastly, if words ending in *m* stand in *pausā*, the final dot, according to the strict interpretation of Pāṇini, is to be pronounced as *m*.

Though this matter is in itself simple enough, it has been much complicated by grammarians who did not perceive that the rules given by Pāṇini refer to pronunciation and not to writing, and that in Sanskrit MSS. and native publications the dot has really two quite distinct functions:

1. It marks the sound of Anusvāra at the end of words before *ś, sh, s, h*, and *r* (optionally before any consonant), and in the middle of words before *ś, sh, s, h*.

2. It graphically replaces in the middle of words the five nasals before the twenty mutes, and the *m* at the end of words in *pausā*.

In an elementary book like the present, the consistent use of the dot instead of the five class-nasals in the cases described above, has the advantage that while it removes any doubt as to the original nature of final *ñ, ṇ, and ṁ*, when followed by initial sonant Palatals, Linguals, and Dentals,* it forces the student to practice the phonetic rules in order to be able to judge for himself whether the dot represents the sound of Anusvāra or whether it is used as an abbreviation in place of one of the five class-nasals.

MAX MÜLLER.

WYOMOUTH: September 1864.

* Thus तान् जयति, *tāñ jayati*, always represents an original तान् जयति, he conquers them; while तां जयति, *tām jayati*, stands for an original ताम् जयति, he conquers her. The nasal dot never represents an original *n* except in the middle of words before *t, th, d, dh*. In cases like तांश्च, *tāñś cha*, or मिमांसा, *mimāñśā*, the dot is meant for Anusvāra.

CONTENTS.

	PAGE
INTRODUCTION	1

BOOK I.

FRIEND-ACQUISITION, ILLUSTRATED BY THE STORY OF THE CROW, THE PIGEONS, THE MOUSE, THE TORTOISE, AND THE DEER.

TABLE

I. . . . THE TRAVELLER AND THE TIGER	17
II. . . . THE DEER, THE JACKAL, AND THE CROW	37
III. . . . THE BLIND VULTURE, THE CAT, AND THE BIRDS	39
IV. . . . THE HISTORY OF HIRANYAKA, THE MOUSE	61
V. . . . THE OLD MAN AND HIS YOUNG WIFE	62
VI. . . . DEATH OF THE GREEDY JACKAL	76
VII. . . . THE PRINCE AND THE MERCHANT'S WIFE	85
VIII. . . . THE JACKAL AND THE ELEPHANT	88

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

TO THE BLESSED GAṆEŚA, SALUTATION!

॥ अथ हितोपदेशः ॥

HERE BEGINS THE HITOPADEŚA.

सिद्धिः साधे सतामसु प्रसादान्तस्य धूर्जटेः ।

siddhis	sādhye	satām	astu	pra-sādāt	tasya	dhūrjaṭe
-dhl, N. sg.	-ya, L. sg. n.	-ā, G. pl.	as, 3 sg. Imp. Par.	-da, 2d. sg.	tad, G. sg. m.	-ti, G. sg.
Success	in what is to be accomplished	of the good	may be	through the favour	of that	Dhūrjaṭi,

जाह्नवीफेनलेखेव यन्मूर्ध्नि शशिनः कला ॥ १ ॥

Jāhnavī-phena-lekhā iva	yad-mūrdhni	śaśinaś	kalā. (1)
Tip. -khā, N. sg.	Ind.	Tip. -dhan, L. sg.	-in, G. sg.
Ganges-froth-streak - like	on whose-head	the moon's	sixteenth part.

श्रुतो हितोपदेशो ऽयं पाटवं संस्कृतोक्तिषु ।

śrutas	hita-upadeśas	nyam	pāṭavam	saṁskṛita-uktishu
iru, N. sg. m. past Ptc. Pass.	Karm. -as, N. sg.	blan, N. sg. m.	-va, Ac. sg.	Karm. -ti, L. pl.
Heard	friendly-advice	this,	skill	in polished-expressions,

वाचां सर्वत्र वैचित्र्यं नीतिविद्यां ददाति च ॥ २ ॥

vācām	sarvatra	vaichitryam	nīti-vidyām	dadāti	cha. (2)
-ch, G. pl.	Ind.	-ya, Ac. sg.	Tip. -ya, Ac. sg.	dā, 3 sg. Pres. Par.	Ind.
of words	everywhere	variety,	behaviour-knowledge	gives	and.

अजरामरवत्प्राज्ञो विद्यामर्थं च चिंतयेत् ।

ajara-amara-vat	prājñaś	vidyām	artham	cha	chintayet
Ind.	-ña, N. sg. m.	-ya, Ac. sg.	-tha, Ac. sg.	Ind.	chint, 3 sg. Pot. Par.
Not-growing old,	the wise	knowledge	gain	and	should consider,

ग्रहीत इव केशेषु मृत्युना धर्ममाचरेत् ॥ ३ ॥

grāhitas	iva	keśeshu	mṛityunā	dharmam	ā-charet. (3)
grah, N. sg. m. past Ptc. Pass.	Ind.	-in, L. pl.	-yu, L. sg.	-ma, Ac. sg.	char with ā, 3 sg. Pot. Par.
seized	as if	by the hairs	by death,	virtue	he should practise.

सर्वद्रव्येषु विद्यैव द्रव्यमाहुर्नुत्तमं ।

sarva-dravyeshu vidyâ eva dravyam âhus an-uttamam
Korm. -ya, L. pl. -ya, N. sg. Ind. -ya, N. sg. ah, 3 pl. Perf. Par. Bahuv. -ma, N. sg. n.
Among all-things knowledge only a thing, they say, having nothing-beyond :

अहार्यत्वादनर्थात्वाद्यत्वाच्च सर्वदा ॥ ४ ॥

abharyatvât anarghyatvât akshayatvât cha sarvadâ. (4)
-tva, Ab. sg. -tva, Ab. sg. -tva, Ab. sg. Ind. Ind.
from the irremov- from the inestima- from the imperish- and always.
ability, bleness, ableness,

संगमयति विद्यैव नीचगपि नरं सरित् ।

sam-gamayati vidyâ eva nîcha-gâ api naram sarit
gam with sam, 3 sg. Pres. Par. Cons. -ya, N. sg. Ind. -ga, N. sg. f. Ind. -ra, Ac. sg. -t, N. sg.
It causes to meet knowledge only, low-going even a man a stream

समुद्रमिव दुर्धर्षं नृपं भाग्यमतः परं ॥ ५ ॥

samudram iva dus-dharsham nri-pam bhâgyam atas param. (5)
-dra, Ac. sg. Ind. -sha, Ac. sg. m. -pa, Ac. sg. -ya, N. sg. Ind. -ra, Ac. sg. n. Adv.
the ocean as, a difficult to be approached prince ; happiness thence further.

विद्या ददाति विनयं विनयाद्याति पात्रतां ।

vidyâ dadâti vi-nayam vi-nayât yâti pâtratâm
-ya, N. sg. dâ, 3 sg. Pres. Par. -ya, Ac. sg. -ya, Ab. sg. ya, 3 sg. Pres. Par. -tâ, Ac. sg.
Knowledge gives good behaviour, from good behav. one goes to worthiness,

पात्रत्वाद्धनमाप्नोति धनाद्धर्मं ततः सुखं ॥ ६ ॥

pâtratvât dhanam âpnoti dhanât dharmam tatas sukham. (6)
-tva, Ab. sg. -na, Ac. sg. âp, 3 sg. Pres. Par. -na, Ab. sg. -ma, Ac. sg. Ind. -kha, Ac. sg.
from wor- wealth one obtains, from wealth religious thence happiness.
thiness merit,

विद्या शस्त्रस्य शास्त्रस्य द्वे विद्ये प्रतिपत्तये ।

vidyâ śāstrasya śāstrasya dve vidye prati-pattaye
-ya, N. sg. -tra, G. sg. -tra, G. sg. dvi, N. du. f. -ya, N. du. -tâi, D. sg.
The know- of the weapon (and) of a learned two kinds of know- for acquirement,
ledge book, ledge

आद्या हास्याच्च वृद्धत्वे द्वितीयाद्रियते सदा ॥ ७ ॥

âdyâ hâsyâya vṛddhatve dvitīyâ â-driyante sadâ. (7)
-ya, N. sg. f. -ya, D. sg. -tva, L. sg. -ya, N. sg. f. dri with â, 3 sg. Pres. Pass. Ind.
the first for ridicule in old age, the second is respected always.

यद्यवे भाजने लग्नः संस्कारो नान्यथा भवेत् ।

yad nave bhâjano lagnas sam-kâras na anyathâ bhavet
Ind. -va, L. sg. n. -na, L. sg. lag. N. sg. m. post Part. Pass. -ra, N. sg. Ind. Ind. bhû, 3 sg. Pres. Pass.
Because on a new vessel impressed an ornament not otherwise may be,

कथाह्रस्तेन बालानां नीतिसिद्धि कथ्यते ॥ ८ ॥

kathâ-ahhalena bâlânâm nîtis tad iha kathyante. (8)
Ttp. -ta, L. sg. -ta, G. pl. -ti, N. sg. Ind. Ind. kath, 3 sg. Pres. Pass.
Through story-disguise of children prudence therefore here is told.

मित्रसाधः सुहृद्भेदो विग्रहः संधिरेव च ।

mitra - lāhhas	subhṛd - bhedas	vi-grahas	sam-dhis	eva	cha
<i>Tip. -lha, N. sg.</i>	<i>Tip. -lha, N. sg.</i>	<i>-lha, N. sg.</i>	<i>-dhi, N. sg.</i>	<i>Ind.</i>	<i>Ind.</i>
Friend-acquisition,	friend-separation,	war,	conciliation	even	and

पञ्चतन्त्राद्यन्वस्माद्ग्रन्थादाकृत्य लिख्यते ॥ ८ ॥

pañcha-tantrāt	tathā	anyasmāt	granthāt	ā-kṛishya	likhyate. (9)
<i>Dvigu. -tra, Ab. sg.</i>	<i>Ind.</i>	<i>-ya, Ab. sg. m.</i>	<i>-lha, Ab. sg.</i>	<i>kṛish, with ā, Ger.</i>	<i>likh. 3 sg. Pres. Pass.</i>
from the Pañchat.	and likewise	from another	book	having drawn	is written.

अस्ति भागीरथीतीरे पाटलिपुत्रनामधेयं नगरं । तत्र

asti	bhāgīrathī-tīre	pāṭaliputra-nāmadheyam	nagaram.	tatra
<i>m, 3 sg. Pres. Par.</i>	<i>Tip. -ra, L. sg.</i>	<i>Bahuv. -ya, N. sg. n.</i>	<i>-ra, N. sg.</i>	<i>Ind.</i>
There is	on the Bhāgīrathī-bank	Pāṭaliputra-named	a town.	Therein

सर्वस्वामिगुणोपेतः सुदर्शनो नाम नरपतिरासीत् ।

sarva-svāmin-guṇa-upetas	su-darśanas	nāma	nara-patin	āsīt.
<i>Tip. -la, N. sg. m.</i>	<i>-na, N. sg.</i>	<i>-man, Ac. sg. Ado.</i>	<i>Tip. -ti, N. sg.</i>	<i>na, 3 sg. Impf. Par.</i>
with all-lord's-qualities-endowed,	Sudarśana	by name	a man-lord	was.

स भूपतिरेकदा केनापि पथमानं

sas	bbū-patis	ekadā	kena-api	paṭhyamānam
<i>tad, N. sg. m.</i>	<i>Tip. -ti, N. sg.</i>	<i>Ind.</i>	<i>kim, I. sg. m. Ind.</i>	<i>paṭh, Ac. sg. n. Pres. Ptc. Pass.</i>
That	earth-lord	one day	by somebody	being recited

श्लोकद्वयं श्रुत्वा ।

śloka-dvayam	śruṭvā :
<i>Tip. -ya, Ac. sg.</i>	<i>śru, 3 sg. Perf. Par.</i>
a verse-couple	heard :

अनेकसंशयोच्छेदि परोक्षार्थस्य दर्शकं ।

aneka-saṁśaya-ucchebdi	paroksha-arthasya	darśakam .
<i>Tip. -din, N. sg. n.</i>	<i>Karm. -tha, G. sg.</i>	<i>-ka, N. sg. n.</i>
Many-doubts-dispelling,	of invisible-matter	showing,

सर्वस्य लोचनं शास्त्रं यस्य नास्त्वंध एव सः ॥ १० ॥

sarvasya	lochanam	śāstram	yasya	na	asti	andhas	eva	sas. (10)
<i>-va, G. sg. n.</i>	<i>-na, N. sg.</i>	<i>-tra, N. sg.</i>	<i>yad, G. sg. m. Ind.</i>	<i>na, 3 sg. Pres. Par.</i>	<i>-dha, N. sg. m.</i>	<i>Ind.</i>	<i>tad, N. sg. m.</i>	
of everything	the eye,	learning	whose	not	is,	blind	indeed	he.

यौवनं धनसंपत्तिः प्रभुत्वमविवेकता ।

yauvanam	dhana-sampattis	prabbutvam	a-vivekatā
<i>-na, N. sg.</i>	<i>Tip. -ti, N. sg.</i>	<i>-tra, N. sg.</i>	<i>-tā, N. sg.</i>
Youth,	wealth-acquisition,	lordship,	want of judgment,

एकैकमप्यनर्थाय किमु यच्च चतुष्टयं ॥ ११ ॥

eka-ekam	api	an-arthāya	kim-u	yatra	chatusṭhayam. (11)
<i>-ka, N. sg. n.</i>	<i>Ind.</i>	<i>-tha, D. sg.</i>	<i>Ind.</i>	<i>Ind.</i>	<i>-ya, N. sg.</i>
one-by-one	even	to disadvantage,	how much more	where	a tetrad.

इत्याकर्षात्मनः पुत्राणामनधिगतशास्त्राणां नित्यम्

iti	ā-karṇya	ātmanas	putrāṇām	an-adhigata-śāstrāṇām	nityam
Ind.	karṇ with ā, Ger.	-man, G. sg.	-ra, G. pl.	Bahuv. -ra, G. pl. m.	-ya, Ac. sg. n. Adv.

Thus having heard, of himself of the sons who had not-read-books constantly

उन्मार्गगामिनां शास्त्राननुष्ठानेनोद्धिगमनाः स राजा चिंतयामास ।

unmārṅga-gāminān	śāstra-ananusthānena	udvigna-manāḥ	sas	rājā	chintayām-aśa-
Typ. -min, G. pl. m.	Typ. -na, I. sg.	Bahuv. -na, N. sg. m.	tad, N. -jan, sg. m.	N. sg. m.	chint, 3 sg. Perf. Pur.

wrong-ways-going by the book-neglect with afflicted-mind, that king was reflecting:

को ऽर्थः पुत्रेण जातेन यो न विदाद्य धार्मिकः ।

kas	arthas	putreṇa	jātena	yas	na	vidvān	na	dhārmikas
kin, N. -tha, N. sg.	-ra, I. sg.	jan, I. sg. m. past Ptc. Pass.	yad, N. sg. m.	Ind. -ras, N. sg. m.	Ind. -ka, N. sg. m.			

What use by a son born, who not learned, not virtuous?

काणेन चक्षुषा किं वा चक्षुःपीडैव केवलं ॥ १९ ॥

kāṇeṇa	chakshushā	kim	vā	chakshuḥ-pīḍā	eva	kevalam.
-ṇa, I. sg. n.	-shus, I. sg.	kim, N. sg. n.	Ind. -ṇa, N. sg. n.	Ind. -ṇa, Ac. sg. n. Adv.		

with an injured eye what or? an eye-pain indeed merely.

अजातमृतमूर्खाणां वरमाद्यौ न चांतिमः ।

ajāta-mṛita-mūrkhāṇām	varam	ādyau	na	cha	antimas
Deanda, -kha, G. pl.	-ra, N. sg. n.	-ya, N. du. m.	Ind. -ma, N. sg. m.	Ind. -na, N. sg. m.	

Of unborn-dead-foolish-ones better the two first not and the last,

सकृदुःखकरावाद्यावन्तिमस्तु पदे पदे ॥ २० ॥

sakṛit	duḥkha-karan	ādyau	antimas	tu	pade	pade.
Ind. -ṇa, I. sg. n.	-ra, N. du. m.	-ya, N. du. m.	-ma, N. sg. m.	Ind. -da, L. sg.	-da, L. sg.	

once pain-causing the two first, the last but at step at step.

किंच । स जातो येन जातेन याति वंशः समुन्नतिं ।

kim-cha,	sas	jātas	yena	jātena	yāti	varṇas	sam-ud-natim
Ind. -tin, L. sg. m.	-ra, L. sg. m.	jan, N. sg. m.	yad, I. sg. m.	jan, I. sg. m.	ya, 3 sg. Pres. Par.	-ṇa, N. sg.	-ti, Ac. sg.

Moreover, he is born through whom born goes the family to exaltation,

परिवर्तिनि संमारे मृतः को वा न जायते ॥ २१ ॥

pari-vartini	sam-sāre	mṛitas	kas	vā	na	jāyate.
-tin, L. sg. m.	-ra, L. sg. m.	mi, N. sg. m.	kim, N. sg. m.	Ind. -ṇa, N. sg. m.	Ind. -ṇa, N. sg. m.	jan, 3 sg. Pres. Ait.

in the revolving world dead who or not is born?

गुणिगणनारंभे न पतति कठिनी सुसंभ्रमाद्यस्य ।

guṇin-gaṇa-gaṇanā-ārambhe	na	patati	kathinī	su-sambhramāt	yasya
Typ. -bha, L. sg.	Ind. -pat, 3 sg. Pres. Par.	-ṇa, N. sg.	-ni, N. sg.	Karm. -ma, Adv. sg.	yad, G. sg. m.

In the virtuous-multitude-enumerating-attempt not falls the chalk through great-haste of whom,

तेनांवा यदि सुतिनी वद बंध्या कीदृशी नाम ॥ २२ ॥

tena	ambā	yadi	sutini	vada	bandhyā	kidṛśī	nāma.
tad, I. sg. m.	-bā, N. sg.	Ind. -ti, N. sg.	-ni, N. sg.	Ind. -ṇa, 2 sg. Imp. Par.	-ya, N. sg.	-dṛśī, N. sg. f.	-ma, Ac. sg. Adv.

through him the mother if son-possest, say, barren which (wife) in truth?

अपि च । दाने तपसि शौर्ये च यस्य न प्रथितं मनः ।

api cha, dāne tapasi śaurye cha yasya na prathitam manas
Ind. Ind. -ra, L. ag. -pas, L. ag. -ya, L. ag. Ind. yad, G. Ind. prath, N. ag. n. -nas, N.
Also and, In liberality, in penance, in heroism and, whose not praised mind,
ag. m. past Ptc. Pass.

विद्यायामर्थलाभे च मातुश्चार एव सः ॥ १६ ॥

vidyāyām artha-lābhe cha mātus ud-chāras eva saḥ. (16)
-ya, L. ag. Ttp. -bha, L. ag. Ind. -tri, G. ag. -ra, N. ag. Ind. Ind. N. ag. m.
in knowledge, in wealth-acquisition and, a mother's discharge merely be.

अपरं च । वरमेको गुणी पुत्रो न च मूर्खशतैरपि ।

aparam cha, varam ekas guṇi putras na cha mūrkhā-śatais api
-ra, N. ag. n. Ind. -ra, N. ag. n. -ka, N. ag. m. -ṇi, N. ag. m. -ra, N. ag. Ind. Ind. Ttp. -ta, I. pl. Ind.
Again and, Better one virtuous son, not and of fools- even;
hundreds

एकचंद्रसमो हन्ति न च तारागणैरपि ॥ १७ ॥

ekas chandras tamas hanti na cha tāra-gaṇais api. (17)
-ka, N. ag. m. -ra, N. ag. -mas, Ac. ag. han, 3 ag. Pres. Par. Ind. Ind. Ttp. -ga, I. pl. Ind.
the one moon darkness dispels, not and star-heaps even.

पुण्यतीर्थे कृतं येन तपः काप्यतिदुष्करं ।

punya-tirthē kṛtam yena tapas kva-api ati-dus-karam
Karm. -tha, L. ag. kṛi, N. ag. n. past. Ptc. Pass. yad, I. ag. m. -pas, N. ag. Ind. Ind. Karm. -ra, N. ag. n.
At a holy-bath- performed by whom penance where-ever very-difficult
ing place

तस्य पुत्रो भवेदस्यः समृद्धो धार्मिकः सुधीः ॥ १८ ॥

tasya putras bhavet vaśyas sam-riddhas dhārmikas su-dhīḥ. (18)
Ind. G. ag. m. -ra, N. ag. bhū, 3. ag. Pot. Par. -ya, N. ag. m. -dha, N. ag. m. -ka, N. ag. m. Bahuv. -dhī, N. ag. m.
of him a son will be obedient, prosperous, righteous, wise.

अर्थगमो नित्यमरोगिता च प्रियस्य भार्या प्रियवादिनी च ।

artha-āgamas nityam a-rogitā cha priyas cha bhāryā priya-vādinī cha
Ttp. -ma, N. ag. -ya, Ac. ag. m. Adv. -ta, N. ag. Ind. -ya, N. ag. m. Ind. -ya, N. ag. Ttp. -din, N. ag. f. Ind.
Wealth-affluence, constantly not-illness and, a friend and, a wife kind-speaking and,

वश्यस्य पुत्रो ऽर्थकरी च विद्या षड्विबलोकस्य सुखानि राजन् ॥ १९ ॥

vaśyas cha putras artha-karī cha vidyā, śaṣṭ jīva-lokasya sukhāni rājan. (19)
-ya, N. ag. m. Ind. -ra, N. ag. Ttp. -ra, N. ag. f. Ind. -ya, N. ag. śaṣṭ, N. Ttp. -ka, G. ag. -ka, N. pl. -jan, V. ag.
obedient and a son, useful and a craft, the six of man-kind pleasures, O king.

को धन्यो बह्वभिः पुत्रैः कुशूलापूरणाढकैः ।

kas dhanyas bahubhis putrais kuśūla-āpūraṇa-āḍhakais,
kim, N. ag. m. -ya, N. ag. m. -hu, I. pl. m. -ra, I. pl. Karm. -ka, I. pl.
Who wealthy through many sons,— granary-filling-measures?

वरमेकः कुलालंबी यच्च विप्रुद्यते पिता ॥ २० ॥

varam ekas kula-ālambi yatra vi-śrūyate pitā. (20)
-ra, N. ag. n. -ka, N. ag. m. Ttp. -bin, N. ag. m. Ind. śru with vi, 3 ag. Pres. Pass. -tri, N. ag.
better one family-upholding, in whom is renowned the father.

ऋणकर्ता पिता शत्रुमाता च व्यभिचारिणी ।

' rīṇa-kartā	pitā	śatrus	mātā	cha	vi-abhi-cāriṇī
<i>Typ. -tri, N. sg. m.</i>	<i>-tri, N. sg.</i>	<i>-ru, N. sg.</i>	<i>-tri, N. sg.</i>	<i>Ind.</i>	<i>-rin, N. sg. f.</i>
A debt-contracting	father	an enemy,	a mother	and	wanton,

भार्या रूपवती शत्रुः पुत्रः शत्रुरपंडितः ॥ २१ ॥

bhāryā	rūpavati	śatrus	putras	śatrus	a-paṇḍitas. (21)
<i>-yā, N. sg.</i>	<i>-vat, N. sg. f.</i>	<i>-ru, N. sg.</i>	<i>-ra, N. sg.</i>	<i>-ru, N. sg.</i>	<i>Karm. -ta, N. sg. m.</i>
a wife	beautiful	an enemy,	a son	an enemy	not-learned.

अनभ्यासे विषं विद्या अजीर्णे भोजनं विषं ।

an-abbhyāse	visham	vidyā	a-jīrṇe	bhojanam	visham
<i>Karm. -sa, L. sg.</i>	<i>-sha, N. sg.</i>	<i>-yā, N. sg.</i>	<i>Karm. -ṇa, L. sg.</i>	<i>-na, N. sg.</i>	<i>-sha, N. sg.</i>
In want of practice	poison	knowledge,	in indigestion	food	poison,

विषं सभा दरिद्रस्य वृद्धस्य तरुणी विषं ॥ २२ ॥

visham	sabhā	daridrasya	vṛddhasya	taruṇī	visham. (22)
<i>-sha, N. sg.</i>	<i>-bhā, N. sg.</i>	<i>-ra, G. sg. m.</i>	<i>-dha, G. sg. m.</i>	<i>-ṇa, N. sg. f.</i>	<i>-sha, N. sg.</i>
poison	company	of the poor,	of an old man	a young wife	poison.

यस्य कस्य प्रसूतो ऽपि गुणवान्पूज्यते नरः ।

yasya	kasya	pra-sūtas	api	guṇavān	pūjyate	naras
<i>Ind. G. sg. m.</i>	<i>kim, G. sg. m.</i>	<i>sū with pra, N. sg. m. past</i>	<i>Ind.</i>	<i>-vat, N. sg. m.</i>	<i>pā, 3 sg. Pres. Pass.</i>	<i>-ra, N. sg.</i>
Of whom	- soever	engendered	also,	virtuous	is honoured	a man,

धनुर्वश्विच्छद्भो ऽपि निर्गुणः किं करिष्यति ॥ २३ ॥

dhanus	vaśśa-viśchadbas	api	nis-guṇas	kim	karishyati. (23)
<i>-nu, N. sg.</i>	<i>Typ. -dha, N. sg. m.</i>	<i>Ind. Bahuv. -ṇa, N. sg. m.</i>	<i>kim, Ac. sg. m.</i>	<i>kṛ, 3 sg. Fut. Par.</i>	
a bow	stem-faultless	also,	stringless	what	will it do ?

हा हा पुत्रक नाधीत सुगतेतासु रात्रिषु ।

hā	bā	putraka	na	adhi-ita	su-gata	etāsu	rātrishu
<i>Ind.</i>	<i>Ind.</i>	<i>-ka, V. sg.</i>	<i>Ind. i with adhi, V. sg. m. past</i>	<i>Karm. -ta, V. sg. m.</i>	<i>etad, L. pl. f.</i>	<i>-ri, L. pl.</i>	
Ah,	ah,	O boy,	not-learned,	pleasantly-faring	in these	nights	!

तेन त्वं विदुषां मध्ये पंके गौरिव सीदसि ॥ २४ ॥

tena	tvam	viduṣāṃ	madhye	pañke	gauṣ	iva	sīdasi. (24)
<i>tad, I. sg. m.</i>	<i>yushmad, N. sg.</i>	<i>-vaṣ, G. pl. m.</i>	<i>-ya, L. sg.</i>	<i>-ka, L. sg.</i>	<i>go, N. sg. Ind.</i>	<i>sad, 2 sg. Pres. Par.</i>	
therefore	thou	of the learned	in the midst,	in a mire	cow-like,	thou sittest.	

तत्कथमिदानीमेते मम पुत्रा गुणवन्तः क्रियन्तां ।

tad	katham	idānim	ete	mama	putrās	guṇavantas	kriyantām ?
<i>Ind.</i>	<i>Ind.</i>	<i>Ind.</i>	<i>etad, N. pl. m.</i>	<i>asmad, G. sg.</i>	<i>-ra, N. pl.</i>	<i>-vat, N. pl. m.</i>	<i>kṛ, 3 pl. Imp. Pass.</i>
Then	how	now	these	of me	the sons	virtuous	shall be made ?

आहारनिद्राभयमैशुनं च सामान्यमेतत्पशुभिर्नराणां ।

āhāra-nidrā-bhaya-maithunam	cha	sāmānyam	etad	paśubhis	narāṇāṃ
<i>Devanā. -na, N. sg.</i>	<i>Ind.</i>	<i>-ya, N. sg.</i>	<i>etad, N. sg. m.</i>	<i>-sa, I. pl.</i>	<i>-ra, G. pl.</i>
Feeding-sleep-fear-love	and	common pro- perty	this	with animals	of men,

धर्मो हि तेषामधिको विशेषो धर्मेण दीनाः पशुभिः समानाः ॥ २५ ॥

dharmaś hi teśāma dhikā vi-śeśhaś dharmaśya hīnāś paśubhiś samānāś. (25)
-ma, N. sg. Ind. tad, G. pl. m. -ka, N. sg. m. -sha, N. sg. ma, I. sg. hā, N. pl. m. -śū, I. pl. -na, N. pl. m.
Virtue for of them the addi- special pro- of virtue past. Ptc. Poss. deprived with ani- equal.
tional perty ; mals

यतः । धर्मार्थकाममोक्षाणां यस्यैको ऽपि न विद्यते ।

yataś, dharma-artha-kāma-mokṣhāṇāma yasya ekas api na vidyate
Ind. Deanda. -sha, G. pl. yad, G. sg. m. -ka, N. sg. m. Ind. Ind. vid, 3 sg. Pres. Ptc.
For, Of virtue-wealth-desire-final of whom one even not is known,
liberation

अजगलस्तनस्येव तस्य जन्म निरर्थकं ॥ २६ ॥

aśa-gala-stanaśya iva tasya janma nis-arthakam. (26)
Typ. -na, G. sg. Ind. tad, G. sg. m. -man, N. sg. Ind. Ind. Bahuv. -ka, N. sg. n.
of the he-goat-throat-nipple like of him the birth useless.

यच्चोच्यते । आयुः कर्म च वित्तं च विद्या निधनमेव च ।

yad eha uchya-te, āyus karma eha vittaṁ cha vidyā ni-dhanam eva cha
yad, N. Ind. uch, 3 sg. Pres. -yus, N. sg. -man, N. sg. Ind. -ta, N. sg. Ind. -yā, N. sg. -na, N. sg. Ind. Ind.
eg. n. Poss.
What and is said, Life, action and, riches and, know- death even and,
ledge,

पंचैतान्यपि सृज्यन्ते गर्भस्थस्यैव देहिनिः ॥ २७ ॥

pañcha etāni api sṛjyante garbha-sthasya eva dehinaś. (27)
-chan, N. etad, N. pl. n. Ind. sṛj, 3 pl. Pres. Pass. Typ. -stha, G. sg. m. Ind. -hin, G. sg. m.
five these also are produced of the in the womb- even being.
standing

किंच । अवश्यंभाविनो भावा भवन्ति महतामपि ।

kim-cha avaśyam-bhāvinaś bhāvāś bhavanti mahatām api
Ind. -vin, N. pl. m. -va, N. pl. bhā, 3 pl. Pres. Par. -hat, G. pl. m. Ind.
Moreover, Necessarily-becoming the conditions are of the great even ;—

नग्नत्वं नीलकण्ठस्य महाहिशयनं हरेः ॥ २८ ॥

nagnatvam nīla-kaṇṭhasya mahā-shi-śayanaṁ hareś. (28)
-iva, N. sg. Bahuv. -tha, G. sg. m. Typ. -na, N. sg. -ri, G. sg.
the nakedness of the blue-necked, the on the great-serpent-lying of Hsri.

अपि च । यदभावि न तद्भावि भावि चेन्न तदन्यथा ।

api cha, yad a-bhāvi na tad bhāvi bhāvi ched na tad anyathā
Ind. Ind. yad, N. Karma. -vin, Ind. tad, N. -vin, N. -vin, N. Ind. Ind. tad, N. Ind.
eg. n. N. sg. n. eg. n. eg. n. eg. n.
Also and, What not-to be, not that to be ; to be if, not that otherwise,

इति चिन्ताविषमो ऽयमगदः किं न पीयते ॥ २९ ॥

iti chintā-viśa-ghnaś ayam a-gadaś kim na piyate? (29)
Ind. Typ. -ghna, N. sg. m. Idam, N. sg. m. -da, N. sg. Ind. Ind. pi, 3 sg. Pres. Para.
thus reflection-poison-destroying this medicine why not is drunk?

एतत्कार्याक्षमाणां केषांचिदास्यवचनं ।

etad kārya-akṣamāṇāṃ keśāṃchid āsya-vachanam.
etad, N. sg. n. Ttp. -na, G. pl. m. kim, G. pl. m. Ind. Ttp. -na, N. sg. n.

This of duty-incapable of some the laziness-speech !

न दैवमपि संशित्य त्वजेदुद्योगमात्मनः ।

na daivam api sam-chintya tyajet ud-yogam ātmanas
Ind. -va, Ac. sg. Ind. chint with sam, Ger. tyaj, 3 sg. Pot. Par. -na, Ac. sg. -man, G. sg.
Not, fate even reflecting on, one should give up the exertion of one self,

अनुद्योगेन तैलानि तिलेभ्यो नाप्नुमर्हति ॥ २० ॥

an-udyogena tailāni tilebhyaḥ na āptum arhati. (30)
Karm. -na, I. sg. -la, Ac. pl. -la, Ab. pl. Ind. Ap, Inf. arh, 3 sg. Pres. Par.
with no-exertion sesamum oil from sesamum seeds not obtain one can.

अन्यच्च । उद्योगिनं पुरुषसिंहमुपैति लक्ष्मीः

anyad cha, ndyoginam puruṣa-siṃham nṛpa-eti lakṣmīḥ,
-ya, N. sg. n. Ind. -gin, Ac. sg. m. Karm. -ha, Ac. sg. i with upa, 3 sg. Pres. Par. -mi, N. sg.
Again and, The exerting himself man-lion approaches Fortune,

दैवेन देयमिति कापुरुषा वदन्ति ।

daivena deyam iti kṛpuruṣāḥ vadanti,
-va, I. sg. dā, N. sg. n. Fut. Ptc. Pass. Ind. Karm. -ha, N. pl. vad. 3 pl. Pres. Par.
'by Fate it must be given,' thus weak-men say;

दैवं निहत्य कुरु पौरुषमात्मशक्त्या

daivam ni-hatya kuru pauruṣham ātman-śaktyā,
-va, Ac. sg. han with ni, Ger. kṛ, 3 sg. Imp. Par. -ha, Ac. sg. Ttp. -ti, I. sg.
Fate down-striking do a man's work with thy own-power,

यत्ने कृते यदि न सिध्यति कोऽत्र दोषः ॥ २१ ॥

yatne kṛite yadi na sidhyati kaś atra doṣaḥ? (31)
-na, I. sg. kṛi, I. sg. m. Ind. Ind. sidh, 3 sg. Pres. Par. kim, N. Ind. -ha, N. sg.
The effort having been made, if not there is success, what therein fault?

यथा ह्येकेन चक्रेण न रथस्य गतिर्भवेत् ।

yathā hi ekena chakreṇa na rathasya gatiḥ bhavet
Ind. Ind. -ka, I. sg. n. -ra, I. sg. Ind. -tha, G. sg. -ti, N. sg. bhā, 3 sg. Pot. Par.
As for with a single wheel not of a carriage movement can be,

एवं पुरुषकारेण विना दैवं न सिध्यति ॥ २२ ॥

evam puruṣa-kāreṇa vinā daivam na sidhyati. (32)
Ind. Ttp. -ra, I. sg. Ind. Ind. sidh, 3 sg. Pres. Par. -va, N. sg. Ind. sidh, 3 sg. Pres. Par.
thus a man's-work without, fate not does succeed.

तथा च । पूर्वजन्मकृतं कर्म तद्दैवमिति कथ्यते ।

tathā cha, pūrva-janman-kṛitam karma tad daivam iti kathyate
Ind. Ind. Ttp. -ta, N. sg. n. -man, N. sg. tad, N. sg. n. -va, N. sg. Ind. kath, 3 sg. Pres. Pass.
Thus and, In a former-birth-done action that 'fate' thus is called,

तस्मात्पुरुषकारेण यत्नं कुर्यादतन्द्रितः ॥ २३ ॥

tasmāt puruṣa-kāreṇa yatnam kuryāt a-tandṛitaḥ. (33)
tad, Ab. sg. n. Ade. Ttp. -ra, I. sg. -na, Ac. sg. kṛi, 3 sg. Pot. Par. Karm. -ta, N. sg. m.
therefore with man's-work effort one should make unwearied.

यथा मृत्पिंडतः कर्ता कुरुते यद्यदिच्छति ।

yathā	mṛd-piṇḍa-tas	kartā	kurute	yad-yad	iechchati
Ind.	Tip. -ḍa, with Ab. aff. tas	-tṛ, N. sg. m.	kṛ, 3 sg. Pres. Ātm.	yad, Ac. sg. m.	ish, 3 sg. Pres. Par.
As	from a clay-lump	the worker	makes for himself	whatever	he wishes,

एवमात्मकृतं कर्म मानवः प्रतिपद्यते ॥ ३४ ॥

evam	ātman-kṛitam	karma	mānavas	prati-padyate.	(34)
Ind.	Tip. -ā, Ac. sg. m.	-man, Ac. sg.	-va, N. sg.	pad with prati, 3 sg. Pres. Ātm.	
thus	the by himself-done	action	man	obtains.	

काकतालीयवत्प्राप्तं दृष्ट्वापि निधिमगतः ।

kāka-tāliya-vat	pra-āptam	dṛiṣṭvā	api	ni-dhim	agra-tas
Ind.	Ap. with pra, Ac. sg. m. past Ptc. Pass.	dṛā, Ger.	Ind.	-dhi, Ac. sg.	-ra with Ab. aff. tas
As-in (the story of) the	reached	having seen	even	a treasure	in front,
Crow-and the Palmfruit,					

न स्वयं दैवमादत्ते पुरुषार्थमपेक्षते ॥ ३५ ॥

na	svayam	daivam	ā-datte	purusha-artham	apa-likshate.	(35)
Ind.	Ind.	-va, N. sg.	dā with ā, 3 sg. Pres. Ātm.	Tip. -tha, Ac. sg.	liksh with spa, 3 sg. Pres. Ātm.	
not	of itself	fate	takes (it) up,	man's-exertion	it expects.	

उद्यमेन हि सिध्यन्ति कार्याणि न मनोरथैः ।

ud-yamena	hi	sīdhyanti	kāryāṇi	na	manas-rathais
-ma, I. sg.	Ind.	sīdh, 3 pl. Pres. Par.	-ya, N. pl.	Ind.	Tip. -tha, I. pl.
Through exertion	indeed	succeed	works,	not	through wishes,

न हि सुप्तस्य सिंहस्य प्रविशन्ति मुखे मृगाः ॥ ३६ ॥

na	hi	suptasya	siṅhasya	pra-vīśanti	mukhe	mṛgāḥ.	(36)
Ind.	Ind.	svap, G. sg. m. past. Ptc. Pass.	-ha, G. sg.	viś with pra, 3 pl. Pres. Par.	-kha, L. sg.	-ga, N. pl.	
not	indeed	of the sleeping	lion	enter	into the mouth	the deer.	

मातृपितृकृताभ्यासो गुणितामेति बालकः ।

mātri-pitri-kṛita-abhyāsa	gūṇitām	eti	bālakas
Bahuv. -ma, N. sg. m.	-th, Ac. sg.	i, 3 sg. Pres. Par.	-ka, N. sg.
By mother-and father-made-to study	to the state of a virtuous man	comes	a child,

न गर्भच्युतिमात्रेण पुत्रो भवति पंडितः ॥ ३७ ॥

na	garbha-chyuti-mātreṇa	putras	bhavati	paṇḍitas.	(37)
Ind.	Tip. -ra, I. sg.	-ra, N. sg.	bhā, 3 sg. Pres. Par.	-ta, N. sg. m.	
not	by birth-alone	a son	becomes	learned.	

माता शत्रुः पिता वैरी येन बालो न पाठितः ।

mātā	śatrus	pitā	vairi	yena	bālas	na	pāṭhitas
-tṛ, N. sg.	-ru, N. sg.	-tṛ, N. sg.	-rin, N. sg. m.	yad, I. sg. m.	-la, N. sg.	Ind.	path, N. sg. m. past Ptc. Pass. Cons.
The mother an enemy,	the father	hostile,	by whom	a boy	not	made to study,	

न शोभते सभामध्ये हंसमध्ये वको यथा ॥ ३८ ॥

na	śobhate	sabbā-madhye	haṁsa-madhye	vakas	yathā.	(38)
Ind.	śubh, 3 sg. Pres. Ātm.	Tip. -ya, L. sg.	Tip. -ya, L. sg.	-ka, N. sg.	Ind.	
not	does he shine	in an assembly-midst,	in the flamingo-midst	a crane	like.	

रूपयौवनसंपन्ना विशालकुलसंभवाः ।

rûpa-yauvana-sampannâs
Typ. -na, N. pl. m. (rt. pad with sam, past Ptc. Pass.)
 Beauty-youth-endowed

viśāla-kula-sambhavâs
Bakur. -va, N. pl. m.
 of noble-race-sprung,

विद्याहीना न शोभते निर्गन्धा इव किंशुकाः ॥ ३८ ॥

vidyâ-hinâs na śobhante nis-gandhâs iva kimśukâs. (39)
Typ. -na, N. pl. m. (rt. hâ) Ind. śubh, 3 pl. Pres. Âtm. Bakur. -dha, N. pl. m. Ind. -ka, N. pl.
 knowledge-destitute ones not shine, scent-less like kimśuka flowers.

मूर्खोऽपि शोभते तावत्सभायां वस्त्रवेष्टितः ।

mûrkhas api śobhate tâvat sabbhâyâm vastra-veshṭitas
-kha, N. sg. m. Ind. śubh, 3 sg. Pres. Âtm. -vat, Ac. sg. n. Adv. -bhâ, L. sg. Typ. -ta, N. sg. m. (rt. veshṭi).
 A fool also shines so long in an assembly garment-dressed,

तावच्च शोभते मूर्खो यावत्किंचिच्च भाषते ॥ ४० ॥

tâvat cha śobhate mûrkhas yâvat kim - chid na bhâshate. (40)
-vat, Ac. sg. n. Ind. śubh, 3 sg. Pres. Âtm. -kha, N. sg. m. -vat, Ac. sg. n. kim, Ac. sg. n. Ind. Ind. bhâsh, 3 sg. Adv. Pres. Âtm.
 So long and shines a fool as long as anything not he says.

एतच्चिंतयित्वा च राजा पंडितसभां कारितवान् ।

etad chintayitvâ cha rājâ paṇḍita-sabbhâm kâritavân.
etad, Ac. sg. n. chint, Ger. tad, N. sg. m. -jan, N. sg. m. Tip. -bhâ, Ac. sg. kṛi, N. sg. m. past Ptc. Par. Caus.
 This having thought that King a wise men-assembly caused to be made.

राजोवाच । भो भोः पंडिताः श्रूयतां । अस्ति

rājâ uvâcha : bho bhos paṇḍitâs, śrûyatâm ; asti
-jan, N. sg. vach, 3 sg. Perf. Par. Ind. Ind. -ta, V. pl. m. śru, 3 sg. Imp. Pass. as, 3 sg. Pres. Par.
 The King said ; O ye wise, be it heard ; Is there

कसिदेवंभूतो विद्वान्यो मम पुत्राणां नित्यमु-

kas-chid evam-bhûtas vidvân yas mama putrâṇâm nityam
kim, N. sg. m. Ind. Karm. -ta, N. sg. m. -vas, N. sg. m. yad, N. sg. m. samad, G. sg. -ra, G. pl. Ind.
 any one such a sage, who of me of the sons constantly

अमार्गगामिनामनधिगतशास्त्राणामिदानीं नीतिशास्त्रोपदेशेन पुनर्जन्म

unmârga-gâminâm an-adhigata-śâstrâṇâm idânim niti-śâstra-upadeśena punar-janma
Typ. -min, G. pl. m. Bakur. -ra, G. pl. m. Ind. Tip. -ta, I. sg. Karm. -man, Ac. sg.
 wrong-ways-going, who have not-read-books, now by behaviour-book-again-birth instruction

कारयितुं समर्थः ।

kârayitum sam-arthas ?
kṛi, Inf. Caus. -tha, N. sg. m.
 to effect (is) capable ?

यतः । काचः कांचनसंस्पर्शाद्भूते मारकतीं द्युतिं ।

yatas, kâchas kâñchana-saṁsargât dhatte mârakatim dyutim
Ind. -cha, N. sg. Typ. -ta, Adv. sg. dhâ, 3 sg. Pres. Âtm. -ta, Ac. sg. f. -th, Ac. sg.
 For, Glass from gold-proximity accepts emerald splendour ;

तथा सन्नधिधानेन मूर्खो याति प्रवीणतां ॥ ४१ ॥

tathā	sat-sannidhānena	mūrkhaḥ	yāti	pravīṇatām.	(41)
Ind.	Tip. -na, I. sg.	-kha, N. sg. m.	ya, 3 sg. Pres. Par.	-tā, Ac. sg.	
thus	through the good-	a fool	goes	to cleverness.	

उक्तं च । वीयते हि मतिस्त्रात स्त्रीनेः सह समागमात् ।

uktam	cha,	biyate	hi	matir	tāta	hīnais	saha	sam-ā-gamāt
vach, N. sg. n.	Ind.	hā, 3 sg.	Ind.	-ti, N. sg.	-ta, V. sg.	hā, I. pl. m. past	Ind.	-ma, Ab. sg.
past Ptc. Pass.		Proas. Pass.				Ptc. Pass.	Prep.	
Said	and,	It is low-	truly	the intelli-	my dear,	low persons	with	through
		ered		gence,				intercourse,

समैश्च समतामेति विशिष्टैश्च विशिष्टतां ॥ ४२ ॥

samais	cha	amatām	eti	vi-śiṣṭais	cha	viśiṣṭatām.	(42)
-ma, I. pl. m.	Ind.	-tā, Ac. sg.	i, 3 sg. Pres. Par.	-ta, I. pl. m.	Ind.	-tā, Ac. sg.	
with equals	and	to equality	it goes,	with distinguished	and	to distinction.	

अत्रांतरे विश्वशर्मनामा महापंडितः सकलनीतिशास्त्रतत्त्वज्ञो

atra	antare	viśvasharman-nāmā	mahā-panḍitaḥ	sakala-nīti-śāstra-tattva-jñā
Ind.	-ra, L. sg.	Bahuv. -man, N. sg. m.	Karm. -ta, N. sg. m.	Tip. -jñā, N. sg. m.

There meanwhile Vishvasarman-named a great-scholar of all-behaviour-books-the essence-knowing

ब्रह्मस्त्रिवाक्प्रवीणः । देव महाकुलसंभूता एते राजपुत्राः ।

br̥has-patis	iva	abravit:	deva,	mahā-kula-sambhūtā	ete	rājan-putrāḥ;
Tip. -ti, N. sg.	Ind.	br̥, 3 sg. Impf. Par.	-ra, V. sg.	Tip. -ta, N. pl. m.	etad, N. pl. m.	Tip. -ra, N. pl.
Bṛhaspati	like	spoke:	Sire,	from a great-family-	these	king's-sons;
				sprung		

तन्मया नीतिं याचयितुं शक्यते ।

tad	mayā	nītim	grāhayitum	śakyaṇte.
Ind.	amed, I. sg.	-ti, Ac. sg.	grāh, Inf. Caus.	śak, 3 pl. Pres. Pass.
therefore	by me	behaviour	to accept	they can be made.

यतः । नाद्रव्ये निहिता काचित्क्रिया फलवती भवेत् ।

yatas,	na	a-dravye	ni-bitā	kā-chid	kriyā	phalavatī	bhavet
Ind.	Ind.	Karm. -ya, L. sg.	dhāwānd, N. sg. f.	kin, N. Ind.	-yā, N. sg.	-vat, N. sg. f.	bhōt, 3 sg.
For,	Not	on a worthless-	bestowed	any	labour	fruitful	can be,
		object					

न व्यापारशतेनापि शुकवत्पाच्यते वकः ॥ ४३ ॥

na	vyāpāra-śatena	api	śuka-vat	pāthyate	vakas	(43)
Ind.	Tip. -ta, I. sg.	Ind.	Ind.	paṭh, 3 sg. Pres. Pass. Caus.	-ka, N. sg.	
not	by a hundred of exertions	even	parrot-like	is made to talk	a crane.	

अन्यच्च । अस्मिंस्तु निर्गुणं गोत्रे नापत्यमुपजायते ।

anyad	cha,	asmin	tu	nis-guṇam	gotre	na	apatyam	upa-jāyate
-ya, N. sg. n.	Ind.	idam, L. sg. n.	Ind.	Bahuv. -ga, N. sg. m.	-ra, L. sg. Ind.	-ya, N. sg.	jan with upa, 3. sg. Pres.	Pass.
Again	and,	In this	but	void-of virtue	family	not	offspring	is born,

आकरे पद्मरागाणां जम्ब काचमण्येः कुतः ॥ ४४ ॥

ā-kare	padma-rāgāṇāṃ	janma	kācha-maṇyaḥ	kutaḥ.	(44)
-ra, L. sg.	Bahuv. -ga, G. pl.	-man, N. sg.	Karm. -gi, G. sg.	Ind.	
In a mine	of rubies	the production	of crystal	whence?	

अतो ऽहं षष्मासाभ्यंतरे तव पुत्रास्तीतिशास्त्राभिज्ञान्करिष्यामि ।

atas abam shash-māsa- tava putrān niti-śāstra-abbijñān karishyāmi.
-abham, N. sg. Tip. -ra, L. sg. yashmad, G. sg. -ra, Ac. pl. Tip. -jñā, Ac. pl. m. kpi, 1 sg. Fut. Par.

Therefore I in a six-months- of thee the sons behaviour-book- will make.
interval knowing

राजा सविनयं पुनरुवाच ।

rājā sa-vinayam punar uvācha:
-jan, N. sg. Aepoy. Ind. vach, 3 sg. Perf. Par.
The king graciously again spoke:

कीटो ऽपि सुमनःसंगादारोहति सतां शिरः ।

Kīṭas api sumanas-saṅgāt ā-rohati satām śiras
-ta, N. sg. Ind. Tip. -ga, Ab. sg. ruh with ā, 3 sg. Pres. Par. -ā, G. pl. -ras, Ac. sg.
A worm even through flower-attachment ascends of the noble the head,

अश्मापि याति देवत्वं महद्भिः सुप्रतिष्ठितः ॥ ४५ ॥

śmā api yāti devatvam mahadbhis su-pratiṣṭhitas. (45)
-man, N. sg. Ind. ya, 3 sg. Pres. Par. -iva, Ac. sg. -bat, I. pl. m. Karm. -ta, N. sg. m. (rt. sthā)
a stone even goes to divinity by the great well-set up.

अन्यच्च । यथोदयगिरेर्द्रव्यं संनिकर्षेण दीप्यते ।

anyad cha, yathā udaya-gires dravyam sam-ni-karṣheṇa dipyate
-ya, N. sg. m. Ind. Ind. Tip. -ri, L. sg. -ya, N. sg. -sha, I. sg. dtp, 3 sg. Pres. Attm.
Again and, As of the sunrise- a thing through the proximity shines,
mountain

तथा ससंनिधानेन हीनवर्णो ऽपि दीप्यते ॥ ४६ ॥

tathā sat-sannidhānena hīna-varṇas api dipyate. 46
Ind. Tip. -na, I. sg. Bahuv. -ya, N. sg. m. Ind. dtp, 3 sg. Pres. Attm.
thus through the noble-vicinity one of low-caste even shines.

गुणा गुणज्ञेषु गुणा भवन्ति

guṇās guṇa-jñeṣu guṇās bhavanti
-ya, N. pl. Tip. -jñā, L. pl. m. -ya, N. pl. bhū, 3 pl. Pres. Par.
Virtues in virtue-knowers virtues are,

ते निर्गुणं प्राप्य भवन्ति दोषाः ।

te nis-guṇam pra-āpya bhavanti doṣāḥ;
taḍ, N. pl. m. Bahuv. -ya, Ac. sg. m. āp with pra, Ger. bhū, 3 pl. Pres. Par. -sha, N. pl.
they to a virtue-void having come become vices;

आस्वाद्यतोयाः प्रभवन्ति नद्यः

āsvādya-toyās pra-bhavanti nadyas
Bahuv. -ya, N. pl. f. bhū with pra, 3 pl. Pres. Par. -di, N. pl.
savoury-water holding rise rivers,

समुद्रमासाद्य भवन्त्यपेयाः ॥ ४७ ॥

samudram ā-sādya bhavanti a-peyās (47)
-ra, Ac. sg. sad with ā, Ger. Cause. bhū, 3 pl. Pres. Par. Karm. -ya, N. pl. f.
the sea having reached, they are undrinkable.

तदेतेषामस्मृत्युचाणां नीतिशास्त्रोपदेशाय भवंतः प्रमाणं ।

tarī	eteshām	asmāt-putrāṅām	nīti-śāstra-upadeśāya	bhavantas	pra-māṇam.
Ind.	etad, G. pl. m.	Tip. -ra, G. pl.	Tip. -ā, D. sg.	-vat, N. pl. m.	-na, N. sg.
Therefore	of these	of us-the sons	for the behaviour- book-instruction	you	the authority.

इत्युक्त्वा तस्य विष्णुशर्मणो बहूमानुरागस्य पुत्रान्

iti	uktvā	tasya	vishṇu-śarmāṇas	bahumāna-purāṇsaram	putrān
Ind.	vach, Ger.	tad, G. sg. m.	-man, G. sg.	Ind.	-ra, Ac. pl.
Thus	having said	of that	Vishṇuśarman	by respect preceded	the sons

समर्पितवान् । अथ प्रासाददृष्टे सुखोपविष्टानां राजपुत्राणां

saṁ-arpitavān.	atha	prāsāda-prishṭhe	sukha-upaviṣṭānām	rājan-putrāṅām
ri, with sam, N. sg. m.	Ind.	Tip. -tha, L. sg.	Karm. -ta, G. pl. m.	Tip. -ra, G. pl.
past, Ptc. Par. Caus.	Now	on the palace- terrace	of the comfortably- seated	king's-sons

पुरस्ताद्वक्तावक्रमेण च पंडितो ऽब्रवीत् ।

purastāt	prastāva-krameṇa	saḥ	paṇḍitas	abravīt :
Ind.	Tip. -ra, I. sg.	tad, N. sg. m.	-ta, N. sg. m.	brā, 3 sg. Impf. Par.
in front	of introduction-by way	that	learned man	said :

काव्यशास्त्रविनोदेन कालो गच्छति धीमतां ।

kāvya-śāstra-vinodena	kālas	gacchhāti	dhimatām
Tip. -ta, I. sg.	-ta, N. sg.	gam, 3 sg. Pres. Par.	-mat, G. pl. m.
Through poem-book-entertainment	the time	passes away	of the wise,

व्यसनेन च मूर्खाणां निद्रया कलहेन वा ॥ ४८ ॥

vyasanena	cha	mūrkhāṅām	nidrayā	kalahena	vā. (48)
-na, I. sg.	Ind.	-kha, G. pl. m.	-dra, I. sg.	-ba, I. sg.	Ind.
through vice	and	of fools,	through sleep,	through quarrel	or.

तद्भवतां विनोदाय काककूर्मादीनां विचित्रां

tad	bhavatām	vi-nodāya	kāka-kūrma-ādīnām	vichitrām
Ind.	-vat, G. pl. m.	-da, D. sg.	Bahuv. -ā, G. pl. m.	-tra, Ac. sg. f.
Therefore	of you	for the entertainment	of the crow-the tortoise-etc.	the wonderful

कथां कथयामि । राजपुत्रैर्हन्तं । आर्यं कथ्यतां ।

kathām	kathayāmi.	rājan-putrāis	uktam :	ārya	kathyatām.
-thā, Ac. sg.	kath, 1 sg.	Tip. -ra, I. pl.	vach, N. sg. n. past	-ya, V. sg.	kath, 3 sg. Imp. Pass
story	I tell.	By the princes	said :	Reverend Sir,	it may be told.

विष्णुशर्मैवाच । शृणुत । संप्रति मित्रलाभः प्रख्यते यस्या-

vishṇu-śarmā	uvācha :	śṛiṇṭa ;	samprati	mitra-lābhas	pra-stūyate,	yasya
-man, N. sg.	vach, 3 sg.	śra, 2 pl. Imp.	Ind.	Tip. -bha, N. sg.	stu with pra, 3 sg.	ynd, G. sg. m.
Vishṇuśarman	said :	Listen ;	now	the friend- acquisition	is introduced,	of which

यमाद्यः श्लोकः ॥

ayam	śloka :
idam, N. sg. m.	-ya, N. sg. m.
this	the first verse :

॥ मित्राभः ॥

MITRA-LĀBHAS.

Tip. -bha, N. sg.

FRIEND-ACQUISITION.

असाधना वित्तहीना बुद्धिमंतः सुहृत्तमाः ।

a-sādhanaś	vitta-hīnaś	buddhimantas	subhṛttamāś
Behve. -na, N. pl. m.	Tip. -na, N. pl. m. (rf. hā).	-mat, N. pl. m.	su-hṛd, N. pl. m. Superl.
Having no-means,	of wealth-destitute,	the wise,	(if) very friendly,

साधयन्त्याश्च कार्याणि काककूर्ममृगारुवत् ॥ १ ॥

sādhayanti	āśu	kāryāṇi	kāka-kūrma-mṛiga-ākhu-vat.	(1)
sādḥ, 3 pl. Pres. Ac. sg. m., Ade.	-ya, Ac. pl.		Deceives, with aff. vat, Ind.	
Par. Cause.				
accomplish	quickly	purposes	like-the crow-the tortoise-the deer-the mouse.	

राजपुत्रा जघुः । कथमेतत् । विष्णुश्चर्म कथयति ।

rājan-putrāś	ūchus :	katham	etad ?	viṣṇu-śarmā	kathayati :
Tip. -ra, N. pl.	vach, 3 pl. Perf. Par.	Ind.	etad, N. sg. m.	-man, N. sg.	kath, 3 sg. Pres. Par.
The princes	said :	'How	that ?'	Viṣṇuśarman	relates :

अस्ति गोदावरीतीरे विशालः शाल्मलीतारः । तत्र

asti	godāvari-tīre	viśālas	śālmali-tarus ;	tatra
aa, 3 sg. Pres. Par.	Tip. -ra, L. sg.	-la, N. sg. m.	Karm. -ra, N. sg.	Ind.
There is	on the Godāvari-bank	a large	silk cotton-tree ;	thereon

नानादिदेशादामत्य रात्रौ पक्षिणो निवसन्ति । अथ

nānā-dīśa-dēśāt	ā-gatya	rātrau	pakṣiṇas	ni-vasanti.	atha
Tip. -śa, Ab. sg.	gam with ā, Ger.	-ri, L. sg.	-hin, N. sg. m.	vas with ni, 3 pl. Ind.	
from various-region-country	having arrived	at night	birds	dwell.	Now

कदाचिदवसन्त्यायां रात्रौ चक्षुषूडावलंबिनि भगवति

kaḍā-chid	ava-sannāyām	rātrau	astāchala-chūḍā-avalambini	bhagavati
Ind. Ind.	sad with ara, L. sg. f. post. Ptc. Pass.	-ri, L. sg.	Tip. -hin, L. sg. m.	-vat, L. sg. m.
once,	being ended	the night,	while on setting-mountain-crest-resting	the venerable

कुमुदिनीनायके चंद्रमसि लघुपतनकनामा बायसः प्रबुद्धः

kumudini-nāyake	chandramasi	laghupatanaka-nāmā	vāyasas	pra-buddhas
Tip. -ka, L. sg. m.	-mas, L. sg.	Behve. -man, N. sg. m.	-as, N. sg.	budh with pra, N. sg. m. post. Ptc. Pass.
lotus-lover	the moon,	Laghupatanaka-named	a crow,	being awake,

कृतांतमिव द्वितीयमायातं व्याधमपश्यत् । तम-

kṛitāntam	iva	dvitiyam	ā-yāntam	vyādham	apaśyat.	tam
-ta, Ac. sg.	Ind.	-ya, Ac. sg. m.	ya with ā, Ac. sg. m.	-dha, Ac. sg.	drś, 3 sg. Impf. Por.	tad, Ac. sg. m.
Death	like	a second,	approaching	a hunter	saw.	Him

वलोक्याश्रितयत् । अद्य प्रातरेवानिष्टदर्शनं

ava-lokya	achintayat :	adya	prātar	eva	aniṣṭa-darśanam
lok with ava, Ger.	chint, 3 sg. Impf. Por.	Ind.	Ind.	Ind.	Ttp. -na, N. sg.
having seen	he reflected :	To day	early	indeed	of unwished-the sight

जातं । न जाने किमनभिमतं दर्शयिष्यति ।

jātam ;	na	jāne	kim	an-abbhimatam	darśayishyati
jan, N. sg. s. post	Ind.	jā, 1 sg. Pres. Attm.	Ac. sg. n.	Karm. -ta, Ac. sg. n.	drś, 3 sg. Fut. II. Por. Caus.
produced ;	not	do I know,	what	(ri. man with abhi) disagreeable	it will show.

इत्युक्त्वा तदनुसरणक्रमेण व्याकुलचलितः ।

iti	uktvā	tad-anusarṇa-krameṇa	vyākulas	chalitas.
Ind.	vach, Ger.	Ttp. -ma, I. sg.	-ta, N. sg. m.	chal, N. sg. m. post Ptc. Pass.
Thus	having said	by way-of following-him	perplexed	he moved about.

यतः । शोकस्थानसहस्राणि भयस्थानशतानि च ।

yatas,	śoka-sthāna-sahasrāṇi	bhaya-sthāna-śatāni	cha
Ind.	Ttp. -ra, N. pl.	Ttp. -ta, N. pl.	Ind.
For,	Of sorrow-occasions-thousands,	of fear-occasions-hundreds	and

दिवसे दिवसे मूढमाविशन्ति न पंडितं ॥ २ ॥

divase	divase	mūḍham	ā-viśanti	na	paṇḍitam. (2)
-na, L. sg.	-na, L. sg.	mūḍ, Ac. sg. m. post	viś, with ā, 3 pl. Pres. Por.	Ind.	-ta, Ac. sg. m.
by day	by day	the fool	approach,	not	the wise.

अन्यच्च । विषयिणामिदमवश्यं कर्तव्यं ।

anyad	cha,	viśayipām	idam	avaśyam	kartavyam.
-ya N. sg. n.	Ind.	-yin, G. pl. m.	idam, N. sg. n.	Ind.	kṛ, N. sg. n. Ptc. Fut. Pass.
Again	and ;	Of men of the world	this	surely	to be done.

उत्थावोत्थाय बोद्धव्यं महद्भयमुपस्थितं ।

ud-sthāya	ud-sthāya	boddhavyam	mahat	bhayam	upa-sthitam,
sthā with ud, Ger.	sthā with ud, Ger.	budh, N. sg. n. Ptc. Fut. Pass.	-ta, N. sg. n.	-ya, N. sg.	sthā with upa, N. sg. n. post Ptc. Pass.
Having risen,	having risen,	it is to be thought,	great	danger	impending,

मरणव्याधिशोकानां किमद्य निपतिष्यति ॥ ३ ॥

marṇa-vyādhi-śokānām	kim	adya	ni-patiṣhyati ? (3)
Dravida. -ka, G. pl.	kim, N. sg. n.	Ind.	pat, with ni, 3 sg. Fut. II. Por.
of death-sickness-sorrow	which	to-day	will fall down ?

अथ तेन व्याधेन तंडुलकणाम्बिकीर्यं जातं

atha	tens	vyādhena	tanḍula-kṇām	vi-kīrya	jālam
Ind.	tad, I. sg. m.	-dha, I. sg.	Ttp. -pa, Ac. pl.	kṛ, with vi, Ger.	-ta, N. sg.
Then	by that	hunter	rice-grains	having scattered,	a net

विस्तीर्णः । स च प्रच्छन्नो भूत्वा स्तितः ।

vi-atirnam ; sprd, with vi, N. sg. m. past Ptc. Pass. was spread;	sas tad, N. sg. m. he	cha Ind. and	pra-chhannas chhad, with pra, N. sg. m. past Ptc. Pass. hidden	bhūtvā bha, Ger. having been	sthitas, sthā, N. sg. m. past Ptc. Pass. stood.
--	-----------------------------	--------------------	---	------------------------------------	--

तस्मिन्नेव काले चिचयीवनामा कपोतराजः सपरिवारो

tasmin tad, L. sg. m. At that	eva Ind. very	kāle -ka, L. sg. time	chitragriva-nāmā Bahve, -man, N. sg. m. Chitragriva-named	kapota-rājas Ttp. -ja, N. sg. a pigeon-king	sa-parivāras Bahve, -ra, N. sg. m. with-retinue
-------------------------------------	---------------------	-----------------------------	---	---	---

वियति विस्पृष्टांस्तंडुलकणानवलोकयामास । ततः

viyati -t, L. sg. in the air	vi-sarpan spr, with vi, N. sg. m. Ptc. Pres. Par. flying-about	tān tad, Ac. pl. m. those	tanḍula-kaṇān Ttp. -ṇa, Ac. pl. rice-grains	ava-lokayām-āsa, lok, with ava, 3 sg. Perf. Par. espying-was,	tatas Ind. Then
------------------------------------	---	---------------------------------	---	---	-----------------------

कपोतराजस्तंडुलकणेषु भ्रान्तकपोताम्रत्याह । कुतो ऽत्र

kapota-rājas Ttp. -ja, N. sg. the pigeon-king	tanḍula-kaṇa-lubdhān Ttp. -dha, Ac. pl. m. (rt. lubh) the rice-grains desiring	kapotān -ta, Ac. pl. pigeons	prati-āba : ab, with prati, 3 sg. addressed :	kutas Ind. Whence	atra Ind. here
---	--	------------------------------------	---	-------------------------	----------------------

निर्जने वने तंडुलकणानां संभवः । तन्निरूप्यतां तावत् ।

nis-jane Bahve, -na, L. sg. m. in the lonely	vane -na, L. sg. wood	tanḍula-kaṇānām Ttp. -ṇa, G. pl. of rice-grains	sam-bhavas? -va, N. sg. the produc- tion?	tad tad, N. sg. m. That	ni-rūpysitām rūp, with ni, 3 sg. Imp. Pass. may be in- vestigated,	tāvat! Ind. first!
--	-----------------------------	---	--	----------------------------------	--	--------------------------

भद्रमिदं न पश्यामि । प्रायेणानेन तंडुलकणलोभेना-

bhādam -ra, Ac. sg. m. Fortunate	idam idam, Ac. sg. m. this	na Ind. not	paśyāmi. dṛś, 1 sg. Pres. Par. I do consider.	pāyena -ya, I. sg. Adv. Possibly	anena idam, I. sg. m. through this	tanḍula-kaṇa-lobbena Ttp. -bha, I. sg. rice-grain-desire
---	-------------------------------------	-------------------	--	---	---	--

स्माभिरपि तथा भवितव्यं ।

asmābhis asmad, I. pl. by us	api Ind. also	tathā Ind. thus	bhavitavyam, bhā, N. sg. m. Ptc. Fut. Pass. to be fared,
------------------------------------	---------------------	-----------------------	--

कंकणस्य तु लोभेन मग्नः पंके सुदुस्तरे ।

kaṇkaṇasya -ṇa, G. sg. of gold	tu Ind. (but)	lobbheṇ -bha, I. sg. through desire	magnas majj, N. sg. m. past Ptc. Pass. plunged	paṅke -ka, L. sg. in a mire	su-dustare Korm. -ra, L. sg. n. or m. very-difficult-to be crossed,
--------------------------------------	---------------------	---	---	-----------------------------------	---

वृद्धव्याघ्रेण संप्राप्तः पथिकः स मृतो यथा ॥ ४ ॥

vṛddha-vyāghreṇa Korm. -ra, L. sg. by an old-tiger	sam-pa-āptas āp, with sam and pra, N. sg. m. past Ptc. Pass. seized	patbikas -ka, N. sg. wanderer	sas tad, N. sg. m. that	mṛitas mṛi, N. sg. m. past Ptc. Pass. dead	yathā. (4) Ind. as.
--	--	-------------------------------------	----------------------------------	---	---------------------------

कपोता ऊचुः । कथमेतत् । सो ऽब्रवीत् ।

kapotās -ta, N. sg. The pigeons	ūchus : vach, 3 pl. Perf. Par. said :	katham Ind. how	etad ? ctad, N. sg. m. that ?	sas tad, N. sg. m. He	abravīt : brū, 3 sg. Impf. Par. said :
---------------------------------------	---	-----------------------	-------------------------------------	-----------------------------	--

अहमेकदा दक्षिणारण्ये चरन्पथम् । एको वृद्धव्याघ्रः स्नातः

aham ekadā	dakṣiṇa-aranya	charan	apeśyam,	ekas	vṛddha-vyāghras	snātas
named, Ind.	Karm. -ya, L. sg.	char, N. sg. m.	drīś, 1 sg. m.	eka, N. Indef. Par.	ag. m.	snā, N. sg. m.
I	once	in the south- ern-wood	roaming	saw,	An	old-tiger bathed

कुशहस्तः सरसीरे वृते । भो भोः पांथ इदं

kuśa-bastas	saras-tīre	brūto :	bho	bhos	pāntha,	idam
Behw. -ta, N. sg. m.	Typ. -ra, L. sg.	brū, 3 sg. Pres. Attm.	Ind.	Ind.	-tha, V. sg.	idam, N. sg. m.
with kuśa grass- in his hand	on a lake-bank	says :	Ho,	ho,	wanderer,	this

सुवर्णकंकणं गृह्णातां । ततो लोभाकृष्टेन केनचित्पाथेना-

suvārṇa-kaṅkaṇam	grīhyatām !	tatas	lobha-ākṛṣṭeṇa	kena-chid	pāntheṇa
Typ. -ṇa, N. sg.	grah, 3 sg. Imp. Pass.	Ind.	Typ. -ja, I. sg. m.	kim, Ind.	-tha, I. sg.
gold-bracelet	may be taken !	Then	by a desire-attracted	some	wanderer

लोचितां । भाग्येनैतत्संभवति । किंलक्षित्वात्मसंदेहे

ā-lochitam :	bhāgyena	etad	sam-bhavati ;	kim-tu	asmin	ātman-sandehe
loch with ā, N. sg. m. past Ptc. Pass.	-ya, I. sg.	etad, N. sg. m.	bhū with sam, 3 sg. Pres. Par.	Ind. Ind.	idam, L. sg. m.	Tip. -ha, L. sg.
it was considered :	luckily	this	happens ;	but	in this	life-risk

प्रवृत्तिर्न विधेया ।

pra-vṛttis	na	vi-dheyā ;
-ti, N. sg.	Ind.	dha with vi, N. sg. f. Ptc. Inf. Pass.
engagement	not	to be made ;

यतः । अनिष्टादिदृष्टलाभेऽपि न गतिर्जायते शुभा ।

yatas,	an-iṣṭāt	iṣṭa-l bhe	api	na	gatīs	jāyate	śubhā,
Ind.	Karm. -ja, Ab. sg. (rt. ish).	Typ. -bha, L. sg.	Ind.	Ind.	-ti, N. sg.	jan, 3 sg. Pres. Attm.	-bha, N. sg. f.
For,	From an	on pleasure- unpleasant one	even	not	a result	is produced	prosperous,

यत्रास्ते विषसंघर्षोऽमृतं तदपि मृत्यवे ॥ ५ ॥

yatra	āste	viṣa-saṁsargas	a-mṛitam	tad	api	mṛityave. (5)
Ind.	As, 3. sg. Pres. Attm.	Typ. -ṇa, N. sg.	Behw. -ta, N. sg.	tad, N. sg. m.	Ind.	-ya, D. sg.
where	there lies	poison-mixture,	Ambrosia	that	even	for death.

किंतु सर्वचार्यार्जने प्रवृत्तिः संदेह एव ।

kim-tu	sarvatra	artha-arjane	pra-vṛttis	sam-dehas	eva.
Ind. Ind.	Ind.	Typ. -na, L. sg.	-ti, N. sg.	-ha, N. sg.	Ind.
However	everywhere	in wealth acquisition	engaging	risk	certainly.

तथा चोक्तं । न संशयमनाराद्धं नरो भद्राणि पश्यति ।

tathā	cha	uktam,	na	saṁ-śayam	an-āruhya	naras	bhadrāṇi	paśyati
Ind.	Ind.	vach, N. sg. m. past Ptc. Pass.	Ind.	-ya, Ac. sg.	an before ruh with ā, Ger.	-ra, N. sg.	-ra, Ac. pl. n.	drīś, 3 sg. Pres. Par.
Thus	and	said,	Not	risk	not-having encountered	a man	prosperity	beholds,

संशयं पुनरादृष्ट्य यदि जीवति पश्यति ॥ ६ ॥

saṁ-śayam	punar	ā-ruhya	yadi	jivati	paśyati. (6)
-ya, Ac. sg.	Ind.	ruh with ā, Ger.	Ind.	jiv, 3 sg. Pres. Par.	drīś, 3 sg. Pres. Par.
risk	on the con- trary	having en- countered,	if	he lives,	he sees (it).

तन्निरूपयामि तावत् । प्रकाशं ब्रूते । कुच तव कंकणं ।

tad	ni-rūpayāmi	tāvat.	pra-kāśam	brūte :	kutra	tava	kaṅkaṇam ?
tad, Ac.	rūp with ni, 1 sg.	Ind.	Ind.	brū, 3 sg.	Ind.	yashmad,	-ṇa, N. sg.
That	I investigate	then.	Aloud	he says :	Where	of thee	the bracelet ?

व्याघ्रो हस्तं प्रसार्य दर्शयति । पांथो ऽवदत् । कथं

vyāghras	hastam	pra-sārya	darśayati.	pāntha	avadat :	katham
-ra, N. sg.	-ta, Ac. sg.	sri with pra,	dṛś 3 sg. Pres.	-tha, N. sg.	vad, 3 sg.	Ind.
The tiger	the paw	Ger. Cause,	Par. Cause,	The wan-	Impf. Par.	How
		having stretched-	shows.	derer	said :	
		forth				

मारात्मके त्वयि विश्वासः । व्याघ्र उवाच । शृणु रे पांथ ।

māra-ātmake	tvayi	vi-śvāsa?	vyāghras	uvācha :	śṛṇu	re	pāntha!
Bahuv. -ka, L.	yashmad,	-sa, N. sg.	-ra, N. sg.	vach, 3 sg.	śṛu, 2 sg.	Ind.	-tha, V. sg.
eg. m. (ātman)	L. sg.	confidence?	The tiger	Perf. Par.	Imp. Par.	O	wanderer!
der-minded	in thee			said :	Listen		

प्रागेव दौघनदशायामतिदुर्वृत्त आसं । अनेकगोमानुषाणां बधाम्ने

prāk	eva	yauvana-	ati-durvṛttas	āsam.	aneka-go-	badhāt	me
		daśāyām			mānushāṇām		
prāch, Ac.	Ind.	Typ. -ā,	Karm. -ita, N.	as, 1 sg.	Karm. -āṇa, G. pl.	-dha, Ab.	asmad,
eg. n. Adv.		L. sg.	eg. m.	Impf. Par.		eg.	G. sg.
Formerly	indeed	in the youth-	exceedingly-	I was.	Of many-cows-	because of	of me
		period	wicked		(and)-men	the murder,	

पुत्रा मृता दाराश्च वंशहीनश्चाहं । ततः केनचिद्धार्मिकेण-

putrās	mṛitās	dārās	cha	vaṇśa-hīnas	cha	aham. tatas	kens-chid dhārmikeṇa
-ra, N. pl.	mṛi, N. pl. m.	-ra, N. Ind.	Typ. -na, N.	Ind.	asmad, Ind.	kim, I. sg. m.	-ka, I. sg. m.
pl.	past Ptc. Pass.	pl.	eg. m. (bā)		N. sg.	Ind.	
the sons	dead,	wife	and,	family-deprived	and	I. Then	by some virtuous

हमादिष्टः । दानधर्मादिकं चरतु भवान् । तदुपदेशादिदानीमहं

aham	ā-diṣṭas :	dāna-dharma-ādikam	charatu	bhavan.	tad-upadeśāt	idānim	aham
asmad, dis with ā, N. sg.	Bahuv. -ka, Ac.		char, 3 sg.	-vat, N.	Typ. -āṇa, Ab. sg.	Ind.	asmad,
N. sg. m. past Ptc. Pass.	eg. n. (ād)		Imp. Par.	eg. m.			N. sg.
I	was advised :	Liberality-virtue,	should	you.	Of him-because	now	I
		etc.	practise		of the advice		

ज्ञानशीलो दाता वृद्धो गलितनखदंतो न कथं विश्वासभूमिः ।

gnāna-śīlas	dātā	vṛiddhas	galita-nakha-dantas	na	katham	viśvāsa-bhūmis ?
Bahuv. -ā,	-tri, N.	-dha, N. sg. m.	Bahuv. -ta, N. sg. m.	Ind.	Ind.	Typ. -mā, N. sg.
N. sg. m.	eg. m.					
ablution-	charitable,	old,	having lost-claws-	not	how	a confidence-
observing,			(and)-teeth			object?

यतः । इच्छाध्ययनदानानि तपः सत्यं धृतिः क्षमा ।

yatas,	ijyā-ādhyayana-dānāni	tapas	satyam	dhṛiti	kṣamā
Ind.	Dvandva. -na, N. pl.	-na, N. sg.	-ya, N. sg.	-ti, N. sg.	-mā, N. sg.
For,	Sacrificing-study-charity,	penance,	truth,	firmness,	forgiveness,

अलोभ इति मार्गो ऽयं धर्मस्याष्टविधः स्मृतः ॥ ७ ॥

a-lobbas	iti	mārgas	ayam	dharma-sya	aṣṭan-vidhas	smṛitas; (7)
Karm. -bha, N. sg.	Ind.	-ga, N. sg.	Idam, N. sg.	-ma, G. sg.	Bahuv. -dha, N. sg. m.	smṛi, N. sg. m. past.
want-of desire,	thus	way	this	of virtue	the eight-fold	is recorded;

तत्र पूर्वसत्त्वर्गो दम्भार्थमपि सेव्यते ।

tatra	pūrvas	chatur-vargas	dambha-artham	api	sevyate ;
Ind.	-ra, N. sg. m.	Doign. -ra, N. sg. m.	Ind. (-iha, Ac. sg.)	Ind.	sev, 3 sg. Pres. Pass.
There	the former	four-collection	for simulation's sake	also	is attended to ;

उत्तरस्तु चतुर्वर्गो महात्मन्येव तिष्ठति ॥ ८ ॥

uttaras	tu	chatur-vargas	mahā-ātmani	eva	tiṣṭhati (8)
-ra, N. sg. m.	Ind.	Doign. -ra, N. sg.	Bahve. -man, L. sg. m.	Ind.	sthā, 3 sg. Pres. Par.
the latter	but	four-collection	in the great-minded	only	stands.

मम चैतावांशोभविरहो येन स्वहस्तस्त्रमपि सुवर्णकंकणं

mama	cha	etāvaṁ	lobha-virahas	yena	sva-hasta-śtram	api	suvarṇa-kaṅkaṇam		
asmad, Ind.	-vat, N.	Tip.	-ha, N. sg.	yad, f. sg. n.	Tip.	-śtha, Ac. sg. m.	Ind.	Tip.	-ṣa, Ac. sg.
G. sg.		sg. m.		Adv.					
Of me	and	such	desire-freedom	that	in the own-hand-	even	the gold-bracelet		
					standing				

यस्मै कस्मैचिद्वातुमिच्छामि । तथापि व्याघ्रो मानुषं खादती-

yasmāi	kasmāi-chid	dātum	icchāmi.	tathā	api	vyāghras	mānuṣham	khādati
yad, D.	kim, D.	Ind.	dā, Inf.	ish. 1 sg.	Ind.	Ind.	-ra, N. sg.	-sha, Ac. sg.
sg. m.								khād, 3 sg. Pres. Par.
to any-body	to give	I wish.	So	even,	'the tiger	the man	devours,'	

ति लोकप्रवादो दुर्निवारः ।

iti	loka-pravādas	dus-nivāras.
Ind.	Tip. -da, N. sg.	-ra, N. sg. m.
thus	the world-report	difficult-to be overcome.

यतः । गतानुगतिको लोकः कुट्टनीमुपदेशिनी ।

yataḥ,	gata-anugatikas	lokas	kuṭṭanīm	upa-deśinīm
Ind.	Bahve. -ka, N. sg. m.	-ka, N. sg.	-nī, Ac. sg.	-dīn, Ac. sg. f.
For,	The predecessor-following	world	a bawd	as instructress

प्रमाणयति नो धर्मे यथा गोघ्नमपि दिजं ॥ ९ ॥

pramāṇayati	naś	dharmo	yathā	go-ghnam	api	dvi-jam. (9)
pramāṇaya, 3 sg. Pres. Par.	asmad, D. pl.	-ma, L. sg.	Ind.	Tip. -na, Ac. sg. m.	Ind.	-ja, Ac. sg. m.
holds up as a model	to us	in virtue,	as	a cow-killing	also	a twice-born.

मया च धर्मशास्त्राध्यधीतानि । शृणु ।

mayā	cha	dharmā-śāstrāṇi	adhi-itāṇi.	śṛṇu !
asmad, f. sg.	Ind.	Tip. -ra, N. pl.	I with adhi, N. pl. n. past Plc. Pass.	śṛ, 2. sg. Imp. Par.
By me	and	of religion-the books	read.	Listen ;

मरुस्थल्यां यथा वृष्टिः सुधार्ते भोजनं तथा ।

maru-sthalyām	yathā	vṛṣṭis	kaḥudhā-ārte	bhojanam	tathā,
Tip. -ī, L. sg.	Ind.	-ī, N. sg.	Tip. -īa, L. sg. m.	-na, N. sg.	Ind.
In a desert-place	as	rain,	in the hunger-pained	food	thus,

दरिद्रे दीयते दानं सफलं पाण्डुनन्दन ॥ १० ॥

daridre	diyate	dānam	sa-phalam	pāṇḍu-nandana. (10)
-ra, L. sg. m.	dā, 3 sg. Pres. Pass.	-na, N. sg.	Bahve. -īa, N. sg. n.	Tip. -na, V. sg.
Unto a poor	is given	a gift	fruitful,	O Pāṇḍu-son.

प्राणा यथात्मनो ऽभीष्टा भूतानामपि ते तथा ।

prāṇas	yathā	ātmanas	abhi-icṣṭās	bhūtānām	api	te	tathā
-ṇa, N. pl.	Ind.	-man, G. sg.	ish with abhi, N. pl. m.	-ta, G. pl. m.	Ind.	tad, N. pl. m.	Ind.
Life	as	of oneself	post Ptc. Pass.	of living beings	also	it	thus,

आत्मोपम्येन भूतेषु दयां कुर्वति साधवः ॥ ११ ॥

ātman-aupamyena	bhūteshu	dayām	knrvanti	sādhavas.	(11)
Tip. -ya, I. sg.	-ta, L. pl. u.	-ya, Acc. sg.	kri, 3 pl. Pres. Par.	-dhu, N. pl. m.	
Through self-comparison	unto living beings	sympathy	bestow	the good.	

अपरं च । प्रत्याख्याने च दाने च सुखदुःखे प्रियाप्रिये ।

aparam	cha,	prati-ā-khyāne	cha	dāne	cha	sukha-duḥkhe	priya-apriye
-ra, N. sg. n.	Ind.	-na, L. sg.	Ind.	-na, L. sg.	Ind.	Dvandva. -kha, L. sg.	Dvandva. -ya, L. sg.
Another	and,	In refusing	and,	in granting	and,	in pleasure-	in pleasing-
						(and) pain,	(and) displeasing,

आत्मोपम्येन पुरुषः प्रमाणमधिगच्छति ॥ १२ ॥

ātman-aupamyena	purushas	pra-māṇam	adhi-gacchhati.	(12)
Tip. -ya, I. sg.	-sha, N. sg.	-ṇa, Acc. sg.	gam with adhi, 3 sg. Pres. Par.	
through self-comparison	a man	a scale	obtains.	

अन्यच्च । मातृवत्परदारेषु परद्रव्येषु लोष्टवत् ।

anyad	cha,	mātri-vat	para-dāreshu	para-dravyeshu	loṣṭa-vat
-ya, N. sg. n.	Ind.	Ind.	Tip. -ra, L. pl.	Tip. -ya, L. pl.	Ind.
Again	and,	As-on a mother	on another's-wife,	on another's-possessions	as-on a lump
					of earth,

आत्मवत्सर्वभूतेषु यः पश्यति स पंडितः ॥ १३ ॥

ātman-vat	sarva-bhūteshu	yas	paśyati	sas	paṇḍitas.	(13)
Ind.	Korm. -ta, L. pl. n.	yad, N. sg. m.	driś 3 sg. Pres. Par.	tad, N. sg. m.	-ta, N. sg. m.	
as-on himself	on all-beings	who	looks,	he	wise.	

त्वं चातीव दुर्गतस्तेन तत्तुभ्यं

tvam	cha	ati-iva	dus-gatas,	tena	ta'i	tubhyam
yushmad, N. sg.	Ind.	Ind. Ind.	Korm. -ta, N. sg. m.	tad, I. sg. n. Adv.	tad, Acc. sg. m.	yushmad, D. sg.
Thou	and	exceedingly	had-circumstanced,	therefore	this	to thee

दातुं वयस्यो ऽहं । तथा चोक्तं ।

dātum	sa-yntas	aham.	tathā	cha	uktaṁ.
dā, Inf.	Bakur. -na, N. sg. m.	asmad, N. sg.	Ind.	Ind.	vach, N. sg. n. post Ptc. Pass.
to give	endeavouring	I.	Thus	and	said,

दरिद्राभर कौतेय मा प्रयच्छेयरे धनं ।

daridrān	bhara	kauntēya	mā	pra-yacchha	īśvare	dhanam,
-ra, Acc. pl. m.	bhri, 2 sg. Imp. Par.	-ya, V. sg.	Ind.	yam with pra, 3 sg. Imp. Par.	-ra, L. sg.	-na, Acc. sg.
The poor	support,	O son of Kunti,	not	bestow	on a lord	wealth,

आधितस्यैवधं पथं नीरुजस्य किमौषधेः ॥ १४ ॥

vyādhitasya	aushadham	pathyam,	nis-rujasya	kim	aushadhais ?	(14)
-ta, G. sg. m.	-dha, N. sg.	-ya, N. sg. n.	Bakur. -ja, G. sg. m.	kim Acc. sg. n.	-dha, I. pl.	
Of the diseased	medicine	wholesome,	of the un-	what	with drugs ?	
			diseased			

अन्यच्च । दातव्यमिति यद्दानं दीयते ऽनुपकारिणे ।

anyad	cha,	dātavyam	iti	yad	dānam	diyate	an-upakāriṇe
-ya, N. sg. n.	Ind.	dā, N. sg. n. Ptc. Fut. Pass.	Ind.	yad, N. sg. n.	-na, N. sg.	dā, 3 sg. Pres. Pass.	Karm. -rīn, D. sg. m.
Again	and,	'It ought to be given,'	thus	what	gift	is given	to one not-conferring benefits,

देशे काले च पात्रे च तद्दानं सात्त्विकं विदुः ॥ १५ ॥

deśe	kāle	cha	pātre	cha	tad	dānam	sāttvikam	viduḥ. (15)
-śa, L. sg.	-la, L. sg.	Ind.	-ra, L. sg.	Ind.	-tad, Ac.	-na, Ac. sg.	-ka, Ac. vid, 3 pl. Pres. Pass. n.	Par.
In place,	in time	and,	unto a worthy person	and,	that	gift	a true one	they record.

तदत्र सरसि स्नात्वा सुवर्णकंकणं गृह्णाण । ततो यावद्-

tad	atra	sarasī	snātvā	suvarṇa-kāṅkaṇam	gr̥hṇāṇ	tataḥ	yāvad-
Ind.	Ind.	-ra, L. sg.	snā, Ger.	Ttp. -ṇa, Ac. sg.	gr̥hṇ, 3 sg. Imp. Attm.	Ind.	Ind.
Therefore	here	in the lake	having bathed	the gold-bracelet	accept.	Thereupon	while

सौ तदत्रः प्रतीतो सोभात्सरः स्नातुं प्रविशति तावन्म-

asau	tad-vachas	prati-itas	lobhāt	saras	snātum	pra-viśati,	tāvat
asau, N. sg. m.	Ttp. -chaa, Ac. sg.	1 with prati, N. sg. m. past Ptc. Pass.	-bha, Ab. sg.	-raa, Ac. sg.	snā, Inf.	viś, with pra, 3 sg. Pres. Par.	Ind.
he	his word	trusting	through desire	the lake	to bathe	enters,	then

हापके निमग्नः पलायितुमचमः । पंके पतितं

mahā-paṅke	ni-magnas	palāyitum	a-kehamas.	paṅke	patitam
Karm. -ka, L. sg.	majjīwithni, N. sg. m. past Ptc. Pass.	ay with parā, Inf.	Karm. -ma, N. sg. m.	-ka, L. sg.	pat, Ac. sg. m. past Ptc. Pass.
into the great-mire	plunged	to escape	unable.	Into the mire	the fallen

ब्रूया व्याघ्रो ऽवदत् । अहह महापंके पतितो ऽसि ।

brūishvā	vyāghras	avadat :	ahaha	mahā-paṅke	patitas	asi ;
brūi, Ger.	-ra, N. sg.	vad, 3 sg. Impf. Par.	Ind.	Karm. -ka, L. sg.	pat, N. sg. m. past Ptc. Pass.	aa, 2 sg. Pres. Par.
having seen	the tiger	said :	'Ah, ah,	into the great-mire	fallen	thou art ;

अतस्त्वामहमुत्थापयामि । इत्युक्त्वा शनैः शनैः-

atas	tvām	sham	ud-sthāpayāmi,	iti	uktvā	śannais	śannais
Ind.	yushmad, Ac. sg.	asmad, N. sg.	sthā with ud, 1 sg. Pres Par. Caus.	Ind.	vach,	Ind.	Ind.
thence	thee	I	lift out,'	thus	having said,	slowly	slowly

रुपगम्य तेन व्याघ्रेण धृतः स पांथो ऽचिंतयत् ।

upa-gamya	tena	vyāghreṇa	dhṛitas	sas	pānthas	achintayat :
gam with upa, Ger.	tad, I. sg. m.	-ra, I. sg.	dhṛi, N. sg. m. past Ptc. Ptc.	tad, N. sg. m.	-cha, N. sg.	chint, 3 sg. Impf. Par.
having approached,	by that	tiger	seized	that	wanderer	thought :

न धर्मशास्त्रं पठतीति कारणं

na	dharma-sāstram	paṭhati	iti	kāraṇam,
Ind.	Ttp. -ra, Ac. sg.	path, 3 sg. Pres. Par.	Ind.	-ṇa, N. sg.
Not	'the law-book	he reads,'	thus is	a reason,

न चापि वेदाध्ययनं दुरात्मनः ।

na	cha	api	veda-adhyayanam	dus-ātmanas
Ind.	Ind.	Ind.	Ttp. -na, N. sg.	Balvse. -man, G. sg. m.
not	and	also	the Veda-study	of the wicked-minded,

स्वभाव एवाच तथातिरिच्यते

sva-bhāvas	eva	atra	tathā	ati-richyate
<i>Karm. -va, N. sg.</i>	<i>Ind.</i>	<i>Ind.</i>	<i>Ind.</i>	<i>rich with ati, 3. sg. Pres. Pass.</i>
the inborn-disposition	only	here	thus	prevails,

यथा प्रकृत्या मधुरं गवां पयः ॥ १६ ॥

yathā	pra-kṛityā	mādhuram	gavām	payas. (16)
<i>Ind.</i>	<i>-ti, I. sg.</i>	<i>-ra, N. sg. n.</i>	<i>go, G. pl.</i>	<i>-ya, N. sg.</i>
as	by nature	sweet	of cows	the milk.

किंच । अवशेन्द्रियचित्तानां हस्तिस्नानमिव क्रिया ।

Kim-cha,	avśa-indriya-chittānām	hastin-snānam	iva	kriyā,
<i>Ind. Ind.</i>	<i>Bahw. -tia, G. pl. m.</i>	<i>Tip. -na, N. sg.</i>	<i>Ind.</i>	<i>-ya, N. sg.</i>
Moreover,	Of those with unsubdued senses-	elephant-bathing	like	the action,
	(and)-mind			

दुर्भगाभरणप्रायो ज्ञानं भारः क्रियां विना ॥ १७ ॥

durbhagā-ābharṇa-prāyas	jñānam	bhāras	kriyām	vinā. (17)
<i>Bahw. -ya, N. sg. m.</i>	<i>-na, N. sg.</i>	<i>-ra, N. sg.</i>	<i>-ya, Ac. sg.</i>	<i>Ind.</i>

Unhappy women's-ornaments-resembling knowledge a burthen action without.

तन्मया भद्रं न कृतं यदच मारात्मके विश्वासः कृतः ।

tad mayā	bhādrām	na kṛitam	yad atra	māra-ātmake	vi-śvāsas	kṛitas.
<i>tad, N. nomad. -ra, N. sg. m.</i>	<i>Ind. kri. N. sg. n.</i>	<i>Ind.</i>	<i>Ind.</i>	<i>Bahw. -ka, L. sg. m.</i>	<i>-na, N. sg.</i>	<i>kṛi, N. sg. m.</i>
<i>sg. n.</i>	<i>I. sg.</i>	<i>p. Pl. Pass.</i>		<i>(ātman).</i>		<i>past Ptc. Pass.</i>
This	by me	prosperous	not done,	that here	in the murderous-	confidence placed.
					minded	

तथा युक्तं । नदीनां शस्त्रपाणीनां नखिनां शृंगिणां तथा ।

tathā	hi	uktam,	nadinām	śastra-pāṇinām	nakhinām	śṛṅginām	tathā,
<i>Ind.</i>	<i>Ind.</i>	<i>vach. N. sg. n. past</i>	<i>-ti, G. pl.</i>	<i>Bahw. -pi, G. pl. m.</i>	<i>-in, G. pl. m.</i>	<i>-in, G. pl. m.</i>	<i>Ind.</i>
Thus	for	said,	Of rivers,	of the weapon-in	of the claw	of the horn	thus,
			haud having,	possessing,	possessing		

विश्वासो नैव कर्तव्यः स्त्रीषु राजकुलेषु च ॥ १८ ॥

vi-śvāsas	na	eva	kartavyas	śrīṣhu	rājan-kuleshu	cha. (18)
<i>-na, N. sg.</i>	<i>Ind.</i>	<i>Ind.</i>	<i>kṛi, N. sg. m. Ptc. Pres. Pass.</i>	<i>-ri, L. pl.</i>	<i>Tip. -in, L. pl.</i>	<i>Ind.</i>
confidence	not	by any means	to be made,	in women,	in kings' families	and.

अपरं च । सर्वस्य हि परीक्ष्यन्ते स्वभावा नेतरे गुणाः ।

aparam	cha,	sarvasya	hi	pari-ikshyante	sva-bhāvas	na	itare	guṇās;
<i>-ra, N. sg. n.</i>	<i>Ind.</i>	<i>-ra, G. sg. m.</i>	<i>Ind.</i>	<i>iksh with pari, 3. pl. Pres. Pass.</i>	<i>Karm. -va, N. pl.</i>	<i>Ind.</i>	<i>-ra, N. pl. m.</i>	<i>-ya, N. pl.</i>
Another	and,	Of every one	indeed	are investigated	the natural-dis-	not	the other	qualities;
					positions,			

अतीत्य हि गुणान्धर्वास्वभावो मूर्ध्नि वर्तते ॥ १९ ॥

ati-itya	hi	guṇān	sarvām	sva-bhāvas	mūrdhni	varṭate. (19)
<i>i with ati, Ger.</i>	<i>Ind.</i>	<i>-pa, Ac. pl.</i>	<i>-ra, Ac. pl. m.</i>	<i>Karm. -va, N. sg.</i>	<i>-dhan, L. sg.</i>	<i>vr̥t, 3. sg. Pres. Actm.</i>
excelling	for	qualities	all	the natural-	at the head	stands.
				disposition		

अन्यच्च । स हि गगणविहारी कल्मषध्वंसकारी

anyad	cha,	sa	hi	gagaṇa-vihāri	kalmasha-dhvānsa-kāri
<i>-ya, N. sg. n.</i>	<i>Ind.</i>	<i>tad, N. sg. m.</i>	<i>Ind.</i>	<i>Tip. -rin, N. sg. m.</i>	<i>Tip. -rin, N. sg. m.</i>
Again	and,	This	indeed	in the sky-roaming	sin-destruction-causing

दशशतकरधारी ज्योतिषां मध्यचारी ।

daśan-śata-kara-dhāri jyotiṣhām madhya-chāri
Tip. -rin, N. sg. m. -tis, G. pl. Tip. -rin, N. sg. m.
 ten-hundred-rays-bearing of the lights in the midst-wandering

विधुरपि विधियोगाद्भ्रूयते राज्ञासौ

vidhurs api vidhi-yogāt grasyate rāhuṇā asau;
-dhu, N. sg. Ind. Tip. -ga, Ab. sg. graṣ, 3 sg. Pres. Pass. -hu, I. sg. asau, N. sg. m.
 the moon even through fate-conjuncture is devoured by Rāhu he;

लिखितमपि ललाटे प्रोज्झितुं कः समर्थः ॥ २० ॥

likhitam api lalāṭe pra-ujjhitum kas sam-arthas? (20)
likh, Ac. sg. n. post Ind. -ṭa, L. sg. ujjh with pra, Inf. kim, N. sg. m. -lha, N. sg. m.
 what is written even on the forehead to-escape who able?

इति चिंतयन्नेवासौ व्याघ्रेण व्यापादितः खादितश्च । अतो

iti chintayan eva asau vyāghreṇa vi-ā-pāditaḥ khāditaḥ cha. atas
Ind. chint, N. sg. m. Ind. asau, N. sg. m. -ra, I. sg. pad with vi and ā, khād, N. sg. m. Ind. Ind.
Ptc. Pres. Par. Ptc. Pass. Pass. Caus. post Ptc. Pass.
 Thus reflecting even, he by the tiger killed, eaten and. Therefore

ऽहं ब्रवीमि कंकणस्य तु लोभेनेत्यादि । अतः सर्वथाविचारितं

aḥam bravīmi: kaṅkaṇasya tu lobhena iti-ādi. atas sarvathā a-vichāritam
asau, N. sg. brū, 1 sg. -ṇa, G. sg. Ind. -lha, I. sg. Ind. Ind. Ind. Karm. -ta, N. sg. n.
 I say: 'of gold but through etc.' Therefore anyhow an incon-
 siderate

कर्म न कर्तव्यं ।

यतः ।

karma na kartavyam. yatas,
-man, N. sg. Ind. kṛ, N. sg. n. Ptc. Fut. Pass. Ind.
 act not to be done. For,

सुजीर्णमन्नं सुविचक्षणः सुतः सुशिक्षिता स्त्री नृपतिः सुसेवितः ।

su-jīrṇam annam su-vichakṣhaṇas sutas su-śāsitā stri nṛi-patis su-sevitas
Karm. -ṇa, -na, N. sg. Karm. -ṇa, -ta, N. sg. Karm. -ta, -ri, N. sg. Tip. -ti, N. sg. Karm. -ta,
N. sg. n. N. sg. m. N. sg. f. N. sg. m.
 Well-digested food, a well-discerning son, a well-governed wife, a prince well-served,

सुचिंत्य चोक्तं सुविचार्य यत्कृतं सुदीर्घकाले ऽपि न

su-chintya cha uktam su-vichārya yad kṛitam su-dīrgha-kāle api na
chint, with su, Ind. vacḥ, N. sg. n. char with vi, yad, N. kṛ, N. sg. n. Karm. -ta, L. sg. Ind. Ind.
Ger. post Ptc. Pass. Ger. Caus. sg. n. post Ptc. Pass.
 Well-having and spoken, well-having what done, in very-long-time even not
 reflected considered

याति विक्रियां ॥ २१ ॥

yāti vi-kriyām. (21)
yā, 3. sg. Pres. Par. -yā, Ac. sg.
 goes to change.

एतद्वचनं श्रुत्वा कश्चित्कपोतः सदर्पमाह । आः किमेवमुच्यते ।

etaḍ vachanam śrutvā kas - chid kapotas sa-darṣam āha: āḥ kim evam uchyate?
etaḍ, -na, Ac. sg. śru, Ger. kim, N. Ind. -ta, N. sg. Avagay. āḥ, 3 sg. Ind. N. Ind. vacḥ, 3 sg.
Ac. sg. n. sg. m. Perf. Par. sg. n. Pres. Pass.
 This speech having heard some pigeon haughtily said: Ha, what thus is said?

वृद्धानां वचनं यादृमापत्काले व्युपस्थिते ।

vṛddhānām	vachanam	grāhyam	āpad-kāle	hi	upa-sthite,
-dha, G. pl. m.	-na, N. sg.	grah, N. sg. n. Ptc. Fut. Pass.	Tip. -ia, L. sg.	Ind.	sithā with upa, L. sg. m. post Ptc. Pass.
Of the old	the word	to be accepted	misfortune-time	for	having approached,

सर्वत्रैव विचारेण भोजने न प्रवर्तते ॥ २२ ॥

sarvatra	eva	vi-chāreṇa	bhojane na	pra-var-tate. (22)
Ind.	Ind.	-ra, L. sg.	-na, L. sg.	Ind. vṛit with pra, 3 sg. Pres. Attm.
everywhere	indeed	with reflecting	in eating not	one engages.

यतः । शंकाभिः सर्वमाक्रान्तमन्नं पानं च भूतले ।

yatas,	śaṅkābhis	sarvam	ā-kṛāntam	annam	pānam	cha	bhū-tale,
Ind.	-ā, L. pl.	-va, N. sg. n.	kram with ā, N. sg. n.	-na, N. sg.	-na, N. sg.	Ind.	Tip. -ia, L. sg.
For,	By apprehensions	everything	assailed,	food,	drink	and,	on the earth-surface,

प्रवृत्तिः कुत्र कर्तव्या जीवितव्यं कथं नु वा ॥ २३ ॥

pra-vṛttis	kutra	kartavyā	jīvitavyam	katham	nu	vā ? (23)
-tti, N. sg.	Ind.	kṛi, N. sg. f.	jiv, N. sg. n.	Ind.	Ind.	Ind.
occupation	where	to be made,	to be lived	how	now	or ?

ईर्ष्यी घृणी त्वसंतुष्टः क्रोधनो नित्यशंकितः ।

īrshyī	ghṛṇī	tu	a-santushṭas	krodhanas	nitya-śaṅkitas
-yin, N. sg. m.	-yin, N. sg. m.	Ind.	Karm. -ta, N. sg. m. (vt. tush with aan)	-na, N. sg. m.	Karm. -ia, N. sg. m.
The envious,	the censorious	but,	the dis-satisfied,	the passionate,	the constantly-suspicious,

परमागोपजीवी च षडेते दुःखभागिनः ॥ २४ ॥

para-bhāgya-upajīvi	cha	ṣaṣṭ	ete	duḥkha-bhāginas. (24)
Tip. -vin, N. sg. m.	Ind.	shaṣh, N.	etad, N. pl. m.	Tip. -gin, N. pl. m.
the on another's-property-living	and,	six	these	misery-sharing.

एतच्छ्रुत्वा सर्वे कपोतास्तोषविष्टाः ।

etad	śrutvā	sarve	kapotās	tatra	upa-viṣṭās.
etad, Ac. sg. n.	śru, Ger.	-va, N. pl. m.	-ta, N. pl.	Ind.	viś, with upa, N. pl. m. post Ptc. Pass.
This	having heard	all	the pigeons	there	alighted.

यतः । सुमहान्त्यपि शास्त्राणि धारयन्तो बद्धश्रुताः ।

yatas,	su-mahānti	api	śāstrāṇi	dhārayantas	bahu-śrutās
Ind.	Karm. -hat, Ac. pl. n.	Ind.	-ra, Ac. pl.	dhṛi, N. pl. m. Ptc. Pres. Par. Cause.	Bahuc. -ta, N. pl. m. (vt. śru)
For,	Very-great	even	sciences	possessing,	having learned-much,

हेत्तारः संशयानां च क्लिश्यन्ते लोभमोहिताः ॥ २५ ॥

chhettāras	sam-śayānām	cha	kliṣyante	lobha-mohitās. (25)
-tri, N. pl. m.	-ya, G. pl.	Ind.	klīā, 3 pl. Pres. Attm.	Tip. -ta, N. pl. m. (vt. muh)
dispellers	of doubts	and,	are pained	by desire-infatuated.

अन्वञ्च । लोभात्क्रोधः प्रभवति लोभात्कामः प्रजायते ।

anyad	cha,	lobhāt	krodhas	pra-bhavati	lobhāt	kāmas	pra-jāyate,
-ya, N. sg. n.	Ind.	-bha, Ab. sg.	-dha, N. sg.	bhū with pra, 3 sg. Pres. Par.	-bha, Ab. sg.	-ma, N. sg.	jan with pra, 3 sg. Pres. Attm.
Again	and,	From desire	passion	springs,	from desire	lust	is born,

लोभान्मोहस्य नाशस्य लोभः पापस्य कारणं ॥ २६ ॥

lobhāt	mohas	cha,	nāśas	cha;	lobhas	pāpasya	kāraṇam.	(26)
-bha, Ab. sg.	-ha, N. sg.	Ind.	-śa, N. sg.	Ind.	-bha, N. sg.	-pa, G. sg. n.	-na, N. sg.	
from desire	infatuation	and,	destruction	and;	desire	of evil	the cause.	

अन्यच्च । असंभवं हेममृगस्य जन्म तथापि रामो लुलुभे मृगाय ।

anyad cha,	a-sambhavam	hema-mṛigasya	janma,	tathā api	rāmas	lulubho	mṛigāya;
-ya, N. Ind.	Bahuv. -va, N.	Tip. -ga, G. sg.	-man,	Ind.	Ind.	-ma, N. sg.	lubbh, 3 sg. -ga, D. sg.
sg. n.	sg. n.	sg. n.	N. sg.			Perf. Atm.	
Again and,	Impossible	the gold-deer's	birth,	yet thus even	Rāma	had a de-	for the
						sire	deer;

प्रायः समापन्नविपत्तिकाले धियो ऽपि पुंसां मलिना भवन्ति ॥ २७ ॥

prāyas	samāpanna-vipatti-kāle	dhiyas	api	puṃsām	malinās	bhavanti.	(27)
Ind.	Tip. -la, L. sg. (pt. pad with sam-a)	dhi, N. pl.	Ind.	puṃs, G. pl.	-na, N. pl. f.	bhū, 3 pl. Pres. Pass.	
often	at the approached-misfortune's-time	the minds	even	of men	obscured	become.	

अन्तरं सर्वे जालेन बद्धा बभूवुः । ततो यस्य वचनात्

an-antarām	sarve	jālena	baddhās	babhūvus,	tatas	yasya	varṇanāt
Ind.	-va, N. pl. m.	-la, L. sg.	bandh, N. pl. m.	bhū, 3 pl. past Ptc. Pass.	Perf. Par.	Ind.	yad, G. sg. m. -na, Ab. sg.
Immediately	all	by the net	caught	were.	Then	whose	through speech

तत्रावलंबितासं सर्वे तिरस्कुर्वन्ति ।

tatra	ava-lambitās	tam	sarve	tiras-kurvanti.
Ind.	lamb with ava, N. pl. m. past. Ptc. Pass.	tad, Ac. sg. m.	-va, N. pl. m.	kṛi with tiras, 3 pl. Pres. Par.
there	descended,	him	all	reproach.

यतः । न गणस्याग्रतो मच्छेत्सिद्धे कार्ये समं फलं ।

yatas,	na	gaṇasya	agrataś	gacchēhet,	siddho	kārye	samam	phalam,
Ind.	Ind.	-ga, G. sg.	Ind.	gum, 3 sg. Pot. Par.	siddh, L. sg. n. past Ptc. Pass.	-ya, L. sg.	-ma, N. sg. n.	-la, N. sg.
For,	not	of a mass	in front	one should go;	succeeding	the action,	equal	the fruit,

यदि कार्यविपत्तिः स्यान्मुखरस्तत्र हन्यते ॥ २८ ॥

yadi	kārya-vipattis	syāt	mukharas	tatra	hanyate.	(28)
Ind.	Tip. -tti, N. sg.	as, 3 sg. Pot. Par.	-va, N. sg. m.	Ind.	han, 3 sg. Pres. Pass.	
if	action-failure	should be,	the leader	there	is slain.	

तस्य तिरस्कारं श्रुत्वा चित्रपीव उवाच । नायमस्य दोषः ।

tasya	tiras-kāram	śrutvā	chitra-grivas	uvācha:	na	ayam	asya	doshas;
tad, G. sg. m.	-ka, Ac. sg.	śru, Ger.	Bahuv. -va, N. sg.	vach, 3 sg. Perf. Par.	Ind.	idam, N. sg. m.	idam, G. sg. m.	-sha, N. sg.
Of him	the reproach	having heard	Chitragriva	said:	Not	this	of him	the fault;

यतः । आपदामापत्तीनां हितो ऽप्यायाति हेतुतां ।

yatas,	ā-padām	ā-patantīnām	hitas	api	ā-yāti	hetutām;
Ind.	-pad, G. pl.	pat with ā, G. pl. f. Ptc. Pres. Par.	-ta, N. sg. m.	Ind.	yā with ā, 3 sg. Pres. Par.	-ta, Ac. sg.
For,	Of misfortunes	arriving	a friend	even	goes-to	the state of being the cause;

मातृजंघा हि वत्सस्य स्तम्भीभवति बंधने ॥ २९ ॥

mātri-jāṅghā	hi	vatsasya	stambhī-bhavati	bandhane.	(29)
Tip. -ghā, N. sg.	Ind.	-sa, G. sg.	stambhī-bhū, 3 sg. Pres. Par.	-na, L. sg.	
the mother's-leg	for	of a calf	post-becomes	in the fastening	

अन्यच्च । स बंधुर्यो विपन्नानामपदुद्धरणक्षमः ।

anyad	cha,	sa	bandhus	ya	vi-pannānām	āpad-uddharaya-kṣamas,
-ya, N. sg. n.	Ind.	tad, N.	-dhu, N. sg.	yad, N. sg. m.	pad with vi, G. pl.	Tip. -ma, N. sg. m.
Again	and,	He	a friend	who	of the afflicted	out of misfortune-to lift- able,

न तु भीतपरिचाणवस्त्रपालंभपंडितः ॥ २० ॥

na	tu	bhīta-paritrāṣa-vastu-upāmbha-paṇḍitaḥ.	(30)
Ind.	Ind.	Tip. -ta, N. sg. m.	
Not	but	the danger-deliverance-means-reproaching-clever.	

विपत्काले विस्मय एव कापुरुषलक्षणं । तदत्र धैर्यम-

vipad-kāle	vi-smaya	eva	kāpuruṣa-lakṣaṇam.	tad	atra	dhairyam
Tip. -la, L. sg.	-ya, N. sg.	Ind.	Tip. -pa, N. sg.	Ind.	Ind.	-ya, Ac. sg.
At misfortune-time	amazement	just	a weak-man's-	Therefore	here	firmness
			mark.			

वल्लभ्य प्रतीकारसिंघतां ।

ava-lambya	pratī-kāra	chintyatām.
lamb with ava, Ger.	-ra, N. sg.	chint, 3 sg. Imp. Pass.
embracing	a-remedy	let be thought of.

यतः । विपदि धैर्यमथाभ्युदये चमा

yataḥ,	vi-padi	dhairyam,	atha	abhi-ud-aye	kṣamā,
Ind.	-pad, L. sg.	-ya, N. sg.	Ind.	-ya, L. sg.	-mā, N. sg.
For,	In misfortune	firmness,	further	in prosperity	moderation,

सदसि वाक्पटुता युधि विक्रमः ।

sadasi	vāc-paṭuṭā,	yudhi	vi-kramaḥ,
-das, L. sg.	Tip. -ā, N. sg.	-dhi, L. sg.	-ma, N. sg.
in an assembly	word-cleverness,	in battle	heroism,

यशसि चाभिरुचिर्यसनं श्रुतो

yasaḥ	cha	abhi-ruchiḥ,	vyasanam	śrūtaḥ,
-śa, L. sg.	Ind.	-chi, N. sg.	-na, N. sg.	-ti, L. sg.
in glory	and	contentment,	diligence	in sacred study,

प्रकृतिषिद्धमिदं हि महात्मनां ॥ २१ ॥

prakṛti-siddham	idam	hi	mahat-ātmanām.	(31)
Tip. -dha, N. sg. n. (vt. siddh)	idam, N. sg. n.	Ind.	Bahuv. -man, G. pl.	
by nature-accomplished	this	indeed	of the great-minded.	

संपदि यस्मै न हर्षो विपदि विषादो रणे च धीरत्नं ।

sam-padi	yasya	na	harṣaḥ,	vi-padi	vi-śādaḥ,	raṇe	cha	dhīratnam,
-pad, L. sg.	yad, G. sg. m.	Ind.	-sha, N. sg.	-pad, L. sg.	-da, N. sg.	-ra, L. sg.	Ind.	-iva, N. sg.
In happiness	whose	not	exultation,	in misfortune	despair,	in battle	and	firmness,

तं भुवनत्रयतिलकं जनयति जननी सुतं विरलं ॥ २२ ॥

tam	bhuvana-traya-tilakam	janayati	janani	sutam	vīralam.	(32)
tad, Ac. sg. m.	Tip. -ka, Ac. sg.	Jan. 3 sg. Pres. Par. Caus.	-ni, N. sg.	-ta, Ac. sg. m.	-la, Ac. sg. n. Adv.	
him	a world-triad-ornament	bears	a mother	a son	rarely.	

अन्यच्च । षड्दोषाः पुरुषेष्वेह हातव्या भूतिमिच्छता ।

anyad	cha,	shaṭ	doshās	puruṣeṣa	iba	bātavyās	bhūtim	icchebbatā,
-ya, N. sg. m.	Ind.	shaṭ, N.	-sha, N. pl.	-sha, I. sg.	Ind.	bā, N. pl. m. Ptc. Fut. Pass.	-ti, Ac. sg.	ish, I. sg. m. Ptc. Pres. Par.
Again	and,	Six	faults	by a man	here	to be avoided,	prosperity	wishing,

निद्रा तन्द्रा भयं क्रोध आलस्यं दीर्घसूचता ॥ २२ ॥

nidrā	tandrā	bhayam	krodhas	ālasyaṃ	dirgha-sūtrātā.	(33)
-ra, N. sg.	-ra, N. sg.	-ya, N. sg.	-dha, N. sg.	-ya, N. sg.	-ta, N. sg.	
Sleep,	sloth,	fear,	anger,	laziness,	procrastination.	

इदानीमप्येवं क्रियतां । सर्वैरेकचित्तीभूय जालमादायोऽधीयतां ।

idānīm	api	evam	kriyatām;	sarvais	ekachitti-bhūya	jālam	ā-dāya	ud-āhiyatām.
Ind.	Ind.	Ind.	kri, 3sg. Imp.	-va, I. pl. Pass.	ekachitti-bhū, Ger.	-ja, Ac.	dā with ā, Ger.	dī with ud, 3 sg. Imp. Pass.
At present	also	thus	may be	by all	of one-mind-	the net	having	up-may be
			acted;		being,		taken,	flown.

यतः । अल्पानामपि वस्तूनां संहतिः कार्यसाधिका ।

yataḥ,	alpānām	api	vastūnām	sam-hatis	kārya-sādhikā,
Ind.	-pa, G. pl. m.	Ind.	-tu, G. pl.	-ti, N. sg.	Typ. -dhaka, N. sg. f.
For,	Of small	even	things	a combination	aim-accomplishing,

हृक्षैर्गुणत्वमापन्नैर्बध्यन्ते मत्तदन्तिनः ॥ २४ ॥

trīṇais	guṇatvsm	ā-pannais	badhyante	matta-dantinas.	(34)
-ṇa, I. pl. m. or n.	-tvā, Ac. sg.	pad with ā, I. pl. m. or n. post Ptc. Pass.	bandh, 3 pl. Pres. Pass.	Karm. -tin, N. pl. (rt. mad).	
with grass blades,	a rope's state	having attained,	are bound	furious-elephants.	

संहतिः श्रेयसी पुंषां सखकुलैरल्पकैरपि ।

sam-hatis	śreyasī	puṃśām	eva-kulais	alpakais	api,
-ti, N. sg.	prashaya, N. sg. f. Compar.	puṃśa, G. pl.	Karm. -la, I. pl.	-ka, I. pl. m.	Ind.
Combination	better	of men	with their-families	small	even,

तुषेणापि परित्यक्ता न प्ररोहन्ति तंडुलाः ॥ २५ ॥

tusheṇa	api	pari-tyaktās	na	pra-rohanti	tanḍulās.	(35)
-sha, I. sg.	Ind.	tyaj with pari, N. pl. m. post Ptc. Pass.	Ind.	ruh with pra, 3 pl. Pres. Par.	-la, N. pl.	
by the husk	merely	deserted	not	grow-up	rice-grains.	

इति विचिंत्य पक्षिणः सर्वे जालमादायोत्पतिताः ।

iti	vi-chintya	pakṣhipas	sarve	jālam	ā-dāya	ud-patitās.
Ind.	chint with vi, Ger.	-chin, N. pl. m.	-va, N. pl. m.	-la, Ac. sg.	dā with ā, Ger.	pat with ud, N. pl. m. post Ptc. Pass.
Thus	having considered,	the birds	all	the net	having taken,	flown-up.

अन्तरं स व्याधः सुदूराज्जालापहारकांस्तानवलोक्य

an-antaram	sas	vyādhas	su-dūrāt	jāla-apahārakān	tān	ava-lokya
Ind.	tad, N. sg. m.	-dha, N. sg.	Ind.	Typ. -ka, Ac. pl. m.	tad, Ac. pl. m.	lok with ava, Ger.
Thereupon	that	hunter	from very-far	net-carrying off	them	having seen,

पश्चाद्वावन्नचिंतयत् ।

pśchāt	dhāvan	achintayat :
Ind.	dhāv, N. sg. m. Ptc. Pres. Pass.	chint, 3 sg. Impf. Par.
after	running,	thought :

मंहतास्तु हरन्त्येते मम जालं विहंगमाः ।

sam-hatās	tu	haranti	ete	mama	jālam	vibam-gamās,
han with sam, N. pl. m.	Ind.	hri, 3 pl. Pres.	etad, N. pl. m.	asmad, G. sg.	-ā, Ac. sg.	-mā, N. pl.
past Ptc. Pass.	Combined	indeed	take away	these	of me	the net
					the net	the birds,

यदा तु निपतिष्यन्ति वशमेष्यन्ति मे तदा ॥ २६ ॥

yadā	tu	ni-patishyanti	vasām	eshyanti	me	tadā.	(36)
Ind.	Ind.	pat with ni, 3 pl. Fut. II. Par.	-ā, Ac. sg.	1, 3 pl. Fut. II. Par.	asmad, G. sg.	Ind.	
if	but	down-they shall fall,	into the power	they will go	of me	then.	

ततस्तेषु चक्षुर्विषयातिक्रान्तेषु पक्षिषु स व्याधो

tatas	teshu	chakshu-vishaya-atikrānteshu	pakshishu	sas	vyādhas
Ind.	tad, L. pl. m.	Typ. -ā, L. pl. m. (vt. kram with at)	-shin, L. pl. m.	tad, N. sg. m.	-dha, N. sg.
Then	those	the sight-confines-having passed	birds,	that	hunter

निवृत्तः । अथ लुब्धकं निवृत्तं दृष्ट्वा कपोता

ni-vṛttas.	atha	lubdhakam	ni-vṛttam	dṛṣṭvā	kapotās
vṛt with ni, N. sg. m. past	Ind.	-ka, Ac. sg.	vṛt with ni, Ac. sg. m. past Ptc. Pass.	dṛṣ, Ger.	-ā, N. pl.
returned.	Now	the hunter	returned	having seen	the pigeons

ऊचुः । किमिदानीं कर्तुमुचितं । चित्रयीव उवाच ।

ūchus :	kim	idānim	kartum	uchitam ?	chitra-grivas	uvācha :
vach, 3 pl. kim, Ac. sg. n.	Ind.	kṛi, Inf.	-ā, N. sg. n.	Bahuv. -va, N. sg.	vach, 3 sg. Perf. Par.	
said :	What	now	to do	proper ?	Chitragriva	said :

माता मित्रं पिता चेति स्वभावान्नितयं हितं ।

mātā	mitram	pitā	cha	iti	sva-bhāvāt	tritayam	hitam ;
-tri, N. sg.	-ra, N. sg.	-tri, N. sg.	Ind.	Ind.	Karm. -va, Ab. sg.	-ya, N. sg.	-ā, N. sg. n.
A mother,	a friend,	a father	and,	thus	from inborn-disposition	a triad	friendly ;

कार्यकारणतस्यान्वे भवन्ति हितबुद्धयः ॥ २७ ॥

kārya-kāraṇa-tas	cha	anye	bhavanti	hita-buddhayaḥ.	(37)
Deanda. with tas.	Ind.	-ya, N. pl. m.	bhū, 3 pl. Pres. Par.	Bahuv. -dhi, N. pl. m.	
from effect-and-cause	and	others	become	friendly-minded.	

तदस्माकं मित्रं हिरण्यको नाम मूषिकराजो गण्डकीतीरे

tad	asmākam	mitram	hiranyakas	nāma	mūshika-rājas	gaṇḍaki-tīre
Ind.	asmad, G. pl.	-ra, N. sg.	-ka, N. sg.	-man, Ac. sg. Adv.	Typ. -ja, N. sg.	Typ. -ra, L. sg.
Now	of us	a friend	Hiranyaka	by name,	a mouse-king,	on the Gaṇḍaki-bank

चित्रवने निवसति । सोऽस्माकं पाशान्हेत्स्यति ।

chitra-vane	ni-vasanti ;	sas	asmākam	pāśān	chhetsyati.
Karm. -va, L. sg.	vas with ni, 3 sg. Pres. Par.	tad, N. sg. m.	asmad, G. pl.	-ā, Ac. pl.	chhid, 3 sg. Fut. II. Par.
in the Chitra-wood	dwells ;	he	of us	the fetters	will cut.

इत्यालोच्य सर्वे हिरण्यकविवरसमीपं गताः । हिरण्यकश्च

iti	ā-lochya	sarve	hiranyaka-vivara-samīpam	gatās.	hiranyakas	cha
Ind.	loch with ā, Ger.	-ra, N. pl. m.	Typ. -ya, Ac. sg. Adv.	-gam, N. pl. m. past Ptc. Pass.	-ka, N. sg.	Ind.
Thus	having reflected	all	Hiranyaka's-hole-near	gone.	Hiranyaka	and

सर्वदापायशंकया शतद्वारं विवरं कृत्वा निवसति ।

sarvadā	apāya-śaṅkayā	śata-dvāram	vi-varam	kṛtvā	ni-vasati.
Ind.	Typ. -ka, I. sg.	Bahue. -ra, Ac. sg. m.	-ra, Ac. sg.	kṛi, Ger.	vas with vi, 3 sg. Pres. Par.
always	through danger-dread	a hundred-doored	hole	having made	dwells.

ततो हिरण्यकः कपोतावपातभयाच्चकितस्त्रुषीं स्थितः ।

tatas	hiranyakas	kapota-avapāta-bhayāt	chakitas	tūṣṭīm	sthitas.
Ind.	-ka, N. sg.	Typ. -ya, Ab. sg.	-ta, N. sg. m.	Ind.	sthā. N. sg. m. past Ptc. Pass.
Then	Hiranyaka	from the pigeon-descent-fear	timid	silently	stood.

चित्रगीव उवाच । सखे हिरण्यक किमस्मान्न संभाषसे ।

chitra-grīvas	uvācha :	sakhe	hiranyaka,	kim	asmān	na	sam-bhāṣase ?
Bahue. -va, N. sg.	vach, 3 sg. Perf. Par.	-khi, V. sg.	-ka, V. sg.	Ind.	asmad, Ac. pl.	Ind.	bhāṣ with sam, 2 sg. Pres. Attm.
Chitragriva	said :	Friend	Hiranyaka,	why	us	not	dost thou greet ?

ततो हिरण्यकस्तद्वचनं प्रत्यभिज्ञाय ससंभ्रमं

tatas	hiranyakas	tad-vachanam	prati-abhi-jñāya	sa-sambhramam
Ind.	-ka, N. sg.	Typ. -na, Ac. sg.	jñā with prati-abhi, Ger.	Aspy.
Then	Hiranyaka	of him-the voice	having recognised	hastily

वह्निर्निःश्रुत्यान्ववीत् । आः पुण्यवानस्मि प्रियसुहृन्मे

vahis	nis-ṣṛitya	abravit :	āḥ	puṇyavān	asmi,	priya-suhṛid	me
Ind.	ṣṛi with nis, Ger.	brō, 3 sg. Impf. Par.	Ind.	-vat, N. sg. m.	aa, 1 sg. Pres. Par.	Karm. -d, N. sg.	asmad, G. sg.
out	slipping	said :	Oh,	happy	I am,	the dear-friend	of me

चित्रगीवः समायातः ।

chitra-grīvas	sam-ā-yātas.
Bahue. -va, N. sg.	ya with sam and ā, N. sg. m. past Ptc. Pass.
Chitragriva	arrived.

यस्य मित्रेण संभाषा यस्य मित्रेण संस्थितिः ।

yasya	mitreṇa	sam-bhāṣhā	yasya	mitreṇa	sam-sthitis
yad, G. sg. m.	-ra, I. sg.	-shā, N. sg.	yad, G. sg. m.	-ra, I. sg.	-ti, N. sg.
Whose	with a friend	greeting,	whose	with a friend	staying,

यस्य मित्रेण संलापस्ततो नास्तीह पुण्यवान् ॥ २८ ॥

yasya	mitreṇa	sam-lāpas	tatas	na	asti	iha	puṇyavān.	(38)
yad, G. sg. m.	-ra, I. sg.	-pa, N. sg.	tad with Adv. aff. tan.	Ind.	aa, 3 sg. Pres. Par.	Ind.	-vat, N. sg. m.	
whose	with a friend	chatting,	than he	not	is there	here	a happier one.	

पाशबद्धाश्चेतान्दृष्ट्वा सविस्मयः क्षणं

pāśa-baddhān	cha	etān	dṛiṣṭvā	sa-vismayas	kṣaṇam
Typ. -dha, Ac. pl. m. (rt. bandh).	Ind.	etad, Ac. pl. m.	dṛiṣ, Ger.	Bahue. -ya, N. sg. m.	-pa, Ac. sg. Adv.
Net-confined	and	them	having seen	with-amazement	a moment

स्थितोवाच । सखे किमेतत् । चित्रगीवो ऽवदत् ।

sṭhivā	uvācha :	sakhe	kim	etad ?	chitra-grīvas	avadat :
sṭhi, Ger.	vach, 3 sg. Perf. Par.	-khi, V. sg.	kim, N. sg. m.	etad, N. sg. m.	Bahue. -ra, N. sg.	vad, 3 sg. Impf. Par.
having stood	he said :	Friend,	what	this ?	Chitragriva	said :

यस्येऽस्माकं प्राक्तनजन्मकर्मणः फलमेतत् ।

sakhe	asmākam	prāktana-janman-karmanas	phalam	etad.
-khā, V. sg.	asmad, G. pl.	Tip. -man, G. sg.	-ia, N. sg.	etad, N. sg. n.
Friend,	of us	of a former-birth's-action	the fruit	this.

यस्माच्च येन च यथा च यदा च यच्च

yasmāt	cha	yena	cha	yathā	cha	yadā	cha	yad	cha
yad, Ab. sg. n.	Ind.	yad, I. sg. n.	Ind.	Ind.	Ind.	Ind.	Ind.	yad, N. sg. n.	Ind.
Wherefore	and,	by what	and,	how	and,	when	and,	as what	and,

यावच्च यच्च च शुभाशुभमात्मकर्म ।

yāvat	cha	yatra	cha	śubha-aśubham	ātman-karma,
-vat, N. sg. n.	Ind.	Ind.	Ind.	Dvandva. -bha, N. sg. n.	Tip. -man, N. sg.
how great	and,	where	and,	good-(and) evil	one's own-action,

तस्माच्च तेन च तथा च तदा च तच्च

tasmat	cha	tena	cha	tathā	cha	tadā	cha	tad	cha
tad, Ab. sg. n.	Ind.	tad, I. sg. n.	Ind.	Ind.	Ind.	Ind.	Ind.	tad, N. sg. n.	Ind.
therefore	and,	by that	and,	thus	and,	then	and,	as that	and,

तावच्च तच्च च विधाहवशादुपैति ॥ ३८ ॥

tāvat	cha	tatra	cha	vidhātṛi-vaśāt	upa-eti (39)
-vat, N. sg. n.	Ind.	Ind.	Ind.	Tip. -ta, Ab. sg.	i with upa, 3 sg. Pres. Par.
so great	and,	there	and,	through fate's-power	it approaches.

रोगशोकपरीतापबंधनव्यसनानि च ।

roga-śoka-paritāpa-bandhana-vyasanāni	cha
Dvandva. -na, N. pl.	Ind.
Sickness-sorrow-pain-bonds-affliction	and,

आत्मापराधवृक्षस्य फलान्येतानि देहिनां ॥ ३९ ॥

ātman-aparādha-vṛkshasya	phalāni	etāni	dehinām. (40)
Tip. -sha, G. sg.	-ia, N. pl.	etad, N. pl. n.	-hin, G. pl. m.
of the self-transgressions'-tree	the fruits	these	of creatures.

एतच्छ्रुत्वा हिरण्यकक्षिचपीवस्य बंधनं क्रेतुं

etad	śrutvā	hiranyakas	chitra-grivasya	bandhanam	chhettum
etad, Ac. sg. n.	krū, Ger.	-ka, N. sg.	Bahuv. -va, G. sg.	-na, Ac. sg.	chhid, Inf.
This	having heard	Hiranyaka	Chitragriva's	bonds	to cut

सत्वरमुपसर्पति । चिचपीव उवाच । मित्र मा मैवं ।

sa-tvaram	upa-sarpati.	chitra-grivas	uvācha :	mitra	mā	mā	evam ;
Acog.	srip, with upa,	Bahuv. -va,	yach, 3 sg.	-ra, V. sg.	Ind.	Ind.	Ind.
with-haste	3 sg. Pres. Par.	Chitrgriva	Perf. Par.	said :	Friend,	not	not thus ;

अश्वदाश्रितानामेषां तावत्प्राशङ्किं हि तदा मम

asmad-āśritānām	eshām	tāvat	pāśān	chhindhi,	tadā	mama
Tip. -ta, G. pl. m.	etad, G. pl. m.	Ind.	-ā, Ac. pl.	chhid, 3 sg.	Ind.	asmad, G. sg.
of my-dependants	of these,	first	the fetters	cut,	then	of me

पाशं पश्चाच्छेत्सि । हिरण्यको ऽप्याह । अहमल्पशक्ति-

pāśam	pāśchāt	chhetsyasi.	hiranyakas	api	āha:	aham	alpa-śaktis,
the, Ac. sg.	Ind.	chhid, 3 sg. Fut. II. Par.	-ka, N. sg.	Ind.	ah, 3 sg. Perf. Par. N. sg.	aham, Bahuv. -ti, N. sg. m.	
the fetter	afterwards	thou wilt cut.	Hiranyaka	also	said :	I	of little-strength,

दैताश्च मे कोमलास्तदेतेषां पाशांश्चेत्तु

dantās	cha	me	komalās,	tad	eteshām	pāśām	chhettum
-ta, N. pl.	Ind.	aham, G. sg.	-la, N. pl. m.	Ind.	etad, G. pl. m.	-ā, Ac. pl.	chhid, Inf.
the teeth	and	of me	delicate,	therefore	of these	the fetters	to cut

कथं समर्थः । तथावन्मे दन्ता न चुष्यन्ति

katham	samarthas?	tad	yāvat	me	dantās	na	trutyanti,
Ind.	-tha, N. sg. m.	Ind.	Ind.	aham, G. sg.	-ta, N. pl.	Ind.	trut, 3 pl. Pres. Par.
how	able?	Therefore	as long as	of me	the teeth	not	break,

तावत्तव पाशं क्षिन्धि तदनन्तरमेवामपि

tāvat	tava	pāśam	chhinadmi;	tad-anantaram	evām	api
Ind.	yushmad, G. sg.	-ā, Ac. sg.	chhid, 1 sg. Pres. Par.	Ind.	etad, G. pl. m.	Ind.
so long	of thee	the fetter	I cut;	thereafter	of these	also

बंधनं यावच्छक्यं हेत्स्यामि । चित्रगीव उवाच ।

bandhanam	yāvat-śakyam	chhetsyāmi.	chitra-grivas	uvācha :
-na, Ac. sg.	Arjuy.	chhid, 1 sg. Fut. II. Par.	Bahuv. -va, N. sg.	vach, 3 sg. Perf. Par.
the bonds	as far as-possible	I shall cut.	Chitragriva	said :

अस्त्वेवं तथापि यथाशक्तेषां बंधनं

astu	evam,	tathā	api	yathā-śakti	eteshām	bandhanam
aa, 3 sg. Imp. Par.	Ind.	Ind.	Ind.	Arjuy.	etad, G. pl. m.	-na, Ac. sg.
Be it	so,	thus	even	according to-strength	of these	the bonds

खण्डय । हिरण्यकेनोक्तं । आत्मपरित्यागेन यदा-

khaṇḍaya.	hiranyakena	uktam :	ātman-parityāgena	yad
khaṇḍ, 2 sg. Imp. Par.	-ka, I. sg.	vach, N. sg. n. past Ptc. Pass.	Typ. -ga, I. sg.	yad, N. sg. n.
divide.	By Hiranyaka	said :	by self-sacrifice	what

अतिनां परिरक्षणं तन्न नीतिवेदिनां संमतं ।

ā-śritānām	pari-rakṣaṇam	tad	na	nīti-vedinām	sam-matam.
śri with ā, G. pl. m. past Ptc. Pass.	-ga, N. sg.	tad, N. sg. n.	Ind.	Typ. -din, G. pl. m.	man with sam, N. sg. n. past Ptc. Pass.
of dependants	preservation,	that	not	of the policy-knowing	approved of.

यतः । आपदर्थे धनं रचेदारावचेद्वनैरपि ।

yataḥ,	āpad-arthe	dhansm	rakṣet,	dārām	rakṣet	dhanaīs	api,
Ind.	Typ. -tha, I. sg. Adv.	-na, Ac. sg.	rakṣh, 3 sg. Pot. Par.	-ra, Ac. pl.	rakṣh, 3 sg. Pot. Par.	-na, I. pl.	Ind.
For,	For misfortune's-	riches	one should	the wife	one should	through the	even,
	sake		save,		save	riches	

आत्मानं सततं रचेदरैरपि धनैरपि ॥ ४१ ॥

ātmānam	satatam	rakṣet	dārāis	api	dhanaīs	api. (41)
-man, Ac. sg.	Ac. sg. n. Adv.	rakṣh, 3 sg. Pot. Par.	-ra, I. pl.	Ind.	-na, I. pl.	Ind.
oneself	constantly	one should	save	through the	even,	through the
			wife		riches	even.

अन्यच्च । धर्मार्थकाममोक्षाणां प्राणाः संस्थितिहेतवः ।

anyad -ya, N. sg. m. Again	cha, Ind. and,	dharma-artha-kāma-mokṣhāṇām Desirede. -sha, G. pl. Of virtue-wealth-desire-final liberation	prāṇās -ṇa, N. pl. life	sāṁsthiti-hetavas, Ttp. -tu, N. pl. the existence-cause,
----------------------------------	----------------------	---	-------------------------------	--

तान्निघ्नता किं न हतं रचता किं न रचितं ॥ ४२ ॥

tān tad, Ac. pl. m. that	ni-ghnatā han with ni, I. sg. m. Pres. Ptc. Par. by one destroying	kim kim, N. sg. n. what	na han, N. sg. n. past Ptc. Pass. destroyed,	raṁkṣhatā rakṣh, I. sg. m. Pres. Ptc. Par. by one saving	kim na rakṣhitam? (42) id. Ind. rakṣh, past Ptc. Pass. what not saved?
-----------------------------------	---	----------------------------------	---	---	--

चित्रग्रीव उवाच । सखे नीतिस्त्वावदीदृश्येव किंल-

chitra-grīvas Bahuv. -va, N. sg. Chitragrīva	uvācha: vach, 3 sg. Perf. Par. said :	śakhe -khi, V. sg. Friend,	ntis -ti, N. sg. policy	tāvat Ind. certainly	idṛṣī -ḍ, N. sg. f. such	eva, Ind. Ind. Ind. just,	kim-tu Ind. Ind. Ind. but
--	---	----------------------------------	-------------------------------	----------------------------	--------------------------------	---------------------------------	---------------------------------

हमसदाश्रितानां दुःखं योदु सर्वथासमर्थः ।

aḥam asmad, N. sg. I	asmad-āśritāṇām Ttp. -ta, G. pl. m. (cf. śri with ā) of my-dependants	duḥkham -kha, Ac. sg. the affliction	soḍhum śah, Inf. to bear	sarvathā Ind. wholly	a-samarthas; Karm. -tha, N. sg. m. un-able;
----------------------------	---	--	--------------------------------	----------------------------	---

तेनेदं ब्रवीमि ।

tena tad, I. sg. n. Adv. therefore	idam Idam, Ac. sg. n. this	bravāmi. brū, 1 sg. Pres. Par. I say.
--	----------------------------------	---

यतः । धनानि जीवितं चैव परार्थे प्राज्ञ उत्सृजेत् ।

yatas Ind. For,	dhānāni -na, Ac. pl. Riches,	jīvitam -ta, Ac. sg. life	cha Ind. and	eva Ttp. -ta, L. sg. Adv. even,	para-arthe -ta, N. sg. m. for another's-sake	prājñas -ṇa, N. sg. m. the wise	ud-sṛijet; sṛj, with ud, 3 sg. Fut. Par. should give-up;
-----------------------	------------------------------------	---------------------------------	--------------------	---------------------------------------	--	---------------------------------------	---

सन्निमित्ते वरं त्यागो विनाशे नियते सति ॥ ४३ ॥

sat-nimitte Ttp. -ta, L. sg. for good's sake	varam -ra, N. sg. Adv. preferable	tyāgas, -ṇa, N. sg. the sacrifice,	vi-nāśe -ka, L. sg. destruction	ni-yate yam with ni, I. sg. m. past Ptc. Pass. destined	satī. (43) sa, L. sg. m. Ptc. Pres. Par. being.
--	---	--	---------------------------------------	--	--

अयमपरस्यासाधारणो हेतुः ।

ayam idam, N. sg. m. This	aparaś -ra, N. sg. m. another	cha Ind. and	a-sādhāraṇas Bahuv. -ṇa, N. sg. m. un-parallelled	hetus; -ta, N. sg. argument :
---------------------------------	-------------------------------------	--------------------	---	-------------------------------------

जातिद्रव्यगुणानां च साम्यमेवां मया सह ।

jāti-dravya-guṇāṇām Desirede. -ṇa, G. pl. of kind-substance-quality	cha Ind. and	sāmyam -ya, N. sg. n. equality	eshām etad, G. pl. m. of these	mayā asmad, I. sg. me	śah, Ind. with,
---	--------------------	--------------------------------------	--------------------------------------	-----------------------------	-----------------------

मत्प्रभुत्वफलं ब्रूहि कदा किं तद्भविष्यति ॥ ४४ ॥

mad-prabhuṭva-phalam Ttp. -ta, Ac. sg. (cf. asmad) of me-the superiority-fruit,	brūhi brū, 2 sg. say,	kadā Ind. when	kim kim, N. sg. n. what	tad tad, N. sg. n. that	bhaviṣhyati? (44) bhū, 3 sg. Fut. li. Par. will be?
---	-----------------------------	----------------------	-------------------------------	-------------------------------	---

अन्यच्च । विना वर्तनमेवैते न त्यजन्ति ममांतिकं ।

anyad cha, vinā vartanam eva ete na tyajanti mama antikam,
-ya, N. sg. n. Ind. Ind. -na, Ac. sg. Ind. etad, N. Ind. tyaj, 3. pl.
Again and, Without wages even, these not abandon of me the proximity,
pl. m. Pres. Par. G. sg.

तन्मे प्राणव्ययेनापि जीवयैतान्ममाश्रितान् ॥ ४५ ॥

tad me prāṇa-vyayena api jīvaya etān mama āśritān. (45)
Ind. samad, Tip. -ya, I. sg. Ind. jiv, 2 sg. Imp. etad, samad, śri with ā, Ac. pl.
therefore of me with the life-loss even cause to live these of me the dependants.
G. sg. m. past Pic. Pass.

किंच । मांसमूत्रपुरीषास्त्रिनिर्मिते ऽस्मिन्कलेवरे ।

kim-cha, māṁsa-mūtra-purīṣa-asthi-nirmite asmin kalevare
Ind. Ind. Tip. -ta, L. sg. n. (cf. mā with ā) idam, L. sg. n. -ra, L. sg.
Moreover, On the flesh-urine-excrement-bone-composed this body

विनश्यरे विहायास्त्रां यशः पालय मित्र मे ॥ ४६ ॥

vi-naśyare vi-hāya ā-sthām yaśas pālāya mitra me. (46)
-ra, L. sg. n. hā with vi, Ger. -sthā, Ac. sg. -śas, Ac. sg. pā, 3 sg. Imp. -ra, V. sg. samad,
the perishable having given up consideration, the fame preserve, O friend, of me.
Ger. Par. Cause. G. sg.

अपरं च पश्य । यदि नित्यमनित्येन निर्मलं मलवाहिना ।

aparam cha paśya, yadi nityam a-nityena nis-malam mala-vāhinī
-ra, Ac. Ind. dṛś, 2 sg. Ind. -ya, N. sg. n. Karma. -ya, I. Bahuv. -la, Tip. -hin, I. sg. n.
Another and behold, If the eternal through the the stain-less through the stain-
ap. n. Imp. Par. ap. n. N. sg. n. ap. n. bringing,
non-eternal,

यशः कायेन लभ्येत तच्च लब्धं भवेत् किं ॥ ४७ ॥

yaśas kāyena labhyeta, tad na labdham bhavet nu kim? (47)
-śas, N. sg. -ya, I. sg. labh, 3 sg. tad, N. Ind. labh, N. sg. n. bhū, 3 sg. Ind. Ind.
fame through the body might be that not obtained should be well why?
Pot. Pass. ap. n. past Pic. Pass. Pot. Par.

यतः । शरीरस्य गुणानां च दूरमत्यंतमंतरं ।

yataḥ, śarīrasya guṇānām cha dūram aśi-antam antaram,
Ind. -ra, G. sg. -ṇa, G. pl. Ind. -ra, N. sg. n. Tip. -ta, N. sg. n. -ra, N. sg. n.
For, Of the body of virtues and, a wide exceeding difference,

शरीरं क्षणविध्वंसि कल्पांतस्त्रायिनो गुणाः ॥ ४८ ॥

śarīram kṣaṇa-vidhvānsi, kalpa-anta-sthāyinas guṇāḥ. (48)
-ra, N. sg. Tip. -sin, N. sg. n. Tip. -yin, N. pl. m. -ṇa, N. pl.
the body in a moment-falling asunder, to a kalpa's-end-lasting virtues.

इत्याकर्ष्य हिरण्यकः प्रहृष्टमनाः पुलकितः खञ्जवीत् ।

iti ā-karṇya hiraṇyakas prahṛṣṭa-manāḥ pulakitas san abravīt :
Ind. karṇ with ā, Ger. -ka, N. sg. Bahuv. -naḥ, N. sg. m. -ta, N. sg. m. sa, N. sg. m. brū, 3 sg.
Thus having heard Hiraṇyaka of delighted-mind thrilled being said :
Pic. Pres. Par. Impf. Par.

साधु मित्र साधु । अनेनाश्रितवात्सल्येन त्रैलोक्यापि

śādhū, mitra, śādhū ; anena śrīta-vātsalyena trilokyaśya api
-dhū, N. sg. -ra, V. sg. -dhū, N. sg. idam, I. sg. n. Tip. -ya, I. sg. -ya, G. sg. Ind.
Nobly, friend, nobly; through this towards the dependants- of the three - even
m. Adv. tenderness worlds

प्रभुत्वं त्वयि युज्यते । एवमुक्त्वा तेन सर्वेषां

prabhatvam	tvayi	yujyate.	evam	uktvā	tena	sarveṣāṃ
-va, N. sg.	yashmad, L. sg.	yuj, 3 sg. Pres.	Ind.	vach, Ger.	tad, I. sg. m.	-va, G. pl. m.
the sovereignty	in thee	is proper.	Thus	having spoken	by him	of all

बंधनानि च्छिन्नानि । ततो हिरण्यकः सर्वान्भादरं संपूज्याह ।

bandhanāni	chhinnāni.	tatas	hiraṇyakas	sarvān	sa-ādaram	sam-pūjya	āha :
-na, N. pl.	chhid, N. pl. n. past	Ind.	-ka, N. sg.	-va, Ac. pl. m.	Ac. sg.	pūj with sam,	ah, 3. sg.
the bonds	cut.	Then	Hiranyaka	all	respectfully	having saluted	said :

सखे चित्रग्रीव सर्वथाच जासबंधनविधौ सति दोषमा-

sakhe	chitra-grīva,	sarvathā	atra	jāla-bandhana-vidhau	sati	dosham
-khi, V. sg.	Bahue, -va, V. sg.	Ind.	Ind.	Ttp. -dhi, L. sg.	as, L. sg. m. Pic.	-sha, Ac. sg.
Friend	Chitragriva,	wholly	here	the net-confinement-destiny	being,	a fault

शंकात्मन्यवज्ञा न कर्तव्या ।

ś-śankya	ātmani	ava-jñā	na	kartavyā.
śank with ā, Ger.	-man, L. sg.	-jñā, N. sg.	Ind.	kṛ, N. sg. f. Pic. Fut. Pass.
suspecting,	of one's self	disdain	not	to be made.

यतः । यो ऽधिकाद्योजनशतात्पश्यतीहामिषं खगः ।

yatas,	yas	adhikāt	yojana-śatāt	pśyati	iha	āmisham	kha-gas
Ind.	yad, N. sg. m.	-ka, Ab. sg. n.	Ttp. -ta, Ab. sg.	dṛś, 3 sg. Pres. Par.	Ind.	-sha, Ac. sg.	Ttp. -ga, N. sg.
For,	Who	from a great	yojana-hundred	espies	here	the prey,	a bird,

स एव प्राप्तकालस्तु पाशबंधं न पश्यति ॥ ४८ ॥

sas eva	prāpta-kālas	tu	pāśa-bandham	na	pśyati. (49)
tad, N. Ind.	Bahue. -ta, N. sg. m.	Ind.	Ttp. -dhi, Ac. sg.	Ind.	dṛś, 3 sg. Pres. Par.
he	even	having reached-the time	on the other hand	the snare-knot	not sees.

अपरं च । शशिदिवाकरयोर्यहपीडनं

aparam cha,	śaśin-divākarayos	graha-pīḍanam,
-ra, N. sg. n. Ind.	Dvandva. -ra, G. du.	Ttp. -na, Ac. sg.
Another	and,	Of moon-(and)-sun through eclipse-the distress,

गजभुजंगमयोरपि बंधनं ।

gaja-bhujangamayos	api	bandhanam,
Dvandva. -ma, G. du.	Ind.	-na, Ac. sg.
of elephant-(and)-serpent	also	the binding,

मतिमतां च विलोक्य दरिद्रतां

matimatām cha	vi-lokya	daridratām,
-mat, G. pl. m. Ind.	lok with vi, Ger.	-tā, Ac. sg.
of the wise	and	having perceived the indigence,

विधिरहो बलवानिति मे मतिः ॥ ५० ॥

vidhis	aho	balavān	iti	me	matih. (50)
-dhi, N. sg.	Ind.	-vat, N. sg. m.	Ind.	named, G. sg.	-ti, N. sg.
'destiny,	Oh,	powerful,'	thus	of me	the thought.

अन्यत्र । योमैकांतविहारिणो ऽपि विहगाः संप्राप्नुवन्त्यापदं ।

anyad cha, vyoman-ekānta-vihārīṇas api vihaṅgās sam-pra-āpnuvanti ā-padam,
-ya, N. Ind. Ttp. -rīn, N. pl. m. Ind. -ga, N. pl. ap. with sam and pra. -pad, Ac. sg.
Again and, In the air-exclusively-roaming even birds meet misfortune,

बध्यन्ते निपुणैरागधसखिसान्मत्स्याः समुद्रादपि ।

badyante nipuṇais agādha-salilāt matsyaś samudrāt api;
bandh, 3 pl. Pres. Pass. -ga, I. pl. m. Bahue. -la, Ab. sg. m. -ya, N. pl. -ra, Ab. sg. Ind.
captured are by artful men out of the deep-water fishes ocean even;
containing

दुर्नीतं किमिहास्ति किं सुचरितं कः स्थानसन्निभे गुणः

dus-nītam kim iha asti, kim su-charitam? kas sthāna-lābhe guṇas?
Karm. -ta, kim, N. Ind. as, 3 sg. kim, N. Karm. -ta, N. sg. n. kim, N. Ttp. -bha, L. sg. -ga, N. sg.
N. sg. n. ag. n. Pres. Par. ag. n. ag. n. in position-merit?
Badly-conducted what here is, what well-performed? what obtainment

कालो हि व्यसनप्रसारितकरो यृक्षति दूरादपि ॥ ५१ ॥

kālas hi 'vyasana-prasārīta-karas gṛibhāti dūrāt api. (51)
-la, N. sg. Ind. Bahue. -ra, N. sg. m. gṛah, 3 sg. Pres. Par. -ra, Ab. sg. n. Ind.
time for to destruction-having forth seizes from afar even.
stretched-the hands

इति प्रबोधातिथ्यं क्वालिङ्ग्य च चित्रदीवस्तेन

iti pra-bodhya ātithyam kṛitvā ā-lingya cha chitra-grīvas tena
Ind. budh with pra. -ya, Ac. sg. kṛi, Ger. līg with ā, Ind. Bahue. -ra, N. sg. tad, I.
Ger. Thus having instructed, hospitality having having emb- and, Chitragrīva by him
made, braced

संप्रेषितो यथेष्टदेशान्परिवारो ययौ । हिरण्यको

sam-pra-eshitas yathā-ishṭa-deśān sa-parivāras yayau; hiraṇyakas
ish with sam and pra. N. sg. Karm. -sa, Ac. pl. Bahue. -ra, N. sg. m. ya, 3 sg. Perf. -ka, N. sg.
m. past Ptc. Pass. Cons. to ad libitum-places with-attendants went; Hiraṇyaka
dismissed

ऽपि स्वविवरं प्रविष्टः ।

api sva-vivaram pra-viśṭas.
Ind. Karm. -ra, Ac. sg. viś with pra, N. sg. m. past Ptc. Pass.
also his-hole entered.

यानि कानि च मित्राणि कर्तव्यानि शतानि च ।

yāni kāni cha mitrāṇi kartavyāni śatāni cha;
yad, N. pl. n. kim, N. pl. n. Ind. -ra, N. pl. kṛi, N. pl. n. Ptc. Fut. Pass. -ta, N. pl. Ind.
Whosoever friends are to be made hundreds and;

पश्य मूषिकमित्रेण कपोता मुक्तबन्धनाः ॥ ५२ ॥

paśya mūshika-mitreṇa kapotās mukta-bandhanās. (52)
dṛś, 3 sg. Imp. Par. Karm. -ra, I. sg. -ta, N. pl. Bahue. -ra, N. pl. m.
Behold, through the mouse-friend the pigeons bond-delivered.

अथ लघुपतनकनामा काकः सर्ववृत्तांतदर्शी साश्चर्यमि-

atha laghupatanaka-nāmā kākas sarva-vṛttānta-darśi sa-āścharyam
Ind. Bahue. -man, N. sg. m. -ka, N. sg. Ttp. -śin, N. sg. m. āśchy.
Now Laghupatanaka-named the crow the whole-event-seeing with astonishment

दमाह । अहो हिरण्यक स्नाथो ऽपि । अतो ऽहम-

idam	āha :	aho	hiranyaka	ślāghyas	asi ;	atas	aham
idam, Ac.	ah, 3 sp.	Ind.	-ka, V. sp.	ślāgh, N. sp. m.	as, 3 sp. Pres.	Ind.	asamad, N. sp.
eg. n.	Perf. Par.			Ptc. Fut. Pass.	Par.		
this	said :	Oh	Hiranyaka,	to be praised	thou art ;	hence	I

पि तया सह मैत्रीमिच्छामि । अतो मां मैत्र्येणानुपशीत-

api	tvayā	saha	maitrīm	icchāmi ;	atas	mām	maitryeṇa	anu-grāhitum
Ind.	yushmad,	Ind.	-rī, Ac. sp.	ish, 1 sp. Pres.	Ind.	asamad,	-ya, I. sp.	grah with annu,
I. sp.				Par.		Ac. sp.		Inf.
also	thou	with	friendship	wish ;	therefore	me	with friendship	to favour

मर्हसि । एतच्छ्रुत्वा हिरण्यको ऽपि विवराभ्यन्तरादाह ।

arhasi	etad	śrutvā	hiranyakas	api	vivara-abyantarat	āha :
arh, 2 sp. Pres. Par.	etad, Ac. sp. n.	śru, Ger.	-ka, N. sp.	Ind.	Ttp. -ra, Ab. sp.	ah, 3 sp.
deign.	This	having heard	Hiranyaka	also	from the hole's-inside	said :

कस्मिन् । स ब्रूते । लघुपतनकनामा वायसो ऽहम् ।

kas	tvam ?	sas	brūte :	laghupatanaka-nāma	vāyasas	aham.
kim, N. sp. m.	yushmad, N. sp.	tad, N. sp. m.	brū, 3 sp. Pres.	Bahuv. -man, N. sp. m.	-as, N. sp.	asamad, N. sp.
			Att.			
Who	thou ?	He	says :	Laghupatanaka-named	a crow	I

हिरण्यको विहस्यह । का तया सह मैत्री ।

hiranyakas	vi-hasya	āha :	kā	tvayā	saha	maitrī ?
-ka, N. sp.	has with vi Ger.	ah, 3 sp. Perf. Par.	kim, N. sp. f.	yushmad, I. sp.	Ind.	-rī, N. sp.
Hiranyaka,	laughing,	says :	What	thou	with	friendship ?

यतः । यथेन युज्यते लोके बुधस्तत्तेन योजयेत् ।

yatas,	yad	yena	yujyate	loke	budhas	tad	tena	yojayet ;
Ind.	yad, N.	yad, Lag. n.	yuj, 3 sp. Pres.	-ka, L. sp.	-dha, N. sp. m.	tad, Ac.	tad, I. sp. n.	yuj, 3 sp. Pot.
For,	What	with what	is fitting	in the world,	a wise man	that	with that	should unite ;

अहमन्नं भवान्भोक्ता कथं प्रीतिर्भविष्यति ॥ ५१ ॥

aham	annam	bhavan	bhoktā ;	katham	pritis	bhavishyati ? (53)
asamad, N. sp.	-na, N. sp.	-vat, N. sp. m.	-tri, N. sp. m.	Ind.	-ti, N. sp.	bhā, 3 sp. Fut. II. Par.
I	the food,	you	the eater ;	how	love	will be ?

अपरं च । भक्ष्यभक्षकयोः प्रीतिः विपत्तेरेव कारणं ।

aparam	cha,	bhākshya-bhākshakayos	pritis	vi-pattees	eva	kārapam ;
-ra, N. sp. n.	Ind.	Dvandva. -ka, G. du. m.	-ti, N. sp.	-tti, G. sp.	Ind.	-ṇa, N. sp.
Another	and,	Of the food- (and)- the feeder	love,	of misfortune	alone	the cause ;

शृगालात्पाशबद्धो ऽधो मृगः काकेन रक्षितः ॥ ५४ ॥

śṛgālāt	pāśa-baddhas	asau	mṛigas	kākena	rakshitās. (54)
-la, Ab. sp.	Ttp. -dha, N. sp. m.	asau, N. sp. m.	-ga, N. sp.	-ka, I. sp.	raksh, N. sp. m. past Ptc. Pass.
through a jackal	snare-bound	that	deer	by the crow	saved.

वायसो ऽब्रवीत् । कथमेतत् । हिरण्यकः कथयति । अस्ति मगधदेशे

vāyasas	abravīt :	katham	etad ?	hiranyakas	kathayati :	asti	magadha-dēśe
-as, N. sp.	brū, 3 sp.	Ind.	etad, N.	-ka, N. sp.	kath, 3 sp. Pres.	as, 3 sp. Pres.	Karm. -śa, L. sp.
	Impf. Par.		eg. n.		Par.		
The crow	said :	How	that ?	Hiranyaka	relates :	There is	in the Magadha-country

चंपकवती नामारक्षणी । तस्यां चिरान्महता स्नेहेन

champakavati nāma aranyāni; tasyām chirāt mahatā snehena
-ti, N. sg. -man, Ac. sg. Adv. -ni, N. sg. tad, L. sg. f. -ra, Ab. sg. n. Adv. -hat, I. sg. m. -ha, I. sg.
Champakavati by name a large wood; therein since long with great affection

मृगकाको निवसतः । स च मृगः स्नेह्या भ्राम्यन्

mṛiga-kākau ni-vasatas. sas cha mṛigas sva-icchbhayā bhrāmyan
Deer-deer. -ka, N. du. vas with ni, 3 tad, N. sg. m. Ind. -ga, N. sg. Karm. -chā, I. sg. bhrām, N. sg. m.
a deer- (and) a crow dwell. That and deer at his-pleasure Ptc. Pres. Par. roaming

हृष्टपुष्टांगः केनचिद्मृगालेनावलोकितः । तं दृष्ट्वा शृङ्गालो

hṛishṭa-pushṭa-aṅgas kena - chid śṛiṅgālena ava-lokitas. tam dṛishṭvā śṛiṅgālas
Bokw. -ga, N. sg. m. kim, I. sg. m. Ind. -la, I. sg. lok with ava, N. sg. tad, Ac. dṛiā, Ger. -la, N. sg.
frisky-fat-limbed by some jackal (was) espied. Him having seen the jackal

ऽचिंतयत् । आः कथमेतन्मांसं सुललितं भक्षयामि । भवतु

achintayat: āh katham etad-māmsam su-lalitam bhakshayāmi? bhavatu.
chint, 3 sg. Impf. Ind. Ind. Typ. -na, Ac. sg. Karm. -ta, Ac. bhaksh, 1 sg. Pres. bhā, 3 sg. Imp.
thought: Ah, how of him-the meat the very-delicate I eat? Be it, Par.

विश्वासं तावदुत्पादयामि । इत्यालोच्योपसृत्याब्रवीत् ।

vi-śvāsam tāvat ud-pādayāmi. iti ā-lochya upa-sṛitya abravīt:
-na, Ac. sg. Ind. pad with ud, 1 sg. Ind. loch with ā, upi with upa, brū, 3 sg. Impf.
confidence first I produce. Thus having thought having approached he said: Par.

मित्रं कुशलं ते । मृगेषोक्तं । कस्त्वं । स

mitra kushalam te. mṛigeṇa uktam: kas tvam? sas
-ra, V. sg. -la, N. sg. n. yushmad, -ga, I. sg. vach, N. sg. m. post kim, N. sg. m. yushmad, tad, N.
Friend, hail to thee. By the deer said: Who thou? He Ptc. Pass. Ac. sg. m.

ब्रूते । कुद्रुद्रिनामा जंबुको ऽहं । अचारखे बंधुहीनो

brūte: kebudrabuddhi-nāmā jambukas aham; atra aranye bandhu-hīnas
brū, 3 sg. Bokw. -man, N. sg. m. -ka, N. sg. aham, Ind. -ra, L. sg. Typ. -na, N. sg. m. (hā)
Pres. Attm. says: Kahudrabuddhi-named a jackal I; here in the wood relation-deprived

मृतवन्निवसामि । इदानीं तां मित्रमासाद्य पुनः संबंधु-

mṛita-vat ni-vasāmi; idānim tvām mitram ā-sādyā punar sa-bandhus
Ind. vas with ni, 1 Ind. yushmad, -ra, Ac. sg. sad with ā, Ger. Ind. Bokw. -dhu, N. sg. m.
dead-like I dwell; now thee a friend having found again relation-possessed Ptc. Pass. Ac. sg. m.

जीवलोकं प्रविष्टो ऽस्मि । अधुना तवानुचरेण मया सर्वथा

jīva-lokam pra-vishṭas asmi; adhunā tava anu-chareṇa mayā sarvathā
Typ. -ka, Ac. sg. viś with pra, N. sg. sa, 1 sg. Ind. yushmad, -ra, I. sg. m. aham, Ind.
into of the entered I am; now of thee the attendant by me wholly I. sg. living-the world

भवितव्यं । मृगेषोक्तं । एवमक्ष । ततः पश्चादस्तेगते

bhavitavyam. mṛigeṇa uktam: evam astu. tatas pāschāt astam-gate
bhā, N. sg. n. Ptc. -ga, I. sg. vach, N. sg. m. post Ind. sa, 3 sg. Ind. Ind. gam with astam, L. s
Ptc. Pass. to be. By the deer said: Thus it be. There-after, having gone-home m. post Ptc. Pass.

सवितरि भगवति मरीचिमालिनि तौ मृगस्य वासभूमिं गतौ ।

saṁvitarī	bhagavati	marīchi-mālini	tau	mṛgasya	vāsa-bhūmim	gatau.
Ati, L. sg.	-vat, L. sg. m.	Bahuv. -lin, L. sg. m.	Ind. N. du. m.	-ga, G. sg.	Typ. -mī, Ac. sg.	gam, N. du. m. past Ptc. Pass.
the sun,	the venerable,	the ray-garlanded,	those two	of the deer	to the dwelling-place	proceeded.

तत्र चंपकवृक्षशाखायां सुबुद्धिनामा काको मृगस्य चिरमित्रं

tatra	chāmpaka-vṛkṣa-śākhāyāṁ	suhuddhi-nāmā	kākas	mṛgasya	chira-mitram
Ind.	Typ. -khā, L. sg.	Bahuv. -man, N. sg. m.	-ka, N. sg.	-ga, G. sg.	Karm. -ra, N. sg.
There	on a Champaka-tree-branch	Suhuddhi-named	a crow,	of the deer	an old-friend,

निवसति । तौ दृष्ट्वा काको ऽवदत् । सखे चित्रांग को

ni-vasati.	tau	dṛṣṭvā	kākas	avadat :	sakhe	chitra-āṅga,	kas
vas with ni, 3 sg. Pres. Par.	Ind. Ac. du. m.	dṛṣ, Ger.	-ka, N. sg.	vad, 3 sg. Impf. Par.	-khi, V. sg.	Bahuv. -ga, V. sg.	kim, N. sg. m.
dwells.	Those two	having seen	the crow	said :	Friend	Chitrāṅga,	who

ऽयं द्वितीयः । मृगो ब्रूते । जंबुको ऽयमस्मात्सख्यमिच्छन्ना-

ayam	dvītiyaḥ ?	mṛgas	brūte :	jambukas	ayam	asmad-sakhyam	icchhan
Idam, N. sg. m.	-ya, N. sg. m.	-ga, N. sg.	brū, 3 sg. Pres. Att.	-ka, N. sg.	Idam, N.	Typ. -ya, Ac. sg.	ish, N. sg. m. Ptc.
this	second ?	The deer	says :	A jackal	this	of us-the friend-	wishing
						ship	

गतः । काको ब्रूते । मित्रं अकस्मादागतुना सख मैत्री

ā-gatas.	kākas	brūte :	mitra	a-kasmāt	ā-gantunā	saha	maitrī
gam with ā, N. sg. m. past Ptc. Pass.	-ka, N. sg.	brū, 3 sg. Pres. Att.	-ra, V. sg.	Ind. (kim)	-tu, L. sg.	Ind.	-rī, N. sg.
approached.	The crow	says :	Friend,	from no-where	a comer	with,	friendship

न युक्ता । तथा चोक्तं ।

na	yuktā;	tathā	cha	uktam :
Ind.	yuj, N. sg. f. past Ptc. Pass.	Ind.	Ind.	vach, N. sg. n. past Ptc. Pass.
not	proper ;	thus	and	said :

अज्ञातकुलशीलस्य वासो देयो न कस्यचित् ।

a-jñāta-kula-śīlasya	vāsa	deyas	na	kasya-chid,
Bahuv. -ja, G. sg. m.	-na, N. sg.	dā, N. sg. m. Ptc. Pass.	Ind.	kim, G. sg. m. Ind.
Of one of unknown-family-(and)character	residence	to be given	not	of any one ;

मार्जारस्य हि दोषेण हतो ग्रिध्रो जरद्भवः ॥ ५५ ॥

mārjārasya	hi	doṣheṇa	hato	grīdhra	jaradbhavaḥ. (55)
-ra, G. sg.	Ind.	-sha, L. sg.	han, N. sg. m. past Ptc. Pass.	-ra, N. sg.	-va, N. sg.
of a cat	for	through the offence	slain	the vulture	Jaradgava.

तावाहतुः । कथमेतत् । काकः कथयति ।

tau	āhatus :	katham	etad ?	kākas	kathayati.
Ind. N. du. m.	ah, 3 du. Perf. Par.	Ind.	etad, N. sg. n.	-ka, N. sg.	kath, 3 sg. Pres. Par.
They both	say :	How	that ?	The crow	relates :

अस्ति भागीरथीतीरे ग्रिध्रकूटनाक्षि पर्वते महान्पर्कटीवृक्षः ।

na, 3 sg. Pres. Par.	Typ. -ra, L. sg.	Bahuv. -man, L. sg. m.	-ta, L. sg.	-hat, N. sg. m.	Karm. -ksha, N. sg.
There is	on the Ganges-bank,	upon a Grīdhra-kūṭa-named	mountain	a large	fig-tree.

तस्य कोटरे दैवदुर्विपाकाङ्गलितनखनयनो जरद्भवनामा वृधः प्रतिवसति ।

tad, G. -ra, L. ag. Ttp. -ka, Ab. ag. Bahw. -na, N. Bahw. -man, N. -ra, N. ag. va with prati-
 ag. m. Of it in the hollow through fate's- having lost-claws- Jaradgava- a vulture dwells.
 hard doom (and) eyes named

अथ रूपया तच्छिवनाथ तद्बुचवाभिनः पक्षिणः स्नाहाराक्लिंचिक्लिंचिदुत्त

Ind. -pa, L. ag. Ttp. -na, D. ag. Ttp. -sin, N. pl. m. -kahin, Karm. -ra, Ab. ag. kim-chid, Ac. ag. n. hri with
 N. pl. m. Now through of him-for the on that-tree- birds from their own- a little a little having
 pity support roosting food taken

इदति । तेनासौ जीवति । अथ कदाचिद्दीर्घकर्षणामा मार्जारः

da, 3 pl. Pres. Par. tad, L. ag. m. daa, N. ag. m. jiv, 3 ag. Pres. Par. Ind. Ind. Bahw. -man, N. ag. m. -ra, N. ag.
 give. By that he lives. Now one day Dirghakarṇa- a cat
 named

पक्षिणावकान्भक्षितुं तच्चागतः । ततस्तस्मा-

Ttp. -ka, Ac. pl. m. bhaksh, Inf. Ind. gam with ā, N. ag. m. Ind. tad, Ac. ag. m.
 of the birds-the young ones to eat there arrived. Then him

यातं दृष्ट्वा पक्षिणावकैर्भयार्तेः कोलाहलः कृतः ।

yā with ā, Ac. ag. m. dris, Ger. Ttp. -ka, L. pl. m. Ttp. -na, L. pl. m. -la, N. ag. kṛi, N. ag. m.
 Pte. Pres. Par. approaching having seen of the birds-by fear-stricken, clamour made.
 the young ones,

तच्छ्रुत्वा जरद्भवेनोक्तं । कोऽयमायाति । दीर्घकर्षे

tad, Ac. shru, Ger. -ra, L. ag. vach, N. ag. n. ktm, N. idam, N. yā with ā, 3 ag. Bahw. -pa, N. ag.
 ag. m. past Pte. Pass. ag. m. ag. m. Pres. Par. That having heard by Jaradgava said: Who this approaches? Dirghakarṇa,

वृधमवलोक्य सभयमाह । हा हतोऽस्मि ।

-ra, Ac. ag. lok with avā, Ger. Aagap. sh, 3 ag. Perf. Par. Ind. han, N. ag. m. na, 1 ag. Pres. Par.
 the vulture having perceived, with fear said: Oh, lost I am.

यतः । तावद्भयस्य भेतयं यावद्भयमनागतं ।

Ind. -vat, Ac. ag. n. -ya, G. ag. bhi, N. ag. n. -vat, Ac. ag. n. Ade. -ya, N. ag. n. Karm. -la, N. ag. n.
 Ade. Since, So long of danger one must be as danger not-approached,
 afraid,

आगतं तु भयं वीक्ष्य नरः कुर्याद्यथोचितं ॥ ५६ ॥

gam with ā, Ac. ag. n. Ind. -ya, Ac. ag. iksh with vi, -ra, N. ag. kṛi, 3 ag. Pot. Par. Ind. -la, N. ag. n.
 past Pte. Pass. Ger. approached but danger having seen a man should act as proper. (56)

अधुनास्य संनिधाने पलायितुमक्षमः । तद्यथा भवितव्यं

Ind. idam, G. ag. m. -na, L. ag. ay with palā, Inf. Karm. -ma, N. Ind. Ind. bhū, N. ag. n.
 ag. m. Now of him in the presence to escape unable; therefore as it is to be,

तद्भवतु तावद्विश्वासमुत्पाद्यास्य समीप-

tad, N. ag. m. bhū, 3 ag. Imp. Par. Ind. -sa, Ac. ag. pad with ud, Ger. idam, G. -pa, Ac. ag. m.
that let be; first confidence having produced of him to the proximity

मुपगच्छामि । इत्यालोच्योपसृत्याब्रवीत् ।

gam with upa, 1 ag. Pres. Par. Ind. loch with ā, Ger. api with upa, Ger. brū, 3 ag. Impf. Par.
I approach. Thus having reflected, having near-gone, he said:

आर्य वामभिवंदे । शृभो ऽवदत् । कस्तं ।

-ya, V. ag. yushmad, Ac. ag. vand with abhi, -ra, N. ag. vad, 3 ag. kin, N. ag. m. yushmad, N. ag.
Reverend Sir, thee I salute. The vulture said: Who thou?

सो ऽवदत् । मार्जारो ऽहं । शृभो ब्रूते ।

tad, N. ag. m. vad, 3 ag. Impf. Par. -ra, N. ag. samad, N. ag. -ra, N. ag. brū, 3 ag. Pres. Attm.
He said: A cat I. The vulture says:

दूरमपसर नो चेद्धंतव्यो ऽपि मया । मार्जारो ऽवदत् ।

-ra, Ac. api with upa, 2 ag. Ind. Ind. han, N. ag. m. Ptc. sa, 2 ag. Pres. samad, -ra, N. ag. vad, 3 ag.
ag. m. Ac. Imp. Par. Far away-go; not if, to be killed thou art by me. The cat said:

श्रूयतां तावदस्मद्वचनं ततो यद्यहं बध्यसादा हंतव्यः ।

śru, 3 ag. Imp. Pass. Ind. Ttp. -ra, N. ag. Ind. Ind. samad, -ya, N. ag. m. (rt. han) Ind. han, N. ag. m.
It may be heard first of me-the thereafter if I to be punished, then to be killed.
speech;

यतः । जातिमात्रेण किं कश्चिद्भूयते पूज्यते कश्चित् ।

Ind. Ttp. -ra, I. ag. Ind. kim-chid, N. ag. m. han, 3 ag. Pres. Pass. pūj, 3 ag. Pres. Pass. Ind.
For, Through birth-merely any one is punished, is honoured anywhere?

व्यवहारं परिच्छाय बध्यः पूज्यो ऽथवा भवेत् ॥ ५७ ॥

-ra, Ac. ag. jhā, with par, -ya, N. ag. m. pūj, N. ag. m. Ptc. Ind. bhū, 3 ag. Pot.
the conduct having scrutinised to be punished to be honoured or he should be. (57)

शृभो ब्रूते । ब्रूहि किमर्थमागतो ऽपि । सो ऽवदत् ।

-ra, N. ag. brū, 3 ag. 2 ag. Imp. Ind. gam with ā, N. ag. m. sa, 2 ag. Pres. tad, N. vad, 3 ag. Impf.
Pres. Attm. Par. past. Ptc. Pass. Par. ag. m. Par.
The vulture says: Say, wherefore approached thou art? He said:

अहमत्र गंगातीरे नित्यस्नायी ब्रह्मचारी चांद्रायणव्रत-

samad, Ind. Ttp. -ra, I. ag. Karm. -yin, Ttp. -rin, N. ag. m. Karm. -ta, Ac. ag.
N. ag. I here on the Ganges-bank, constantly-bathing, religious study-observing the Chāndrāyana-vow

माचरंक्षिष्ठामि । युष्मान्धर्मज्ञानरतान्विष्टासभूमयः

char with ā, N. sg. m. sthā, 1 sg. yushmad, Ttp. -ta, Ac. pl. m. Ttp. -mi, N. pl.
Ptc. Pres. Par. Pres. Par. Ac. pl.
performing, stay. You of duty-the knowledge-enjoying of confidence-objects

पक्षिणः सर्वे सर्वदा ममाद्ये प्रसुवन्ति । अतो भवद्भ्यो

akshin, -va, N. Ind. namad, G. sg. -ra, L. sg. Adv. stu with pra. Ind. -vat, Ab. pl. m.
N. pl. m. pl. m. stay. in the presence praise ; therefore from you,
birds all always of me in the presence praise ; therefore from you,

विद्यावयोदृष्टेभ्यो धर्मं श्रोतुमिहागतः । भवन्तश्चैतादृशा

Ttp. -dha, Ab. pl. m. -ma, Ac. sg. -kru, Inf. Ind. gam with ā, N. sg. m. -vat, N. pl. m. Ind. -ha, N. pl. m.
in wisdom-(and) the duty of to hear hither approached. You and such
age-old, religion

धर्मज्ञा यन्मामतिथिं हंतुमुद्यताः । गृहस्थधर्मश्चैषः ।

Ttp. -jña, N. Ind. samad, -hi, Ac. sg. han, Inf. gam with ud, N. pl. m. Ttp. -ma, N. sg. Ind. etad, N.
pl. m. Ac. sg. Post Ptc. Pass. post Ptc. Pass. duty
of religion- that me a guest to kill ready. A householder's- and this:
knowers, duty

शरावप्युचितं कार्यमातिथ्यं गृहमागते ।

-ti, L. sg. Ind. -ta, N. sg. n. kri, N. sg. m. Ptc. -ya, N. sg. -ha, Ac. sg. gam with ā, L. sg. m.
To an enemy even proper to be exercised hospitality, to the house approached,
Post Ptc. Pass. post Ptc. Pass.

केतुः पार्श्वगताच्छायां नोपसंहरते द्रुमः ॥ ५८ ॥

-tri, Ab. sg. Ttp. -ta, Ab. sg. m. -ya, Ac. sg. Ind. hri, with upa-sam, 3 sg. Pres. 1st. -ma, N. sg.
from the cutter to its side-come the shade not withdraws a tree. (58)

यदि वा धनं नास्ति तदा प्रीतिवचसाप्यतिथिः

Ind. Ind. -na, N. sg. Ind. as 3 sg. Pres. Par. Ind. Ttp. -cha, L. sg. Ind. -hi, N. sg.
If or property not there is, then with affection-speech at least a guest

पूज्य एव ।

pūj, N. sg. m. Ptc. Fut. Pass. Ind.
to be honoured certainly.

यतः । दृष्टानि भूमिदकं वाक् चतुर्थी च सूनुता ।

Ind. -va, N. pl. -mi, N. sg. -ka, N. sg. -ch, N. sg. -tha, N. sg. f. Ind. -ta, N. sg. f.
For, Straw, room, water, speech as fourth and gentle,

एतान्यपि यतां गेहे नोच्छिद्यन्ते कदाचन ॥ ५९ ॥

etad, N. pl. m. Ind. -i, G. pl. m. -ha, L. sg. Ind. chhid with ud, Ind.
these together of the good in the house not are wanting at any time. (59)
3 pl. Pres. Pass.

अपरं च । निर्गुणेष्वपि सत्त्वेषु दयां कुर्वति साधवः ।

-ra, N. sg. n. Ind. Bahuv. -ya, L. pl. n. Ind. -va, L. pl. -ya, Ac. sg. kṛi, 3 pl. Pres. Par. -dhu, N. pl. m.
Another and, Unto worthless even beings mercy show the good ;

न हि संहरते ज्योत्स्नां चंद्रसांडालवेगमनि ॥ ६० ॥

Ind. Ind. hṛi with sam, 3 sg. Pres. Attm. -ch, Ac. sg. -dra, N. sg. Tip. -man, L. sg.
not for withholds (her) light the moon at the Chāṇḍāla-dwelling. (60)

अन्यच्च । अतिथिर्यस्य भग्नशो गृह्णात्यतिनिवर्तते ।

-ya, N. sg. n. Ind. -thi, N. sg. yad, G. sg. m. Bahuv. -ha, N. sg. m. -ha, Ab. sg. vṛit with prāti-ni,
Again and, A guest of whom broken-hoped from the house turns away,

स तस्मै दुष्कृतं दत्त्वा पुण्यमादाय गच्छति ॥ ६१ ॥

tad, N. sg. m. D. sg. m. Karma. -ta, dā, Ger. -ya, Ac. sg. dā with ā, Ger. gam, 3 sg.
He to him the guilt having given, the merit having taken, Pres. Par. goes. (61)

अन्यच्च । उत्तमस्यापि वर्षस्य नीचोऽपि गृहमागतः ।

-ya, N. sg. n. Ind. -ma, G. sg. m. Ind. -ya, G. sg. -cha, N. sg. m. Ind. -ha, Ac. sg. gam with ā, N. sg.
Again and, Of the highest even caste a low person even to the house come m. post Ptc. Pass.

पूजनीयो यथा योग्यं सर्वदेवमयोऽतिथिः ॥ ६२ ॥

pūj, N. sg. m. Ptc. Fut. Pass. Ind. -ya, N. sg. n. -ya, N. sg. m. -thi, N. sg.
to be honoured as proper, all-gods representing a guest. (62)

गृध्रोऽवदत् । मार्जारो हि मांसरुचिः पक्षिणावकाशाच्च

-ra, N. sg. vad, 3 sg. -ra, N. sg. Ind. Bahuv. -chi, N. sg. m. Tip. -ka, N. pl. m. Ind. Ind.
The vulture said: Cat certainly meat-liking, of birds-the young ones and here Impf. Par.

निवसंति तेनाहमेवं ब्रवीमि । तच्छ्रुत्वा मार्जारो

vas with ni, 3 pl. tad, I. sg. n. Ade. samad, Ind. brū, 1 sg. tad, Ac. sg. n. śru, Ger. -ra, N. sg.
dwell, therefore I thus speak. This having heard the cat Pres. Par. N. sg. n.

भूमिं स्पृष्ट्वा कर्णौ स्पृशति ब्रूते च । मया धर्मशास्त्रं

-mi, Ac. sg. sprīṣ, Ger. -va, Ac. du. sprīṣ, 3 sg. brū, 3 sg. Ind. samad, Tip. -ra, Ac. sg.
the ground having touched, the ears touches, says and: By me the law-book Pres. Par. Pres. Attm. I. sg.

श्रुत्वा वीतरागेणैदं दुष्करं व्रतं चांद्रायणमध्यवसितं ।

śru, Ger. Bahuv. -va, I. sg. m. idam, -ra, N. -ta, N. sg. -va, N. sg. n. so with adhi-va, N. sg. n.
having heard, with gone-passions, this difficult vow Chāndrāyana undertaken. post. Ptc. Pass.

परस्परं विवदमानानामपि धर्मशास्त्राणामहिंसा परमो

Ind. vad with vi, G. pl. n. Ind. Tip. -ra, G. pl. Karm. -ah, N. sg. -ma, N. sg. m. Ptc. Pres. Attm.

With-one-another of the disputing even law-books 'not-injuring the highest

धर्म इत्यैकमयं । यतः ।

-ma, N. sg. Ind. Ind. -ya, N. sg. Ind.
duty' thus here unanimity. For,

सर्वहिंसानिवृत्ता ये नराः सर्वसहाय्य ये ।

Tip. -ta, N. pl. m. (cf. vrit with ni). yad, N. pl. m. -ra, N. pl. Tip. -ha, N. pl. m. Ind. yad, N. pl. m.
From all-injury-abstaining which men all-enduring and who,

सर्वस्यैव भूताश्च ते नराः स्वर्गगामिनः ॥ ६३ ॥

-ra, G. sg. n. Karm. -ta, N. pl. m. Ind. tad, N. pl. m. -ra, N. pl. Tip. -min, N. pl. m.
of everything support-being and, those men to heaven-going. (63)

एक एव सुहृद्गर्भो निधने ऽप्यनुयाति यः ।

-ka, N. sg. m. Ind. -d, N. sg. -ma, N. sg. -na, L. sg. Ind. ya with anu, 3 sg. Pres. Par. yad, N. sg. m.
One only friend, virtue, in death even follows who,

शरीरेण समं नाशं सर्वमन्यत्तु गच्छति ॥ ६४ ॥

-ra, I. sg. -ma, Ac. sg. n. Adv. -ta, Ac. sg. -ra, N. sg. n. -ya, N. sg. n. Ind. gam, 3 sg. Pres. Par.
with the together to destruction everything else but goes. (64)
body tion

यो ऽस्ति यस्य यदा मांसमुभयोः पश्यतांतरं ।

yad, nd, 3 sg. yad, G. sg. m. Ind. -ma, Ac. sg. -bha, G. du. m. dris, 2 pl. Imp. Par. -ra, Ac. sg.
Who eats of whom when the flesh, of both behold the difference,

एकस्य क्षणिका प्रीतिरन्यः प्राणैर्विमुच्यते ॥ ६५ ॥

-ka, G. sg. m. -ka, N. sg. f. -ti, N. sg. -ya, N. sg. -pa, I. pl. much with vi, 3 sg. Pres. Pass.
of the one momentary enjoyment, the other of life deprived. (65)

मर्त्यमिति यदुःखं पुरुषस्योपजायते ।

mri, N. sg. n. Ptc. Fut. Pass. Ind. yad, N. sg. n. -kha, N. sg. -sha, G. sg. jan with upa, 3 sg. Pres. Attm.
'It must be died,' thus what pain of a man is produced,

शक्यस्तेनानुमानेन परो ऽपि परिरक्षितुं ॥ ६६ ॥

-ya, N. sg. m. tad, I. sg. n. -ma, I. sg. -ra, N. sg. m. Ind. raksh with pari, Inf.
possible by that analogy an enemy even to save. (66)

प्रष्टु पुनः । स्वच्छंदवनजातेन शाकेनापि प्रपूर्यते ।

śru, 2 sg. Imp. Ind. *Par.* Ttp. -ta, I. sg. m. or n. -ka, I. sg. Ind. pri with pra, 3 sg. *Pres. Pass.*
Listen again, By the spontaneously-in the wood-growing herb even it is filled,

अस्य दग्धोदरस्थार्थे कः कुर्यात्पातकं महत् ॥ ६७ ॥

idam, G. Karm. -ra, G. sg. -tha, L. sg. kim, N. sg. m. kṛi, 3 sg. Pot. -ka, Ac. sg. -hat, Ac. *sp. n.*
of this burnt-stomach on account of who would commit a crime great? (67)

एवं विश्वास्य स मार्जारस्तद्वकोदरे स्थितः । ततो

Ind. Eva, with vi, Ger. tad, N. sg. m. -ra, N. sg. Ttp. -ra, L. sg. śihā, N. sg. m. past Ind. *Pres. Pass.*
Thus having made to confide, that cat in the tree-hollow remained. Then,

दिनेषु गच्छन्तु पक्षिशावकानां कस्य कोटर-

-na, L. pl. gam, L. pl. m. or n. Ttp. -ka, Ac. pl. m. kram with ā, Ger. -ra, Ac. sg. *Ptc. Pres. Pass.*
the days passing on, of the birds-the young ones having approached, to the hollow

मानीय प्रत्यहं खादति । येषामपत्यानि खादितानि

nt with ā, Ger. Ayoag. khād, 3 sg. Pres. Par. yad, G. pl. m. -ya, N. pl. khād, N. pl. m. *past Ptc. Pass.*
having brought, daily he eats. Of whom the young ones eaten,

तैः शोकार्तेर्विषयपङ्क्तिरितस्ततो जिज्ञासा समारब्धा ।

tad, I. pl. m. Ttp. -ta, I. pl. m. lap with vi, I. pl. m. Ind. Ind. -sa, N. sg. rahh with sam-ā N. *sp. f. past Ptc. Pass.*
by those, sorrow-pained, wailing, here (and) there enquiry begun.

तत्परिज्ञाय मार्जारः कोटरान्निःसृत्य बहिः

tad, Ac. sg. n. jñā, with pari, Ger. -ra, N. sg. -ra, Ab. sg. sṛi with nis, Ger. Ind.
That having perceived, the cat from the hollow having slipped out

पलायितः । पश्चात्पक्षिभिरितस्ततो निरूपयद्भिस्तत्र

ay with palā, N. sg. m. Ind. -kshin, I. pl. Ind. Ind. rūp with ni, I. pl. m. Ind. *Ptc. Pres. Pass.*
away-gone. Afterwards by the birds here (and) there searching, there

तद्वकोदरे शावकास्त्रीणि प्राप्तानि । अनंतरं त ऊचुः ।

Ttp. -ra, L. sg. Ttp. -hi, N. pl. āp with pra, N. pl. m. Ind. tad, N. pl. m. vach, 3 pl. *Perf Par.*
in the tree-hollow of the young ones-the bones discovered. Thereupon they said :

अनेनैव जरङ्गवेनास्माकं शावकाः खादिता इति सर्वैः

idam, I. sg. m. Ind. -ra, I. sg. asmād, G. pl. -ka, N. pl. m. khād, N. pl. m. Ind. -ra, I. pl. m. *past Ptc. Pass.*
'By this very Jaradgava of us the young ones eaten,' Thus by all

पक्षिभिर्निश्चित्य गृध्रो व्यापादितः । अतो ऽहं

-kahin, <i>N. pl. m.</i>	chl, <i>with his, Ger.</i>	-ra, <i>N. sg.</i>	pañ <i>with vi-ā, N. sg. m.</i> <i>pañ Pte, Pass, Caus.</i>	<i>Ind.</i>	asamad, <i>N. sg.</i>
the birds	having ascertained	the vulture	killed.	Therefore	I

ब्रवीमि । अज्ञातकुलश्रीलस्येत्यादि । इत्याकर्ष्य स

brd, 1 sp.	<i>Bakur.-la, G. sp. m.</i>	<i>Bakur.-di, Ac. sp. n.</i>	<i>Ind.</i>	large, with 4, <i>Ger.</i>	ind. <i>N.</i>
<i>Pres. Par.</i>					<i>sp. m.</i>
say:	of one of unknown-family-	etc.	Thus	having heard	that
	(and) character,				

जंबुकः सकोपमाह । मृगस्य प्रथमदर्शनदिने भवानप्य-

-ka, <i>N. sg.</i>	<i>Arayay.</i>	ah, 3 <i>sg. Perf. Par.</i>	-ca, <i>G. sg.</i>	<i>Tip. -na, L. sg.</i>	-vat, <i>N. sg. m.</i>	<i>Ind.</i>
jackal	with anger	says :	Of the deer	on the first-seeing-day	you	also

ज्ञातकुलशील एव । तत्कथं भवता सहैतस्य

<i>Bakwe</i> , -ia, <i>N. sg. m.</i>	<i>Ind.</i>	<i>Ind. Ind.</i>	<i>-tat</i> , <i>I. sg. m.</i>	<i>Ind.</i>	<i>etad</i> , <i>G. sg. m.</i>
one of unknown-family-(and) character	just ;	then how	you	with	of him

खेहानुवृत्तिरुत्तरोत्तरं वर्धते ।

<i>Typ. -li, N. ag.</i>	<i>Ind.</i>	<i>width, 8 ag. Pres. Alm.</i>
the affection-continuance	higher-higher	grows?

यच्च विद्वज्जनो नास्ति श्लाघ्यस्तच्चान्त्यधीरपि ।

<i>Ind.</i>	<i>Karm. -na, N. sg.</i>	<i>Ind.</i>	<i>na, 3 sg. Pres. Par.</i>	<i>blāh, N. sg. m. Ptc. Fut. Pass.</i>	<i>Ind.</i>	<i>Bakav. -dhi, N. sg. m.</i>	<i>Ind.</i>
Where	a learned-man	not	is,	to be praised	there	one of little-intellect	even,

निरस्तापादपे देश एरंडो ऽपि द्रुमायते ॥ ६८ ॥

<i>Bahav. -pa, L. sp. m.</i>	<i>-da, L. sp.</i>	<i>-da, N. sp.</i>	<i>Ind. drumāya, 3 sp. Pres. dīm.</i>
in an of trees-deprived	place	the Eranda plant	even is considered a tree. (68)

अन्यच्च । अयं निजः परो वेति गणना लघुचेतसां ।

Again and, 'This one of us, a stranger or' thus calculation of the narrow-minded,

उदारचरितानां तु वसुधैव कुटुम्बकं ॥ ६८ ॥

<i>Bahur. -ta, G. pl. m.</i>	<i>Ind.</i>	<i>Tip. -dhā, N. sg.</i>	<i>Ind. -ka, N. sg.</i>	
of persons of generous-conduct	on the contrary	the earth	even a family.	(69)

यथायं मृगो मम बंधुस्तथा भवानपि । मृगो

Ind.   *Idam, N. sg. m.*   *-ga, N. sg.*   *asamad, G. sg.*   *-dhu, N. sg.*   *Ind.*   *-vai, N. sg. m.*   *Ind.*   *-ga, N. sg.*
As   this   deer   of me   a friend,   thus   you   also.   The deer

ऽब्रवीत् । किमनेनोत्तरोत्तरेण । सर्वैरेकत्र विश्वंभालापैः

brū, 3 sg. Impf. Par. kim, N. sg. n. idam, I. sg. n. -ra, I. sg. -va, I. pl. m. Ind. Ttp. -pa, I. pl. said: What with this discussion? by all in one place, with confidence-talks,

मुखिभिः स्वीयतां ।

-khin, I. pl. m. sthā, 3 sg. Imp. Pass. happy let be remained.

यतः । न कश्चित्कस्यचिन्मित्रं न कश्चित्कस्यचिद्रिपुः ।

Ind. Ind. kim-chit, N. sg. m. G. sg. m. -ra, N. sg. Ind. kim-chit, N. G. sg. m. -pu, N. sg. For, Not any body of any body the friend, not any body of any body the enemy,

व्यवहारेण मित्राणि जायन्ते रिपवस्तथा ॥ ७० ॥

-ra, I. sg. -ra, N. pl. jan, 3 pl. Pres. Attm. -pu, N. pl. Ind. through intercourse friends are made, enemies likewise. (70)

काकेनोक्तं । एवमस्तु । अथ प्रातः सर्वे यथाभिमतदेशं गताः ।

-ka, I. sg. vach, N. sg. n. Ind. aa, 3 sg. Ind. Ind. -va, N. Karm. -ā, Ac. sg. gam, N. pl. m. By the crow said: Thus it be. Now in the morning all to ad libitum-gone. place past Ptc. Pass.

एकदा निहृतं शृङ्गालो ब्रूते । सखे ऽस्मिन्नैकदेशे शस्यपूर्णचेचम-

Ind. -ā, Ac. sg. n. -ā, N. sg. hrū, 3 sg. -khī, V. sg. idam, I. sg. m. Ttp. -ā, I. sg. Karm. -ra, N. sg. One day secretly the jackal says: Friend, in this of the wood- a corn-filled- one part field

स्ति । तदहं तां नीत्वा दर्शयामि । तथा कृते

aa, 3 sg. tad, Ac. aasmad, yushmad, ni, Ger. drīś, 1 sg. Ind. kṛi, I. sg. n. past Pres. Par. sg. n. N. sg. Ac. sg. Pres. Par. Conz. Pres. Par. Conz. Ind. kṛi, I. sg. n. past Ptc. Pass. is, that I, thee having conducted, show. Thus done

सति मृगः प्रत्यहं तत्र गत्वा शस्यं खादति । अथ चेचपतिना

aa, I. sg. n. -aa, N. sg. Atyay. Ind. gam, Ger. -ya, Ac. sg. khād, 3 sg. Ind. Ttp. -ā, I. sg. being, the deer daily there having gone the corn eats. Now by the field-owner

तद्गृह्णा पाशो योजितः । अनंतरं पुनरागतो

tad, Ac. sg. n. drīś, Ger. -ā, N. sg. yuj, N. sg. m. past Ptc. Pass. Conz. Ind. Ind. gam with ā, N. sg. m. past Ptc. Pass. that having perceived a snare fixed. Thereupon again approached

मृगः पार्श्वेद्भो ऽचिंतयत् । को मामितः कालपाशा-

-ga, N. sg. -ā, I. pl. bandh, N. sg. m. chint, 3 sg. kim, N. aasmad, Ind. Ttp. -ā, Ac. sg. the deer by the snares caught thought: Who me from here from the death-snare, past Ptc. Pass. sg. m. Ac. sg.

दिव व्याधपाशात्तातुं मिचादन्यः समर्थः । तचां-

Ind. *Tip.* *-ta, Ab. sg.* *trial, Inf.* *-ra, Ab. sg.* *-ra, N. sg. m.* *-tha, N. sg. m.* *Ind.*
as it were, from the hunter's- to save, from the friend different, able ? There
snare

तरे जंबुकस्तचागत्योपस्थितो ऽचिंतयत् ।

-ra, L. sg. n. Adv. *-ka, N. sg. m.* *Ind.* *gam with &, Ger.* *sthā with upa, N. sg. m.* *chint, 3 sg. Impf. Par.*
meantime the jackal there having gone, near-stepped thought :

फलिता तावदस्माकं कपटप्रबंधेन मनोरथसिद्धिः । एतस्यो-

-ta, N. sg. f. *Ind.* *asmad, G. pl.* *Tip.* *-dha, I. sg.* *Tip.* *-dhi, N. sg.* *etad, G. sg. m.*
Fruit-bearing then of us through the deceit-plot the wish-accomplishment ; of him,

त्कृत्यमानस्य मांसाहृन्निष्ठान्यस्त्रीनि मयावश्यं प्राप्तयामि ।

krit with ud, G. sg. m. *Tip.* *-ta, N. pl. n.* *-thi, N. pl.* *asmad, I. sg.* *Ind.* *ap with pra, N. pl.*
Ptc. Pres. Pass. *m. Ptc. Fut. Pass.*
being cut up, the flesh-blood-smeared bones by me surely to be got.

तानि बाहुस्येन भोजनानि भविष्यन्ति । मृगस्यं दृष्टो-

tad, N. pl. n. *-ra, I. sg.* *-na, N. pl.* *hū, 3 pl. Fut. II. Par.* *-ra, N. sg.* *tad, Ac. sg. m.* *dṛś, Ger.*
They in abundance food will be. The deer him having seen

स्नासितो ब्रूते । मखे किंघि तावन्मम बंधनं । सत्वरं चायस्म

tas with ud, N. sg. m. *brū, 3 sg.* *-khi, V. sg.* *chhid, 2 sg.* *Ind.* *asmad, G. sg.* *-na, Ac. sg.* *Asyay.* *trai, 2 sg.*
past Ptc. Pass. Caus. *Pres. Att.* *Imp. Par.* *Imp. Att.*
delighted says : Friend, cut now of me the fetter ; quickly deliver

मां । यतः ।

asmad, Ac. sg. *Ind.*
me. For,

आपस्तु मित्रं जानीयाद्युद्धे शूरमृषे शुचिं ।

-ā, L. pl. *-ra, Ac. sg.* *jñā, 3 sg. Pot. Par.* *-dha, L. sg.* *-ra, Ac. sg.* *-na, L. sg.* *-chid, Ac. sg. m.*
In misfortunes a friend one may know, in battle a hero, in debt an honest man,

भार्या क्षीणेषु वित्तेषु व्यसनेषु च बांधवान् ॥ ७१ ॥

-rā, Ac. sg. *kshī, L. pl. n. past Ptc. Pass.* *-ta, L. pl.* *-na, L. pl.* *Ind.* *-ra, Ac. pl.*
a wife in lost riches, in troubles and relations. (71)

अपरं च । उत्सवे व्यसने चैव दुर्भिक्षे राष्ट्रविप्लवे ।

-ra, N. sg. n. *Ind.* *-ra, L. sg.* *-na, L. sg.* *Ind.* *Ind.* *-dha, L. sg.* *Tip.* *-ra, L. sg.*
Another and, At a festival, in affliction and even, in dearth, in reign-revolution,

राजदारे श्मशाने च यस्तिष्ठति स बांधवः ॥ ७२ ॥

Tip. *-ra, L. sg.* *-na, L. sg.* *Ind.* *yad, N. sg. m.* *sthā, 3 sg.* *tad, N. sg. m.* *-ra, N. sg.*
at the king's door, on the cemetery and who stands, he a friend. (72)

जंबुको मुहुर्मुहुः पाशं विलोकाचिंतयत् । दृढस्त्रावदथ

-ka, N. sg. Ind. Ind. -ka, Ac. sg. lok with vi. chint, 3 sg. -dha, N. sg. m. Ind. idam, N. sg. m.
The jackal again-again the snare having eyed thought: Strong so far this

बंधः । ब्रूते च । सखे स्त्रायुनिर्मिता एते

-dha, N. sg. brū, 3 sg. Pres. Att. Ind. -khi, V. sg. Tip. -ta, N. pl. m. etad, N. pl. m.
fetter; says and: Friend, of sinews-made these

पाशास्तदथ भट्टारकवारे कथमेतान्दतैः स्पर्शामि ।

-ka, N. pl. Ind. Ind. -ra, L. sg. Ind. etad, Ac. pl. m. -ta, I. pl. spriś, 1 sg.
snare, therefore to-day on a Sun-day how these with the teeth I touch?

मित्र यदि चित्ते नान्यथा मन्यसे तदा प्रभाते

-ra, V. sg. Ind. Ind. -ta, L. sg. Ind. Ind. man, 2 sg. Pres. Att. Ind. -ta, L. sg.
Friend, if in thy mind not otherwise thou thinkest, then in the morning

यत्तया वक्तव्यं तत्कर्तव्यं ।

yad, N. sg. n. yushmad, I. sg. m. vach, N. sg. n. Ptc. Fut. Pass. tad, N. sg. n. kṛi, N. sg. n. Ptc. Fut. Pass.
what by thee to be said, that to be done.

इत्युक्त्वा तत्समीप आत्मनमाच्छाद्य स्थितः

Ind. vach, Ger. Tip. -pa, L. sg. -man, Ac. sg. chhad with ā, Ger. sthā, N. sg. m.
Thus having said, of him-in the neigh- himself having concealed stood
bourhood

सः । अनंतरं स काकः प्रदोषकाले मृगमनागतम्-

tad, N. sg. m. Ind. tad, N. sg. m. -ka, N. sg. Tip. -ka, L. sg. -ga, Ac. sg. Karm. -ta, Ac. sg. m.
he. Thereupon that crow at evening-time the deer not-returned

वलोक्येतस्ततो ऽन्विष्य तथाविधं दृष्टो-

lok with ava, Ger. Ind. Ind. iah with am, Ger. -dha, Ac. sg. m. dris, Ger.
having seen, here (and) there having searched, the so-conditioned having seen,

वाच । सखे किमेतत् । मृगेष्टोक्तं ।

vach, 3 sg. Perf. Par. -khi, V. sg. kim, N. sg. n. etad, N. sg. n. -ga, I. sg. vach, N. sg. n. past Ptc. Pass.
said: Friend, what this? By the deer said:

अवधोरितसुहृदाकथ्य फलमेतत् ।

तथा चोक्तं ।

Karm. -ga, G. sg. -ka, N. sg. etad, N. sg. n. Ind. Ind. vach, N. sg. n. past
Of the slighted-friend's-word the fruit this. Thus and said:

सुहृदां हितकामानां यः शृणोति न भाषितं ।

-ā, G. pl. Bahue, -ma, G. pl. m. yad, N. sg. m. śru, 3 sg. Pres. Par. Ind. -ā, Ac. sg.
Of friends well-wishing who hears not the word,

विपत्संनिहिता तस्य स नरः शत्रुनन्दनः ॥ ७३ ॥

-pad, N. sg. dhā with sam-ni, N. sg. f. tad, G. sg. m. N. sg. m. -ra, N. sg. Ttp. -na, N. sg. m.
adversity near of him; that man an enemy-delighter. (73)

काको ब्रूते । स वंचकः कास्ते । मृगे-

-ka, N. sg. brū, 3 sg. Pres. Attm. tad, N. sg. m. -ka, N. sg. Ind. ka, 3 sg. Pres. Attm. -ga, I. sg.
The crow says: that rogue (jackal) where does he sit? By the deer

एतं । मन्मांसार्थी तिष्ठत्यत्रैव । काको ब्रूते ।

vach, N. sg. n. Ttp. -thin, N. sg. m. sthā, 3 sg. Pres. Par. Ind. Ind. -ka, N. sg. brū, 3 sg. Pres. Attm.
said: For my-flesh-longing he stands there just. The crow says:

उक्तमेव मया पूर्वं ।

vach, N. sg. n. Ind. asmad, I. sg. -ra, Ac. sg. n. Adv.
said indeed by me before.

अपराधो न मे ऽस्तीति नैतद्विश्वासकारणं ।

-dha, N. sg. Ind. asmad, G. sg. as, 3 sg. Pres. Par. Ind. Ind. ciad, N. sg. n. Ttp. -ra, N. sg.
'An offence not of me is,' thus not this for confidence-a reason,

विद्यते हि नृशंसेभ्यो भयं गुणवतामपि ॥ ७४ ॥

vid, 3 sg. Pres. Pass. Ind. -na, Ab. pl. m. -ya, N. sg. -vat, G. pl. m. Ind.
it is known for from the mischievous danger of the virtuous even. (74)

दीपनिर्वाणगंधं च सुहृदाक्यमरुंधती ।

Ttp. -dha, Ac. sg. Ind. Ttp. -ya, Ac. sg. -ā, Ac. sg.
Of a lamp-extinction-the smell and, a friend's-word, the star Arundhati,

न जिघ्रन्ति न शृण्वन्ति न पश्यन्ति गतायुषः ॥ ७५ ॥

Ind. ghra, 3 pl. Pres. Par. Ind. śru, 3 pl. Ind. dṛś, 3 pl. Bahue, -yas, N. pl. m.
not smell, not hear, not see those whose life-is gone. (75)

परोचे कार्यहंतारं प्रत्यचे प्रियवादिनं ।

-sha, I. sg. n. Ttp. -trī, Ac. sg. m. -sha, I. sg. n. Ttp. -din, Ac. sg. m.
Away from-the eye design-destroying, before-the eye kind words-speaking,

वर्जयेन्नादृशं मित्रं विषकुंभं पयोमुखं ॥ ७६ ॥

vṛj, 3 sg. Pot. Par. -ā, Ac. sg. n. -ra, Ac. sg. Ttp. -sha, Ac. sg. Bahue, -kha, Ac. sg. m.
one should avoid such a friend, a poison-pot having a milk-surface. (76)

ततः काको दीर्घे निःश्वस्य । अरे वंचक किं

Ind. -ka, N. sg. -sha, Ac. sg. n. Adv. evas with nis, Ger. Ind. -ka, F. sg. kim, N. sg. n.
Then the crow deeply having sighed : Alas, rogue, what

तया पापकर्मणा कृतं । यतः ।

yushmad, I. sg. Bakur. -man, I. sg. m. kṛt, N. sg. n. past Ptc. Pass. Ind.
by thee wicked-deeds performing done ? For,

संज्ञापितानां मधुरैर्वचोभिर्मिथोपचारैश्च वशोऽकृतानां ।

lap with sam, G. pl. m. -ra, I. pl. n. -chas, I. pl. Karm. -ra, I. pl. Ind. vāṣi-kṛt, G. pl. m.
Of those addressed with sweet words, with pretended-services and post. Ptc. Pass. enchanted,

आशावतां अदृधतां च लोके किमर्थिनां वंचयितव्यमस्ति ॥ ७७ ॥

-vat, G. pl. m. śrad-dhā, G. pl. m. Ind. -ka, L. sg. Ind. -thin, G. pl. m. vāñch, N. sg. n.
of the hopeful, of the confiding and in the why of supplicants Ptc. Fut. Pass. Cause.
world, done is ? (77)

उपकारिणि विश्वे इद्धमतौ यः समाचरति पापं ।

-rin, L. gramh with vi, L. Bakur. -ti, yad, N. char with sam-ā, -pa, Ac. sg. n.
ag. m. ag. m. past Ptc. Pass. ag. m. L. ag. m. ag. m. 3 sg. Pres. Par. 3 sg. Pres. Par.
Upon the the confident, the pure-minded who practices wickedness,

तं जनमसत्यसंधं भगवति वसुधे कथं वहसि ॥ ७८ ॥

taḥ, Ac. -na, Ac. Bakur. -dha, -vat, V. sg. f. Ttp. -dhā, Ind. vah, 2 sg. Pres. Par.
ag. m. ag. ag. m. V. sg. f. ag. m. ag. m. ag. m. ag. m.
that man treacherous, O venerable earth, how dost thou bear ? (78)

दुर्जनेन समं शस्त्रं प्रीतिं चापि न कारयेत् ।

Karm. -na, I. sg. -ma, Ac. sg. -ya, Ac. sg. -ti, Ac. sg. Ind. Ind. Ind. kṛt, 3 sg. Pot. Par.
The wicked man with friendship, affection and also not one should make, Cons.

उष्णो दहति चांगारः शीतः कृष्णायते करं ॥ ७९ ॥

-ṣṇ, N. sg. m. dah, 3 sg. Ind. -ra, N. sg. -ta, N. sg. m. kṛishṇāya, 3 sg. -ra, Ac. sg.
Pres. Par. Pres. Attm.
hot burns and the coal, cold it blackens the hand. (79)

अथवा स्थितिरियं दुर्जनानां ।

Ind. -ti, N. sg. idam, N. sg. f. Karm. -na, G. pl.
Or else the maxim this of the wicked :

प्राक्पादयोः पतति खादति पृष्ठमांसं

prā-ṇi, Ac. sg. n. Adv. -da, L. du. pat, 3 sg. Pres. Par. khād, 3 sg. Pres. Par. Ttp. -na, Ac. sg.
In front at the feet he falls, he eats of the back-the flesh ;

कर्णे कलं किमपि रौति शनैर्विचिचं ।

-ra, L. sg. -la, Ac. sg. n. kim, Ac. sg. n. Ind. ru, 3 sg. Pres. Par. Ind. -ra, Ac. sg. n.
in the ear tune some he hums softly a wondrous one ;

क्षिद्रं निरूप्य सहसा प्रविशत्यशंकः ।

-ra, Ac. sg. rūp with nl, Ger. -has, I. sg. vid, with pra, 3 sg. Pres. Par. Bahuv. -ka, N. sg. m.
a hole having espied with basto he enters fearless ;

सर्वं खलस्य चरिहं मशकः करोति ॥ ८० ॥

-va, Ac. sg. n. -la, G. sg. m. -ta, Ac. sg. n. -ka, N. sg. kṛi, 3 sg. Pres. Par.
the whole of the wicked conduct the gnat practises. (80)

दुर्जनः प्रियवादी च नैतद्विश्वासकारणं ।

Karm. -na, N. sg. Ttp. -din, N. sg. m. Ind. Ind. etad, N. sg. n. Ttp. -va, N. sg.
A wicked a kind words-speaking and, not this a confidence-reason,

मधु तिष्ठति जिह्वापे हृदि हालाहलं विषं ॥ ८१ ॥

-dhu, N. sg. n. sthā, 3 sg. Ttp. -ra, L. sg. -d, L. sg. -la, N. sg. n. -sha, N. sg.
honey stands on the tongue-tip, in the heart Hālāhala poison. (81)

अथ प्रभाते चेचपतिर्लगुडहस्तसं प्रदेशमागच्छन्का-

Ind. -ta, L. sg. Ttp. -ti, N. sg. Bahuv. -ta, N. sg. m. tad, Ac. -ta, Ac. sg. gam with ā, N. sg. m.
Now in the morning the field-owner staff-in hand that place approaching

केनावलोकितः । तमालोक्य काकेनोक्तं । सखे

-ka, I. sg. lok with ava, N. sg. tad, Ac. lok with ā, Ger. -ka, I. sg. vach, N. sg. n. past -khi, V. sg.
by the crow espied. him having seen by the crow said : Friend

मृग त्वमात्मानं मृतवत्संदर्श्य वातेनोदरं पूरयित्वा

-ga, V. sg. yushmad, -man, Ind. dris with sam, Ger. -ta, I. sg. -ra, Ac. sg. pri, Ger.
deer, thou thyself dead-like having shown, with wind the stomach having filled,

पादान्संस्थीकृत्य तिष्ठ । यदाहं शब्दं करोमि तदा त्वम्-

-da, Ac. pl. stadbhi-kṛi, Ger. sthā, 2 sg. Ind. samad, -da, Ac. sg. kṛi, 1 sg. Pres. Ind. yushmad,
the feet having stiffened, remain. When I a noise make, then thou

त्याय सत्वरं पलायिष्यसि । मृगस्यैव काकवचनेन

sthā with ud, Ger. Avasy. sy with palā, 2 sg. -ga, N. sg. Ind. Ind. Ttp. -na, I. sg.
having got up with-haste wilt run away. The deer thus just by the crow's-word

स्थितः । ततः चेचपतिना हर्षोत्फुल्ललोचनेन तथाविधो

sthā, N. sg. m. past Ptc. Pass. Ind. Ttp. -ti, I. sg. Bahuv. -na, I. sg. m. -dha, N. sg. m.
remained. Then by the field- whose eyes-(were) ex- the so-conditioned
owner, panded-with joy,

मृग आलोकितः । आः स्वयं मृतो ऽसि । इत्युक्त्वा मृगं

-ga, N. lok with A, N. sg. Ind. Ind. mri, N. sg. m. na, 2 sg. Pres. Ind. vach, Ger. -ga, Ac. sg.
sp. m. past Ptc. Pass. past Ptc. Pass. Par. deer perceived. 'Ha! of thyself dead thou art.' Thus having said the deer

बंधनाम्नोचयित्वा पाशान्पहीतुं सयज्ञो बभूव । ततः

-na, Ab. sg. much, Ger. -sa, Ac. pl. grab, Inf. Bahur. -na, N. bhū, 3 sg. Ind.
from the fetter having delivered, the snare to take up busy he was. Then

काकश्चन्दं श्रुत्वा मृगः सत्वरमुत्थाय पलायितः ।

Ttp. -da, Ac. sg. śru, Ger. -ga, N. sg. Arpay. sthā with ud, Ger. ay with palh, N. sg.
the crow's-voice having heard, the deer with-haste having risen, m. post Ptc. Pass. escaped.

तमुद्दिश्य तेन चेचपतिना चित्तेन लगुडेन शृगालो हतः ।

tad, Ac. dī with ud, tad, L. sg. Ttp. -ti, I. sg. kship, I. sg. m. post -ga, I. sg. -la, N. sg. han, N. sg. m.
sp. m. Ger. m. Ptc. Pass. Ptc. Pass. him aiming-at by that field-owner with a thrown stick the jackal killed.

तथा चोक्तं । त्रिभिर्वर्षैस्त्रिभिर्मासैस्त्रिभिः पचैस्त्रिभिर्दिनेः ।

Ind. Ind. vach, N. sg. m. tri, I. pl. -sha, I. pl. tri, I. pl. -sa, I. pl. tri, I. pl. -sha, I. pl. tri, I. pl. -na, I.
Thus and said: In three years, in three months, in three fortnights, in three days, pl.

अत्युत्कटेः पापपुण्यैरिहैव फलमश्नुते ॥ ८२ ॥

Karm. -ga, I. pl. n. Deandva. -ga, I. pl. n. Ind. Ind. -la, Ac. sg. ai, 3 sg. Pres. Attm.
through extraordinary good (and)-bad (actions) here even the fruit one reaps. (82)

अतो ऽहं ब्रवीमि भक्ष्यभक्षकयोः प्रीतिरित्यादि । काकः पुनराह ।

Ind. asmad, brū, 1 sg. Deandva. -ka, G. du. -ti, N. sg. Bahur. -di, -ka, N. sg. Ind. ah, 3 sg.
N. sg. Pres. Par. Therefore I say: Of the food-(and) the etc. The crow again says :
the eater affliction,

भक्षितेनापि भवता नाहारो मम पुष्कलः ।

bhaksh, I. sg. m. past Ptc. Pass. Ind. -vat, I. sg. m. Ind. -ra, N. sg. asmad, G. sg. m. -la, N. sg. m.
Eaten even by you not the food of me plenteous,

तद्य जीवति जीवामि चित्रपीव ह्वानघ ॥ ८३ ॥

yushmad, L. sg. jiv, L. sg. m. Ptc. Pres. Par. 1 sg. Pres. Par. Bahur. -ra, N. sg. Ind. Bahur. -gha, V. sg.
in thee living I live, Chitragriva like, oh harmless! (83)

अन्यच्च । तिरश्चामपि विश्वासो दृष्टः पुण्यैककर्मणा ।

-ga, N. sg. n. Ind. tirach, G. Ind. -sa, N. sg. drī, N. sg. m. Bahur. -man, G. pl. m.
pl. m. past Ptc. Pass. Again and, Of brutes even confidence is seen (performing) pure-only-actions,

सतां हि साधुशीलत्वात्स्वभावो न निर्वर्तते ॥ ८४ ॥

-4, *G. pl. m.* *Ind.* -4va, *Ab. sg.* *Karm. -va, N. sg.* *Ind.* vṛit with 11, *3 sg. Pres. Attm.*
of the good for from good-character the natural-disposition not turns away. (84)

किंच । साधोः प्रकोपितस्यापि मनो नायाति विक्रियां ।

Ind. -dhu, *G. sg. m.* kup with prn, *G. sg. m.* *Ind.* -naa, *N. sg.* *Ind.* yā with 4, *3 sg.* -yā, *Ac. sg.*
Moreover, of the good irritated even the mind not goes-to change,

न हि तापयितुं शक्यं सागरांभस्तृणोष्कया ॥ ८५ ॥

Ind. *Ind.* tūp, *Inf. Caus.* -ya, *N. sg. n.* *Tēp. -bhāa, N. sg.* *Tēp. -kā, I. sg.*
Not for to heat possible the ocean-water with a straw-fire. (85)

हिरण्यको ब्रूते । चपलस्त्वं चपलेन सह खेहः सर्वथा

-ka, *N. sg.* brū, *3 sg.* -la, *N. sg. m.* yushmad, -la, *I. sg.* *Ind.* -ha, *N. sg.* *Ind.*
Pres. Attm. *N. sg.*
Hiranyaka says: Unsteady thou, an unsteady one with friendship by any means

न कर्तव्यः ।

Ind. kṛi, *N. sg. m. Ptc. Fut. Pass.*
not to be made.

तथा चोक्तं । मार्जारो महिषो मेघः काकः कापुरुषस्तथा ।

Ind. *Ind.* vach, *N. sg. n.* -ru, *N. sg.* -sha, *N. sg.* -sha, *N. sg.* -ka, *N. sg.* *Karm. -sha, N. sg.* *Ind.*
past Ptc. Pass.
Thus and said: A cat, a buffalo, a ram, a crow, a bad man likewise,

विद्यामात्रमवत्येते विद्यामस्तत्र नोचितः ॥ ८६ ॥

-aa, *Ab. sg.* bhū with prn, *3 pl.* etad, *N. pl. m.* -aa, *N. sg.* *Ind.* *Ind.* -la, *N. sg. m.*
Pres. Par.
from confidence become strong these; confidence there. not proper. (86)

किंचान्यत् । शत्रुपक्षो भवानस्माकं । उक्तं चैतत् ।

Ind. -ya, *N. sg. n.* Bahuv. -sha, *N. sg. m.* -vnt, *N. sg. m.* aramad, vach, *N. sg. n. past* *Ind.* etad, *N. sg. n.*
sg. m. *G. pl.* *Ptc. Pass.*
Besides another; with the enemies-siding you of us; said and this:

शत्रुणा न हि संदध्यात्सुस्त्रिष्टेनापि संधिना ।

-ru, *I. sg.* *Ind.* *Ind.* dhā with sam, *3 sg.* *Karm. -ts, I. sg. m.* *Ind.* -dhi, *I. sg.*
Pol. Par.
With an enemy not surely one should unite through a well-fastened even union,
oneself

सुतप्तमपि पानीयं शमयत्येव पावकं ॥ ८७ ॥

Karm. -ta, N. sg. n. *Ind.* -ya, *N. sg.* sam, *3 sg. Pres. Par. Caus.* *Ind.* -ka, *Ac. sg.*
well-heated also water quenches yet the fire. (87)

दुर्जनः परिहर्तव्यो विद्ययालङ्कृतो ऽपि सन् ।

Karm. -na, *N. sg.* *kṛi* with *pari*, *N. sg. m.* -ya, *I. sg.* *kṛi* with *alam*, *N. sg. m.* *Ind.* as, *N. sg. m.* *Pte.*
A wicked man to be avoided with knowledge decorated even being,

मणिना भूषितः सर्पः किमसौ न भयंकरः ॥ ८८ ॥

-pi, *I. sg.* *bhūṣh*, *N. sg. m.* -pa, *N. sg.* *Ind.* adas, *N. sg. m.* *Ind.* *Ttp.* -ra, *N. sg. m.*
with the jewel decorated the serpent, (is) he not terrific? (88)

यदशक्यं न तच्छक्यं यच्छक्यं शक्यमेव तत् ।

yad, *N. Karm.* -ya, *N. Ind.* tad, *N.* -ya, *N. sg. n.* *yad*, *N.* -ya, *N. sg. n.* *Ind.* tad, *N. sg. n.*
What impossible, not that possible; what possible, possible certainly that;

नोदके शकटं याति न च नौर्गच्छति स्थले ॥ ८९ ॥

Ind. -ka, *I. sg.* -ta, *N. sg.* ya, *3 sg. Pres.* *Ind.* *Ind.* nau, *N. sg.* gam, *3 sg. Pres.* -la, *I. sg.*
not in water a cart goes, not and a ship goes on dry land. (89)

अपरं च । महताप्यर्थसारेण यो विश्वसिति शत्रुषु ।

-ra, *N. sg. n.* *Ind.* -bat, *I. sg. m.* *Ind.* *Ttp.* -ra, *I. sg.* *yad*, *N. sg. m.* *ivas* with *vi*, *3 sg.* -ru, *I. pl.*
Another and, With great even wealth-affluence who confides in enemies,

भार्यासु च विरक्तासु तदंतं तस्य जीवनं ॥ ९० ॥

-ya, *I. pl.* *Ind.* *rañj* with *vi*, *I. pl. f.* *Bahue.* -ta, *N. sg. n.* tad, *G. sg. m.* -na, *N. sg.*
in wives and disaffectionate, there-ending of him the sustenance. (90)

लघुपतनको ब्रूते । श्रुतं मया सर्वं । तथापि मम

-ka, *N. sg.* *brū*, *3 sg. Pres.* *śru*, *N. sg. n. past* *śamad*, *I. sg.* -ra, *N. sg. n.* *Ind.* *Ind.* *śamad*,
Laghupatanuka says: Heard by me all. Thus even of me

चेतावान्शंकल्पस्त्वया सह सीद्ध्यमवश्यं करणीयमिति ।

Ind. -vat, *N. sg. m.* -pa, *N. sg.* *yushmad*, *Ind.* -ya, *N. sg.* -ya, *Ac. sg. n.* *kṛi*, *N. sg. n. Pte.* *Ind.*
and such the resolution: 'Thee with friendship necessarily to be made,' thus;

नो चेद्नाहारेणात्मानं व्यापादयिष्यामि । तथा हि ।

Ind. *Ind.* *Karm.* -ra, *I. sg.* -man, *Ac. sg.* *pad* with *vi*-ā, *1 sg. Fut. II. Par. Caus.* *Ind.* *Ind.*
not if, through want of food myself I shall kill. Thus for:

मृदवत्सुखभेद्यो दुःसंधानस्य दुर्जनो भवति ।

Ind. -ya, *N. sg. m. (pl. bhid)* -na, *N. sg. m.* *Ind.* *Karm.* -na, *N. sg.* *bhū*, *3 sg. Pres. Par.*
Earthen- easy-to be broken, difficult-to be and, the wicked man is ;
pot-like united

सुजनस्तु कनकघटवद्भेद्यस्याशुसंभेद्यः ॥ ८१ ॥

Karm. -na, N. sg. *Ind.* *Ind.* *-ya, N. sg. m.* *Ind.* *-ya, N. sg. m. (rt. dha with sam) Ptc. Fut. Pass.*
the good on the golden-pot-like difficult-to and easily to be united. (91)
man, contrary be broken

किंच । द्रवलात्सर्वलोहानां निमित्तान्मृगपक्षिणां ।

Ind. *-tva, Ab. sg.* *Karm. -ha, G. pl.* *-ta, Ab. sg.* *Dvandva. -kshin, G. pl.*
Moreover, From fluxibility of all-metals, from a motive of beasts-(and) birds,

भयात्तोभाच्च मूर्खाणां संगतं दर्शनात्सतां ॥ ८२ ॥

-ya, Ab. sg. *-kha, Ab. sg.* *Ind.* *-kha, G. pl.* *-ta, N. sg. n.* *-na, Ab. sg.* *-t, G. pl. m.*
from fear, cupidity and, of the fools the union, from sight of the good. (92)

किंच । नारिकेलसमाकारा दृश्यन्ते ऽपि हि सज्जनाः ।

Ind. *Bahuv. -ra, N. pl. m.* *drik, 3 pl. Pres. Pass.* *Ind.* *Ind.* *Karm. -na, N. pl.*
Moreover, Coconut-like-formed are seen also indeed the good-men,

अन्ये बदरिकाकारा वह्निरेव मनोहराः ॥ ८३ ॥

-ya, N. pl. m. *Bahuv. -ra, N. pl. m.* *Ind.* *Ind.* *Ttp. -ra, N. pl. m.*
others jujube-shaped externally merely charming. (93)

स्नेहच्छेदे ऽपि साधूनां गुणा नायांति विक्रियां ।

Ttp. -da, L. sg. *Ind.* *-dha, G. pl. m.* *-ya, N. pl.* *Ind.* *ya with h, 3 pl. Pres. Par.* *-ya, Ac. sg.*
In love-in- even of the good the virtues not go-to change,
terruption

भंगे ऽपि हि मृणालानामनुबध्नन्ति तंतवः ॥ ८४ ॥

-ra, L. sg. *Ind.* *Ind.* *-ta, G. pl.* *bandh with am, 3 pl. Pres. Par.* *-tu, N. pl.*
in the fracture even for of lotus stalks remain connected the fibres. (94)

अन्यच्च । शुचिलं त्यागिता शौर्यं सामान्यं सुखदुःखयोः ।

-ya, N. sg. n. *Ind.* *-tva, N. sg. n.* *-ta, N. sg.* *-ya, N. sg.* *-ya, N. sg.* *Dvandva. -kha, L. du.*
Again and, Purity, generosity, bravery, constancy in happiness (and)-misfortune,

दाक्षिण्यं चानुरक्तिश्च सत्यता च सहहुणाः ॥ ८५ ॥

-ya, N. sg. *Ind.* *-ti, N. sg.* *Ind.* *-ta, N. sg.* *Ind.* *Ttp. -ya, N. pl.*
rectitude and, attachment and, veracity and, a friend's-qualities. (95)

एतैर्गुणैरूपेतो भवदन्यो मया कः सहस्रा-

ctad, L. pl. m. *-pa, L. pl.* *1 with upa, N. sg. m.* *Ttp. -ya, N. sg. m.* *samsd, L. sg.* *kim, N. sg. m.* *-d, N. sg.*
With these qualities endowed but you-another by me who as a friend

प्रथः । इत्यादि तदचनमाकर्ण्य हिरण्यको

ap with pra, N. sg. m. *Bahuv. -di, Ac. sg. n.* *Ttp. -na, Ac. sg.* *karn with h, Ger.* *-ka, N. sg.*
to be found ? Thus-beginning of him-the speech having heard, Hiranryaka

वह्निर्निःसृत्याह । आप्यायितो ऽहं भवतामनेन

Ind. sri with nia, Ger.   *ah, 3 sg. Perf. Par.*   *pyal with ā, N. sg. m. past Pte. Pass. Caus.*   *amad, N. sg.*   *-vat, G. pl. m.*   *idam, L. sg. n.*
forth out-slipping   says :   Regaled   I   of you   by this

वचनामृतेन । तथा चोक्तं ।

Tip. -ta, I. sg.   *Ind.*   *Ind.*   *vach, N. sg. n. past Pte. Pass.*
word-nectar.   Thus   and   said :

घर्मातं न तथा सुशीतलजलैः स्नानं न मुक्तावली

Tip. -ta, Ac. sg. m.   *Ind.*   *Ind.*   *Karm. -ta, I. pl.*   *-na, N. sg.*   *Ind.*   *Tip. -ti, N. sg.*
The heat-oppressed   not   thus   with cool-waters   bathing,   not   a pearl-necklace,

न श्रीखंडविलेपनं सुखयति प्रत्यंगमर्षपितं ।

Ind.   *Tip. -na, N. sg.*   *sukhaya, 3 sg. Pres. Par.*   *Argay.*   *Ind.*   *ti, N. sg. n. past Pte. Pass. Caus.*
not   sandal-ointment   comforts,   li.ab by limb   even   applied,

प्रित्यै सज्जनभाषितं प्रभवति प्रायो यथा चेतसः

-ti, D. sg.   *Tip. -ta, N. sg.*   *bhū with pre, 3 sg. Pres. Par.*   *Ind.*   *Ind.*   *-tas, G. sg.*
to the gratification   of good-men-the speech   serves   commonly   as   of the mind,

सद्युक्त्वा च पुरस्कृतं सुकृतिनामाकृष्टिमंचोपमं ॥ ८६ ॥

Karm. -ti, I. sg.   *Ind.*   *kri with pama, N. sg. n. past Pte. Pass.*   *-tin, G. pl. m.*   *Bahve. -ma, N. sg. n.*
with good-argu-   and   put-forth   of the good,   attraction-charm-equal.   (96)

अन्यच्च । रहस्यभेदो याज्ज्ञा च नैदुर्यं चलचित्तता ।

-ya, N. sg. n.   *Ind.*   *Tip. -da, N. sg.*   *-hā, N. sg.*   *Ind.*   *-ya, N. sg.*   *-ta, N. sg.*
Again   and,   Secret-betrayal,   begging   and,   severity,   fickle-mindedness,

क्रोधो निःसत्यता द्यूतमेतन्निचस्य दूषणं ॥ ८७ ॥

-dha, N. sg.   *-ta, N. sg.*   *-ta, N. sg.*   *etad, N. sg. n.*   *-ra, G. sg.*   *-va, N. sg.*
anger   want-of truth,   gambling,—   this   a friend's   fault.   (97)

अनेन वचनक्रमेण तदेकदूषणमपि त्वयि न लक्ष्यते ॥

idam, I. sg. m.   *Tip. -ma, I. sg.*   *Tip. -va, N. sg.*   *Ind.*   *yushmad, L. sg.*   *Ind.*   *laksh, 3 sg. Pres. Pass.*
Through this   speech-course   of them-one-fault   even   in thee   not   is perceived :

यतः । पटुत्वं सत्यवादित्वं कथायोगेन बुध्यते ।

Ind.   *-va, N. sg.*   *-va, N. sg.*   *Tip. -va, I. sg.*   *budh, 3 sg. Pres. Pass.*
For,   Eloquence,   versacity,   through the speech-course   is known,

अस्तब्धत्वमचापख्यं प्रत्यक्षेणावगम्यते ॥ ८८ ॥

-va, N. sg.   *-ya, N. sg.*   *-kshin, I. sg. n. Adv.*   *gam with ava, 3 sg. Pres. Pass.*
unsteadiness,   fickleness,   at sight   is discovered.   (98)

अपरं च । अन्यथैव हि सौहार्दं भवेत्सच्चांतरात्मनः ।

-ra, N. sg. n. Ind. Ind. Ind. Ind. -da, N. sg. bhū, 3 sg. Pot. Par. Bahue. -man, G. sg. m.
Another and, Otherwise truly for the friendship will be of the pure-minded,

प्रवर्तते ऽन्यथा वाणी श्राव्योपहतचेतसः ॥ ८८ ॥

vrt with pra, 3 sg. Pres. Att. Ind. -pi, N. sg. Bahue. -tas, G. sg. m.
proceeds otherwise the language of one whose heart-is affected- (99)
by deceit.

मनस्यन्यद्वचस्यन्यत्कार्यमन्यदुरात्मनां ।

-nas, L. sg. -ya, N. sg. n. -chaa, L. sg. -ya, N. sg. n. -ya, N. sg. m. -ya, N. sg. n. Bahue. -man, G. pl. m.
In the mind another thing, in the speech another, the action another of the wicked,

मनस्येकं वचस्येकं कर्मस्येकं महात्मनां ॥ १०० ॥

-nas, L. sg. -ka, N. sg. n. -chaa, L. sg. -ka, N. -man, L. sg. -ka, N. Bahue. -man, G. pl. m.
in the mind one thing, in the speech one, in the action one of the noble-minded. (100)

तद्भवतु भवतो ऽभिमतमेव । इत्युक्त्वा हिरण्यको

Ind. bhū, 3 sg. -vat, G. sg. m. man with abhi, N. sg. n. Ind. Ind. vach, Ger. -ka, N. sg.
Therefore be of you the wished even. Thus having said Hiranyaka

मैश्च विधाय भोजनविशेषैर्वायसं संतोष्य विवरं

-ya, Ac. sg. dha with vi, Ger. Tip. -sha, I. pl. -na, Ac. sg. tush + sam, Ger. Caus. -ra, Ac. sg.
friendship having made, with food-dainties the crow having regaled, the hole

प्रविष्टः । वायसो ऽपि स्वस्थानं गतः । ततः प्रभृति तथो-

vis with pra, N. sg. m. -na, N. sg. Ind. Karma. -na, Ac. sg. gam N. sg. m. Ind. Ind. tad, G. du. m.
past. Ptc. Pass. entered. The crow also to his-place gone. Thence-forward of those two

रन्योन्याहारप्रदानेन कुशलप्रश्नैर्विश्रंभालापैश्च कालो ऽतिवर्तते ।

Tip. -na, I. sg. Tip. -na, I. pl. Tip. -pa, I. pl. Ind. -la, N. sg. vrt with ati, 3 sg. Pres. Att.
with mutual- food-presenting, with health- enquiries, with confidential- conversations and, the time passes by.

एकदा लघुपतनको हिरण्यकमाह । सखे कष्टतरलभ्याहार-

Ind. -ka, N. sg. -ka, Ac. sg. ah, 3 sg. Perf. Par. -khi, V. sg. Bahue. -ra, Ac. sg. n.
One day Laghupatanaka to Hiranyaka says: Friend, with very difficult-to
be procured-food

मिदं स्थानं परित्यज्य स्थानांतरं गंतुमिच्छामि ।

idam, Ac. sg. n. -na, Ac. sg. tyaj with pari, Ger. Tip. -ra, Ac. sg. gam, Inf. bh, 1 sg. Pres. Par.
this place having left to another place to go I wish.

हिरण्यको ब्रूते । मित्रं कं गंतव्यं । तथा चोक्तं ।

-ka, N. sg. brū, 3 sg. Pres. Attm. -ra, V. sg. Ind. gam, N. sg. n. Ptc. Ind. Ind. vach, N. sg. n. past Ptc. Pass. Hiranyaka says: Friend, where to be gone? Thus and said:

चलत्येकेन पादेन तिष्ठत्येकेन बुद्धिमान् ।

chal, 3 sg. Pres. Par. -ka, I. sg. m. -da, I. sg. sthā, 3 sg. Pres. Par. -ka, I. sg. m. -mat, N. sg. m. He goes with one foot, he stands with one, the wise man,

माद्यमीक्ष्य परं स्थानं पूर्वमायतनं त्यजेत् ॥ १०१ ॥

Ind. iksh with sam, Ger. with a -ra, Ac. sg. n. -na, Ac. sg. -va, Ac. sg. n. -na, Ac. sg. tyaj, 3 sg. Pot. Par. not, without-having seen another place, the former abode one should leave. (101)

वायसो ब्रूते । अस्ति सुनिरूपितस्थानं । हिरण्यको ऽवदत् ।

-na, N. sg. brū, 3 sg. Pres. Attm. aa, 3 sg. Pres. Par. Karm. -na, N. sg. -ka, N. sg. vad, 3 sg. Impf. Par. The crow says: There is a well-investigated-place. Hiranyaka said:

किं तत् । वायसो ब्रूते । अस्ति दंडकारण्ये

kim, N. sg. n. tad, N. sg. n. -na, N. sg. brū, 3 sg. Pres. Attm. aa, 3 sg. Pres. Par. Karm. -ya, I. sg. What that? The crow says: There is in the Dandaka-wood

कर्पूरगौराभिधानं सरः । तत्र चिरकालोपार्जितः प्रियसुहृन्ने

Bahur. -na, N. sg. n. -na, N. sg. Ind. Tip. -ta, N. sg. m. Karm. -d, N. sg. asnu, G. sg. Karpūragaura-named a lake; there since a long-time-acquired a dear-friend of me

मंथराभिधानः कच्छपो धार्मिकः प्रतिवसति ।

Bahur. -na, N. sg. m. -pa, N. sg. -ka, N. sg. m. vas with prati, 3 sg. Pres. Par. Manthara-named a tortoise, virtuous, dwells.

यतः । परोपदेशे पांडित्यं सर्वेषां सुकरं नृणां ।

Ind. Tip. -ka, I. sg. -ya, N. sg. -ra, G. pl. m. -ra, N. sg. n. nri, G. pl. For, In to others-advice skill of all easy of men,

धर्मे स्त्रीयमनुष्ठानं कस्यचित्तु महात्मनः ॥ १०२ ॥

-ma, I. sg. -ya, N. sg. n. -na, N. sg. kim-child. G. sg. m. Ind. Bahur. -ma, G. sg. m. in virtue one's own practice of some one, indeed, highminded. (102)

य च भोजनविशेषैर्मां संवर्धयिष्यति । हिरण्यको

tad, N. sg. m. Ind. Tip. -sha, I. pl. asnu, Ac. sg. vridh with sam, 3 sg. -ka, N. sg. He and with food-dainties me will treat. Hiranyaka

ऽप्याह । तत्किमचावस्थाय मया कर्तव्यं ।

Ind. ah, 3 sg. Perf. Ind. kim, N. sg. n. Ind. sthā with ava, Ger. smad, I. sg. kṛi, N. sg. n. Plc. Fut. Pass.
also says: Then, what, here staying, by me to be done?

यतः । यस्मिन्देशे न संमानो न वृत्तिर्न च बांधवः ।

Ind. yad, L. sg. m. -ā, L. sg. Ind. -na, N. sg. Ind. -ti, N. sg. Ind. Ind. -va, N. sg.
For, In which place not honour, not employment, not and a friend,

न च विद्यागमः कश्चित् देशं परिवर्जयेत् ॥ १०३ ॥

Ind. Ind. Ttp. -ma, N. sg. kim-chid, tad, Ac. sg. m. -ā, Ac. sg. vṛj with pari, 3 sg. Ind. Ind. -va, N. sg.
not and knowledge- some, that place one should abandon. (103)
advancement

अपरं च । लोकयात्राभयं सज्जा दाविष्यं त्यागशीलता ।

-ra, N. sg. n. Ind. Ttp. -ā, N. sg. Karm. -ya, N. sg. -jā, N. sg. -ya, N. sg. -tā, N. sg.
Another and, Traffic, safety, shame, rectitude, generosity,

पंच यत्र न विद्यन्ते न कुर्यात्तत्र संस्थितिं ॥ १०४ ॥

-chan, N. Ind. Ind. vid, 3 pl. Pres. Pass. Ind. kṛi, 3 sg. Pot. Par. Ind. -ti, Ac. sg.
the five where not are found, not should one make there a residence. (104)

तत्र मित्रं न वसत्यं यत्र नास्ति चतुष्टयं ।

Ind. -ra, V. sg. Ind. vas, Plc. Fut. Pass. Ind. Ind. as, 3 sg. -ya, N. sg.
There, O friend, not to be dwelt where not is a collection of the four,

अणुदाता च वैद्यश्च श्रोत्रियः सज्जला नदी ॥ १०५ ॥

Ttp. -tṛi, N. sg. m. Ind. -ya, N. sg. Ind. -ya, N. sg. -tā, N. sg. f. -di, N. sg.
a creditor and, a physician and, a Brahman learned full of water a river. (105)
in the Vedas,

ततो मामपि तत्र नय । अथ वायसस्तत्र

Ind. smad, Ac. sg. Ind. Ind. ni, 2 sg. Imp. Par. Ind. -na, N. sg. Ind.
Therefore me also there conduct. Then the crow there

तेन मित्रेण सह विचित्रालापैः सुखेन तस्य सरसः समीपं

tad, I. sg. n. -ra, I. sg. Ind. Karm. -pa, I. pl. -kha, I. sg. n. tad, G. sg. n. -ra, G. sg. -ya, Ac. sg. n.
that friend with, under various- pleasantly of that lake into the
conversations proximity

ययौ । ततो मन्थरो दूरादवलोक्य लघुपतनकस्य यथोचित-

ya, 3 sg. Ind. -ra, N. sg. -ra, Ab. sg. n. lok with ava, -ka, G. sg. Arany.
Perf. Par. Ger.
went. Then Manthara from afar, having seen, of Laghupatanaka as-proper

मातिथ्यं विधाय मूषिकस्यातिथिसत्कारं चकार ।

-ya, Ac. sg. *dha, with vi, Ger.* *-ka, G. sg.* *Tip. -ra, Ac. sg.* *kri, 3 sg. Perf. Par.*
hospitality having performed, of the mouse hospitable-reception made.

यतः । बालो वा यदि वा दृढो युवा वा गृहमागतः ।

Ind. *-ja, N. sg.* *Ind.* *Ind. Ind.* *-dha, N. sg. m.* *-van, N. sg. m.* *Ind.* *-ha, Ac. sg.* *gam with 4, N. sg. m. past Ptc. Pass.*
For, A child either, or an old man, a youth or to the house come,

तस्य पूजा विधातव्या सर्वत्राभ्यागतो गुरुः ॥ १०६ ॥

tad, G. sg. m. *-ja, N. sg.* *dha with vi, N. sg. f. Ptc. Fut. Pass.* *Ind.* *gam with abhi-4, N. sg. m. past Ptc. Pass.* *-ru, N. sg. m.*
of him honour to be made; everywhere the arrived (guest) (is) an object (106) of respect.

गुरुर्गिर्दिजातीनां वर्णानां ब्राह्मणो गुरुः ।

-ru, N. sg. m. *-ni, N. sg.* *Bahuv. -ti, G. pl.* *-pa, G. pl.* *-pa, N. sg.* *-ru, N. sg. m.*
An object of (is) fire for the twice-born, for the castes the Brāhman an object of respect;

पतिरेको गुरुः स्त्रीणां सर्वत्राभ्यागतो गुरुः ॥ १०७ ॥

-ti, N. sg. *-ka, N. sg. m.* *-ru, N. sg. m.* *-ti, G. pl.* *Ind.* *gam with abhi-4, N. sg. m. past Ptc. Pass.* *-ru, N. sg. m.*
the husband alone an object of for women; every- the arrived (guest) (is) an (107) object of respect.

वायसो ऽवदत् । सखे मन्थर सविशेषपूजामस्मै विधेहि

-sa, N. sg. *vad, 3 sg. Impf. Par.* *-khi, V. sg.* *-ra, V. sg.* *Karm. -ja, Ac. sg.* *idam, D. sg. m.* *dha with vi, 2 sg. Imp. Par.*
The crow said: Friend Manthara, extraordinary-attention to him pay;

यतो ऽयं पुण्यकर्मणां धुरीणः कारुण्यरत्नाकरो हिरण्यकनामा

Ind. *idam, N. sg. m.* *Bahuv. -man, G. pl. m.* *-pa, N. sg. m.* *Tip. -ra, N. sg.* *Bahuv. -man, N. sg. m.*
for he of the pure-actions the leader, of gentleness Hiranyaka-named,

मूषिकराजः । एतस्य गुणश्रुतिं जिह्वासहस्रद्वयेनापि सर्पराजो न

Tip. -ja, N. sg. *etad, G. sg. m.* *Tip. -ti, Ac. sg.* *Tip. -ya, I. sg.* *Ind.* *Tip. -ja, N. sg.* *Ind.*
the mouse-king. Of him the virtue-praise with of tongues- even the serpent-king not

कदाचित्कथयितुं समर्थः स्यात् । इत्युक्त्वा चित्रवीरोपाख्यानं

Ind. *kath, Inf.* *-dha, N. sg. m.* *sa, 3 sg. Pot.* *Ind.* *vach, Ger.* *Tip. -ra, Ac. sg.*
ever to relate able would be. Thus having said, of Chitrgriva-the tale

वर्णितवान् । मन्थरः सादरं हिरण्यकं संपूज्याह । भद्रा-

vary, N. sg. m. Ptc. Perf. Par. *-ra, N. sg.* *Astoy.* *-ka, Ac. sg.* *pūj with sam, Ger.* *ah, 3 sg. Perf. Par.* *-ra, V. sg.*
(he) related. Manthara with-respect Hiranyaka having saluted says: My dear,

त्वनो निर्जनवनागमनकारणमाख्यातुमर्हसि । हिरण्यको ऽवदत् । कथयामि ।

-man, G. sg.   Ttp. -ṇa, Ac. sg.   khyā with   aśh, 3 sg.   -ka, N. sg.   vad, 3 sg.   kath, 1 sg.
of yourself   the desert-wood-approaching-   to tell   deign.   Hiranyaka   said: I tell;
reason

श्रूयतां । अस्ति चंपकाभिधानायां नगर्यां परित्राजकावसथः ।

śru, 3 sg. Imp. Pass.   aa, 3 sg. Pres. Par.   Bahuv. -na, L. sg. f.   -ri, L. sg.   Ttp. -tha, N. sg.
it may be heard: There is   in the Champaka-named   town   a mendicant-dwelling.

तत्र चूडाकर्णे नाम परित्राद् प्रतिवसति । स च

Ind.   Bahuv. -ṇa, N. sg.   -man, Ac.   -vraṭ, N. sg.   vaa with prati, 3 sg.   tad, N. sg. m.   Ind.
Therein   Chūḍākārṇa   by name   a mendicant   dwells.   He   and

भोजनावशिष्टभिक्षान्नश्चितं भिक्षापात्रं नागदंतके ऽवस्थाप्य

Ttp. -ta, Ac. sg. n.   Ttp. -ra, Ac. sg.   Ttp. -ka, L. sg.   sthā with aya, Ger. Caus.
with-the of the meals remaining-   the alms-dish   on a pin in the   having placed
alms-food   wall

स्वपिति । अहं च तदन्नमुत्सुत्य प्रत्यहं भक्षयामि । अनंतरं

svap, 3 sg.   aśmad   Ind.   Ttp. -na, Ac. sg.   plu with ud, Ger.   Aśpaya.   bhaksh 1 sg.   Ind.
Pres. Par.   N. sg.   sleeps.   I   and   his-food,   having leaped up,   daily   eat.   Thereupon

तस्य प्रियसुहृदीणाकर्णे नाम परित्राजकः समायातः ।

tad, G.   Karma. -ā, N. sg.   Bahuv. -ṇa, N. sg.   -man, Ac. sg. Adj.   -ka, N. sg.   yā with sam-ā, N. sg.
of him   the dear-friend   Vipākārṇa   by name   a mendicant   came.

तेन सह कथाप्रसंगावस्थितो मम चासार्थं जर्जरवंशखंडेन

tad, I. sg. m.   Ind.   Ttp. -ta, N. sg. m. (rt. sthā).   aśmad, G. sg.   Aśpaya.   Ttp. -ṇa, I. sg.
Ilim   with   in conversation-engaged   of me   for frighten-   with a split-hamboo-
ing's sake   piece

चूडाकर्णे भूमिमताडयत् । वीणाकर्ण उवाच । सखे किमिति मम

Bahuv. -ṇa.   -mi, Ac. sg.   tad, 3 sg.   Bahuv. -ṇa.   vach, 3 sg.   -khi, V. sg.   Ind.   Ind.   aśmad,
N. sg.   Chūḍākārṇa   the ground   struck.   Vipākārṇa   said: Friend,   why   thus   of me

कथाविरक्तो ऽन्यासक्तो भवान् । चूडाकर्णेनोक्तं ।

Ttp. -ta, N. sg. m.   Ttp. -ta, N. sg. m.   -vat, N. sg. m.   Bahuv. -ṇa, I. sg.   vach, N. sg. n.
the speech-neglecting   on something else-intent   you?   By Chūḍākārṇa   said:

मित्रं नाहं विरक्तः किंतु पश्यायं मूषिको ममा-

-ra, V. sg.   Ind.   aśmad,   raṭh with vi, N. sg. m.   Ind.   dṛś, 2 sg.   idam, N.   -ka, N. sg.   aśmad, G. sg.
Friend,   not   I   post Ptc. Pass.   absent;   but   look,   this   mouse   of me

पकारी सदा पाचयं भिच्छामुत्तुत्य

-rin, N. sg. m. Ind. Ttp. -ttha, Ac. sg. n. Ttp. -va, Ac. sg. plu with ud, Ger.
the plunderer always the in the dish-staying alms-food, leaping up,

भक्षयति । वीणाकर्णे नागदंतकं विलोकाह । कथं

bhakh, 3 sg. Bahuv. -ya, N. sg. Ttp. -ka, Ac. sg. lok with vi, Ger. ah, 3 sg. Ind.
Pres. Par. cats. Vipākārpa the pin in the wall having examined, says: How

मूषिकः स्तब्धबलौ ऽप्येतावदूरमुत्पतति ।

-ka, N. sg. Bahuv. -la, N. sg. m. Ind. -vak, Ac. sg. n. -va, Ac. sg. n. Adv. pat with ud, 3 sg. Pres. Par.
a mouse, of very-little-strength though, so far jumps up?

तच्च केनापि कारणेन भवितव्यं । तथा चोक्तं ।

Ind. Ind. kim, I. sg. n. Ind. -ya, I. sg. bhū, N. sg. n. Ind. Ind. vach, N. sg. n.
Therefore here something the reason *Ptc. Fut. Pass.* must be. Thus and *past. Ptc. Pass.* said :

अकस्माद्युवती दृष्टं केशेष्वाकृष्य चुबति ।

Ind. (kim, Ab. sg. n.) -van, N. sg. f. vridh, Ac. sg. m. -sa, L. pl. kṛish with ā, Ger. chumb, 3 sg. Pres. Par.
Without-a why the young wife the old man by the hairs having drawn near kisses,

पतिं निर्दयमाक्षिग्य चेतुरच भविष्यति ॥ १०८ ॥

-ti, Ac. sg. Aposy. hāg with ā, Ger. -tu, N. sg. Ind. bhū, 3 sg. Fut. II. Par.
the husband unmercifully having embraced, a reason here must be. (108)

चूडाकर्णः शृण्वति । कथमेतत् । वीणाकर्णः कथयति ।

Bahuv. -ya, N. sg. prachh, 3 sg. Pres. Par. Ind. etad, N. sg. n. Bahuv. -na, N. sg. kath, 3 sg. Pres. Par.
Chûḍākārpa asks: How that? Vipākārpa relates :

अस्मि गोडीये कौशांबी नाम नगरी । तस्यां चंदनदासनामा

aa, 3 sg. Pres. Par. -ya, L. sg. -bi, N. sg. -man, Ac. sg. Adv. -ri, N. sg. tad, L. sg. f. Bahuv. -man, N. sg. m.
There is in Gaur Kauśāmbī by name a town. Therein Chandanadāsa-named

वणिग्गृहाधनो निवसति । तेन पश्चिमे वयसि वर्तमानेन

-ṇi, N. sg. Bahuv. -na, N. sg. m. vas with ni, 3 sg. tad, I. sg. m. -ma, L. sg. n. -ya, L. sg. vṛit, I. sg. Ptc. Pres. Adv.
a merchant of great-wealth lives. By him, in the last stage of life being,

कामाधिष्ठितचेतसा धनदर्पाक्षीलावती नाम

Bahuv. -asa, I. sg. m. Ttp. -pa, Ab. sg. -ti, N. sg. -man, Ac. sg. Adv.
having the mind-possessed-by love, from wealth-pride Līlāvati by name

वणिक्पुत्री परिणीता । सा च मकरकेतोर्विजयवैजयं-

Tip. -ri, N. sg. ni with pari, N. sg. f. tad, N. sg. f. Ind. Bahuv. -au, G. sg. m. Tip. -ai, N. sg. post Ptc. Pass.
a merchant's-daughter wedded. She and of the God of Love the victory-banner

तीव्रं यौवनवती बभूव । स च दृढपतिस्तस्याः संतोषाय

Ind. -vat, N. sg. f. bhū, 3 sg. tad, N. sg. m. Ind. Karm. -ti, N. sg. tad, G. sg. f. -sha, D. sg. Perf. Par.
like youthful was. That and old-husband of her to the satisfaction

नाभवत् ।

Ind. bhū, 3 sg. Impf. Par.
not was.

यतः । शशिनीव हिमार्तानां चर्मार्तानां रवाविव ।

Ind. -sin, L. sg. m. Ind. Tip. -ai, G. pl. m. Tip. -ai, G. pl. m. -vi, L. sg. Ind. For, In the moon as of the cold-pained, of the heat-oppressed in the sun as,

मनो न रमते स्त्रीणां जराजोर्णेद्विये पतौ ॥ १०८ ॥

-nas, N. sg. Ind. ram, 3 sg. Pres. Att. -ri, G. pl. Bahuv. -ya, L. sg. m. -ai, L. sg. the mind not delights of women in a by old age-impaired-senses possessing husband. (109)

अथ च । पलितेष्वपि दृष्टेषु पुंसः का नाम कामिता ।

-ya, N. sg. m. Ind. -ai, L. pl. m. Ind. dris, L. pl. m. -sha, G. sg. kin, N. sg. f. -man, Ac. -ai, N. sg. post Ptc. Pass. sg. Adv.
Again and, Grey hairs already being seen, of a man what ever lovership?

भैषज्यमिव मन्यन्ते यदन्यमनसः स्त्रियः ॥ ११० ॥

-ya, Ac. sg. Ind. man, 3 pl. Pres. Att. Ind. Bahuv. -nas, N. pl. f. -ri, N. pl. a drug like they consider, since having others-in their hearts women. (110)

स च दृढपतिस्तस्यामतीवानुरागवान् ।

tad, N. sg. m. Ind. Karm. -ti, N. sg. tad, L. sg. f. Ind. -vat, N. sg. m. That and old-husband of her exceedingly fond;

यतः । धनाशा जीविताशा च गुर्वी प्राणभृतां सदा ।

Ind. Tip. -ai, N. sg. Tip. -ai, N. sg. Ind. -ra, N. sg. f. Tip. -ai, G. pl. m. Ind. For, Wealth-hope, life-hope and, dear of the living beings always,

दृढस्य तरुणी भार्या प्राणैभ्यो ऽपि गरीयसी ॥ १११ ॥

vridh, G. sg. m. post Ptc. Pass. -ya, N. sg. f. -ya, N. sg. -ya, Adv. pl. Ind. -ri, N. sg. f. Compar. of an old man a youthful wife than life even dearer. (111)

नोपभोक्तुं न च त्यक्तुं शक्नोति विषयाञ्जरी ।

Ind. bhuj with upa, Inf. Ind. Ind. tyaj, Inf. shak, 3 sg. Pres. Par. -ya, Ac. pl. -rin, N. sg. m. Not enjoy, not and give up can the objects of sense an old man,

अस्त्रि निर्दशनः श्वेव जिह्वया लेढि केवलं ॥ ११२ ॥

thi, Ac. sg. Bahwc. -na, N. sg. m. fran, N. sg. Ind. -vā, I. sg. lih, 3 sg. Pres.P. -la, Ac. sg. n.
the bone a toothless dog na with the tongue licks merely. (112)

अथ धा लीलावती द्यौवनदर्पादक्रांतकुलमर्यादा केनापि

Ind. tad, N. sg. f. -ti, N. sg. Ttp. -ya, Ab. sg. Bahwc. -da, N. sg. f. kim, I. sg. m. Ind.
Now that Līlāvati through youth- having transgressed-of some
pride her family-the bounds

वणिक्पुत्रेण सहानुरागवती बभूव ॥

Ttp. -ra, I. sg. Ind. -vat, N. sg. f. bhū, 3 sg. Perf. Par.
merchant's-son with in love was.

यतः । स्वातंत्र्यं पित्रमन्दिरे निवसतिर्याचोत्सवे संगतिः

Ind. -ya, N. sg. Ttp. -ra, L. sg. -ti, N. sg. Ttp. -ra, L. sg. -ti, N. sg.
For, Independence, in the father's-house residing, at a public-festival attendance,

गोष्ठीपुरुषसंनिधावनियमो वासो विदेशे तथा ।

Ttp. -dhi, L. sg. -ma, N. sg. -ma, N. sg. -da, L. sg. Ind.
of a company-in the presence, want-of-restraint, living in a strange-place and,

संसर्गः सह पुंस्त्रीभिर्बहुहृत्तेर्निजायाः क्षतिः

-ra, N. sg. Ind. -ti, I. pl. Ind. -ti, G. sg. -ya, G. sg. f. -ti, N. sg.
associating with wanton women, repeatedly of the livelihood, of her own, waste,

पत्युर्वार्धकमोषितं प्रवसनं नाशस्य हेतुः स्त्रियाः ॥ ११३ ॥

-ti, G. sg. -ka, N. sg. -ta, N. sg. -na, N. sg. -da, G. sg. -ta, N. sg. -ti, G. sg.
of the old age, jealousy, sojourn of the ruin the cause of a woman. (113)
husband abroad,

अपरं च । पानं दुर्जनसंसर्गः पत्या च विरहो ऽटनं ।

-ra, N. sg. n. Ind. -na, N. sg. Ttp. -ra, N. sg. -ti, I. sg. Ind. -ha, N. sg. -na, N. sg.
Another and, Drinking, with wicked- from the and separation, roaming about,
associating, husband

स्वप्नश्चान्यथे वासो नारीणां दूषणानि षट् ॥ ११४ ॥

-na, N. sg. Ind. Ttp. -ha, L. sg. -na, N. sg. -ti, G. pl. -ya, N. pl. shash, N.
Sleeping and, in another's-house dwelling, of women injurious things six. (114)

स्नानं नास्ति चणं नास्ति नास्ति प्रार्थयिता नरः ।

-na, N. sg. Ind. na, 3 sg. Pres. Par. -ya, N. sg. Ind. na, 3 sg. Pres. Ind. na, 3 sg. -ti, N. sg. -ra, N. sg.
A place not there is, a moment not there is, not there is a soliciting man,

तेन नारद नारीणां सतीत्वमुपजायते ॥ ११५ ॥

tad, I. sg. n. Adv. -da, V. sg. -ri, G. pl. -iva, N. sg. Jan with upa, 3 sg. Pres. Átm.
therefore, O Nārada, of women chastity is produced. (115)

न स्त्रीणामप्रियः कश्चिन्मियो वापि न विद्यते ।

Ind. -ri, G. pl. Karm. -ya, kim-child, N. sg. m. -ya, N. sg. m. Ind. Ind. Ind. vid, 3 sg. Pres.
Not of women disliked anyone, liked or also not is known, Poss.

गावस्तृणमिवारण्ये प्रार्थयन्ति नवं नवं ॥ ११६ ॥

go, N. pl. -pa, Ac. sg. Ind. -ya, L. sg. arth with pra, 3 pl. Pres. Par. -va, Ac. sg. m.
cows grass as in a wood, they seek a new, a new one. (116)

अपरं च । घृतकुंभसमा नारी तप्तांगारश्मः पुमान् ।

-ra, N. sg. n. Ind. Tip. -ma, N. sg. f. -ri, N. sg. Tip. -ma, N. sg. m. puma, N. sg.
Again and, Butter-pot-like the woman, burning-coal-like the man,

तस्माद्भुतं च वज्रं च नैकं च स्थापयेद्भुधः ॥ ११७ ॥

tad, Adv. sg. n. -ta, Ac. sg. Ind. -ni, Ac. sg. Ind. Ind. Ind. sthā, 3 sg. -dha, N. sg. m.
Adv. Pot. Par. Caus.
therefore butter and fire and not together should put a sage. (117)

न लज्जा न विनीतत्वं न दाक्षिण्यं न भीरुता ।

Ind. -ja, N. sg. Ind. -va, N. sg. Ind. -ya, N. sg. Ind. -ta, N. sg.
Not shame, not modesty, not regard, not fear,

प्रार्थनाभाव एवैकं सतीत्वे कारणं स्त्रियाः ॥ ११८ ॥

Tip. -va, N. sg. Ind. -ka, N. sg. n. -iva, L. sg. -pa, N. sg. -ri, G. sg.
of asking-the want merely the only for the chastity cause of a woman. (118)

पिता रक्षति कौमारे भर्ता रक्षति यौवने ।

-tri, N. sg. raksh, 3 sg. Pres. Par. -ra, L. sg. -tri, N. sg. raksh, 3 sg. Pres. Par. -na, L. sg.
The father guards in infancy, the husband guards in youth,

पुत्रश्च स्थाविरे भावे न स्त्री स्वातन्त्र्यमर्हति ॥ ११९ ॥

-ra, N. sg. Ind. -ra, L. sg. m. -va, L. sg. Ind. -ri, N. sg. -ya, Ac. sg. arth, 3 sg. Pres.
the son and in old state of life; not woman independence deserves. (119)

एकदा सा लीलावती रत्नावलीकिरणकर्षरे पर्यंके तेन बह्विपुत्रेण

Ind. tad, N. sg. f. -ti, N. sg. Tip. -ra, L. sg. m. -ka, L. sg. tad, I. sg. m. Tip. -ra, I. sg.
One day that Līlāvati on a with gem-string- couch that merchant-son
lustre-variegated

सह विश्रंभालापैः सुखासीना तमलचितोपस्थितं

Ind. Tip. -pa, I. pl. Karm. -na, N. sg. f. (ri, āa) tad, Ac. sg. m. Karm. -ta, Ac. sg. m.
with in confidence-talks pleasantly-seated that unobserved-approached

पतिमवलोक्य सहस्रोत्थाय केशेभ्योऽह्वय

-ti, Ac. sg. lok with aya, Ger. -has, I. sg. sthā with ud, Ger. -ta, L. pl. kṛish with ā, Ger.
husband having perceived, suddenly having risen, by the hairs having drawn,

गाढमाश्लिङ्ग्य चुम्बितवती । तेनावसरेण चारुं पलायितः ।

-dha, Ac. sg. n. liṅg with ā, Ger. chumb, N. sg. f. tad, I. sg. m. -ra, I. sg. -ra, N. sg. Ind. ay with
Adv. Ptc. Perf. Par. By that opportunity the lover and escaped.
ardently having embraced kissed.

उक्तं च । उग्रना वेद यच्छास्त्रं यच्च वेद वृहस्पतिः ।

vach, N. sg. n. Ind. -na, N. sg. vid, 3 sg. yad, Ac. -ra, Ac. sg. yad, Ac. Ind. vid, 3 sg. Tīp. -ti, N. sg.
past Ptc. Pass. Perf. Par. Said and, Uśanas knows what science, what and knows Vṛihaspati,

स्वभावेनैव तच्छास्त्रं स्त्रीबुद्धौ सुप्रतिष्ठितं ॥ १९० ॥

Karm. -ra, I. sg. Ind. tad, N. sg. n. -ra, N. sg. Tīp. -dhi, I. sg. Karm. -ta, N. sg. n.
by nature already that science in a woman's mind is well-implanted. (120)

तदाश्लिङ्गनमवलोक्य समीपवर्तिनी कुट्टन्यचिंतयत् ।

Tīp. -na, Ac. sg. lok with aya, Ger. Tīp. -ān, N. sg. f. -nd, N. sg. chint, 3 sg. Impf. Par.
Of him-the embracing having seen near-being a procuress thought :

अकस्मादिद्यमेनमुपगूढवतीति । ततस्तथा

Ind. (kim, Ab. sg. n.) idam, N. sg. f. etad, Ac. sg. m. gūh with upa, N. sg. f. Ind. Ind. tad, I. sg. f.
Ptc. Perf. Par.
'Without-a why this woman him embraced,' thus. Thereupon by that

कुट्टन्या तत्कारणं परिग्राह्य सा स्त्रीलावती गुप्तेन

-nd, I. sg. Tīp. -na, Ac. sg. jhā with pari, Ger. tad, N. sg. f. -ti, N. sg. gup, I. sg. m. past Ptc. Pass.
procuress of it-the reason having discovered that Līlāvati with a secret (fine)

दंडिता । अतोऽहं ब्रवीमि । अकस्माद्युवती वृद्धमि-

dand, N. sg. f. Ind. samad, brū, I. sg. Ind. (kim, Ab. sg. n.) -van, N. sg. f. -dha, Ac. sg. m.
past Ptc. Pass. N. sg. Pres. Par.
punished. Therefore I say: without-a why the young woman the old man,

त्यादि । मूषिकबलपक्षमेन केनापि कारणेनाच भवितव्यं ।

Bhav. -di, Ac. sg. n. Tīp. -bha, I. sg. kim, I. sg. m. Ind. -na, I. sg. Ind. bhā, N. sg. n.
etc. Mouse-strength-support some the cause here must be.
Ptc. Fut. Pass.

अथं विचिंत्य परित्राजकेनोक्तं । कारणं चाच

-na, Ac. sg. chint with vi, Ger. -ka, I. sg. vach, N. sg. n. -na, N. sg. Ind. Ind.
A moment having reflected, by the mendicant said: The reason and here

धनवाङ्मयमेव भविष्यति ।

Tip. -ya, N. sg. Ind. bhū, 3 sg. Fut. II. Par.
wealth-abundance only will be;

यतः । धनवान्बलवांस्तोके सर्वः सर्वत्र सर्वदा ।

Ind. -vat, N. sg. m. -vat, N. sg. m. -ka, L. sg. -va, N. sg. m. Ind. Ind.
For, The wealthy strong in the world every one, everywhere, at every time,

प्रभुत्वं धनमूलं हि राशामप्युपजायते ॥ १११ ॥

-iva, N. sg. Bahuc. -la, N. sg. m. Ind. -jan, G. pl. Ind. jan with upa, 3 sg. Pres. Attm.
the superiority on riches-founded for of kings also is produced. (121)

ततः खनिचमादाय तेन विवरं खनित्वा चिरसंचितं

Ind. -ra, Ac. sg. dā with ā, Ger. tad, I. sg. m. -ra, Ac. sg. khaṇ, Ger. Karm. -ta, N. sg. n.
Then a spade having taken, by him the hole having dug open, long-amassed

मम धनं गृहीतं । ततः प्रभृति निजशक्तिहीनः सत्तोत्साहरहितः

anmad, G. sg. -na, N. sg. grah, N. sg. m. Ind. Ind. Tip. -na, N. sg. m. Tip. -ta, N. sg. m.
of me wealth was taken. Thence-forward of my-strength- of vigour-energy-
foraken, deprived,

स्वाहारमप्युत्पादयितुमक्षमः सचाशं मंदं मंदमुपसर्पेच्च-

Karm. -ra, Ac. sg. Ind. pad with ud, Karm. -ma, Arpay. -da, Ac. sg. n. Adv. arpit with upa, N. sg. m.
my own-food even to procure unable with-fear slowly slowly creeping-on

डाकर्णेनावलोकितः । ततस्तेनोक्तं ।

-pa, I. sg. lok with ava, N. sg. m. post Ptc. Pass. Ind. tad, I. sg. m. vach, N. sg. n. post Ptc. Pass.
by Chūḍākarpā (I was) perceived. Then by him said :

धनेन बलवांस्तोके धनाद्भवति पंडितः ।

-na, I. sg. -vat, N. sg. m. -ka, I. sg. -na, Adv. sg. bhū, 3 sg. Pres. Par. -ta, N. sg. m.
With wealth strong in the world, through wealth one is wise,

पश्येत्तं मूषिकं पापं स्वजातिसमतां गतं ॥ ११२ ॥

dṛś, 3 sg. etad, Ac. -ka, Ac. -ra, Ac. sg. m. Tip. -ta, Ac. sg. gam, Ac. sg. m. post
Imp. Par. sg. m. sq. Ptc. Pass. Behold that mouse wretched of his own-species-to the level gone. (122)

किंच । अर्थेन तु विहीनस्य पुद्वस्यारूपमेधसः ।

Ind. -tha, I. sg. Ind. hā with vi, G. sg. m. post -sha, G. sg. Bahuc. -dhas, G. sg. m.
Moreover, By wealth but of a forsaken man, (as) of one with little-judgment,

क्रियाः सर्वा विनश्यन्ति यीमे कुसरितो यथा ॥ १२३ ॥

-ya, N. pl. -va, N. pl. f. *naś with vi, 3 pl. Pres. Par.* -ma, L. sg. Karm. -ta, N. pl. Ind.
the actions all disappear, in summer little-rivers as. (123)

अपरं च । यस्वार्थास्तस्य मित्राणि यस्वार्थास्तस्य बांधवाः ।

-ra, N. sg. n. Ind. yad, G. sg. m. -tha, N. pl. tad, G. -ra, N. pl. yad, G. sg. m. -tha, N. pl. tad, G. -va, N. pl.
Another and, Of whom wealth, of him friends, of whom wealth, of him relations,

यस्वार्थाः स पुमांस्तोके यस्वार्थाः स हि पंडितः ॥ १२४ ॥

yad, G. sg. m. -tha, N. pl. ta/i, N. puṁs, N. -ka, L. sg. yad, G. sg. m. -tha, N. pl. tad, N. Ind. -ta, N.
of whom wealth, he a man in the world, of whom wealth, he indeed wise. (124)

अन्यच्च । अपुत्रस्य गृहं शून्यं सन्निवरहितस्य च ।

-ya, N. sg. n. Ind. Bahuv. -ra, G. sg. m. -ha, N. sg. -ya, N. sg. m. Tip. -ta, G. sg. m. Ind.
Again and, Of a son-less the house empty, of one of a good-friend-destitute and,

मूर्खस्य च दिशः शून्याः सर्वशून्या दरिद्रता ॥ १२५ ॥

-kha, G. sg. m. Ind. -ā, N. pl. -ya, N. pl. f. Karm. -ya, N. sg. f. -ta, N. sg.
of a fool and the regions empty, all-empty poverty. (125)

अपरं च । तार्गीन्द्रियाण्यविकलानि तदेव नाम

-ra, N. sg. n. Ind. tad, N. pl. n. -ya, N. pl. Karm. -ta, N. pl. n. tad, N. sg. n. Ind. -man, N. sg.
Another and, 'Those senses unimpaired, that same name,

सा बुद्धिरप्रतिष्ठता वचनं तदेव ।

tad, N. sg. f. -dhi, N. sg. Karm. -ta, N. sg. f. -ma, N. sg. tad, N. sg. n. Ind.
that intellect uninjured, language that same,

अर्थोन्नता विरहितः पुरुषः स एव

Tip. -man, I. sg. rah with vi, N. sg. m. past Ptc. Pass. -sha, N. sg. tad, N. sg. m. Ind.
by the wealth-heat forsaken man that same

अन्यः क्षणेन भवतीति विचिन्मेतत् ॥ १२६ ॥

-ya, N. sg. m. -ṇa, I. sg. bhū, 3 sg. Pres Par. Ind. -tra, N. sg. n. etad, N. sg. n.
another in a moment is, thus strange this. (126)

एतत्सर्वमाकर्ण्य मया लोचितं । ममात्रावस्थानमयुक्तमिदानीं

This all having heard by me considered: Of me here staying improper now,

यच्चान्यस्मा एतद्वृत्तांतकथनं तदप्यनुचितं ।

what and to another of th.se-affairs-communication, that also improper.

यतः । अर्थनाशं मनस्तापं गृहे दुश्चरितानि च ।

For, Fortune-loss, of mind-distress, at home malpractices and,

वंचनं चापमानं च मतिमात्रं प्रकाशयेत् ॥ १२७ ॥

the being cheated and, the being slighted and, the wise not should make public. (127)

अपि च । आयुर्वित्तं गृहच्छिद्रं मंचमैद्युनभेषजं ।

Also and, Age, wealth, at home-trouble, design-love-medicine,

तपोदानापमानं च नव गोप्यानि यज्जतः ॥ १२८ ॥

penance-liberality-dishonour and, nine (things) to be concealed carefully. (128)

तथा चोक्तं । अत्यंतविमुखे दैवे व्यर्थे यत्ने च पौरुषे ।

Thus and said, Very-averse (being) fortune, in vain the exertion and human,

मनस्विनो दरिद्रस्य वनादन्यत्कुतः सुखं ॥ १२९ ॥

of the wise poor, (different) from the forest other whence comfort? (129)

अन्यच्च । मनस्वी क्षियते कामं कार्पण्यं न तु गच्छति ।

Again and, The wise dies rather, to misery not but he goes,

अपि निर्वाणमायाति नानलो याति शीततां ॥ १३० ॥

even to extinction goes, not fire goes to coldness. (130)

किंच । कुसुमस्तवकस्येव द्वे वृत्तौ तु मनस्विनः ।

Moreover, Of a flower-cluster as, two conditions forsooth of the wise,

सर्वेषां मूर्ध्नि वा तिष्ठेद्विशीर्येद्यवा वने ॥ १३१ ॥

of all at the head either he may stand, he may fade away or in a forest. (131)

यच्चात्रैव याज्ञया जीवन् तदतीव गर्हितं ।

What and here just through begging living, that exceedingly reprobated.

यतः । वरं विभवहीनेन प्राणैः संतर्पितो ऽनलः ।

For, Better by one of wealth-deprived with the life satiated a fire,

नोपचारपरिभ्रष्टः कृपणः प्रार्थितो जनः ॥ १३२ ॥

not an of civility-destitute miserly solicited person. (132)

हारिश्चाद्भियमेति द्वीपरिगतः सत्तात्परिभ्रष्टते

From poverty to shame one goes, shame-laden of strength one is deprived,

निःसत्त्वः परिभ्रष्टते परिभवाच्चिर्वेदमापद्यते ।

strengthless one is oppressed, from oppression into despondency one falls,

निर्विषः शूचमेति शोकनिहतो बुद्ध्या परित्यज्यते

the despondent to sorrow goes, the sorrow-stricken by reason is forsaken,

निर्वद्धिः क्षयमेत्यहो विधनता सर्वापदामास्पदं ॥ १३३ ॥

the reason-less to destruction goes, Oh, poverty of all-evils the foundation. (133)

किंच । वरं मौनं कार्यं न च वचनमुक्तं यदनृतं

Moreover, Better silence to be observed, not and a word spoken, which untrue,

वरं क्लैब्यं पुंसां न च परकलत्राभिगमनं ।

better impotence of men, not and with another's-wife-intercourse,

वरं प्राणत्यागो न च पिशुनवाक्येष्वभिहृषिः

better life-abandonment, not and in calumnious-words delight,

वरं भिक्षाशितं न च परधनास्वादनसुखं ॥ १३४ ॥

better alms-eating, not and another's-wealth-tasting-pleasure. (134)

वरं शून्या ग्रास्ता न च खलु वरो दुष्टवृषभः

Better an empty stable, not and by any means better a vicious-bull,

वरं वेश्या पत्नी न पुनरविनीता कुलवधूः ।

better a wanton (as) wife, not but an ill-mannered noble-wife,

वरं वासो ऽरण्ये न पुनरविवेकाधिपपुरे

better dwelling in a wood, not but in an indiscriminating-ruler's-town,

वरं प्राणत्यागो न पुनरधमानामुपगमः ॥ १३५ ॥

better life-abandonment, not but of low persons society. (135)

अपि च । सेवेव मानमखिलं ज्योत्स्नेव तमो जरेव छावणं ।

Also and, Servitude as respect totally, moonlight as darkness, old age as loveliness,

हरिहरकथेव दुरितं गुणशतमप्यर्चिता हरति ॥ १३६ ॥

of Hari (and) -Hara- as sin, of virtues-a hundred even beggary takes away. (136)
legend

इति विमृश्य तत्किमहं परपिडेनात्मानं पोषयामि ।

Thus having reflected, then why I with another's-cake myself nourish ?

कष्टं भोः । तदपि द्वितीयं मृत्युद्वारं ।

Oh, the misery ! That even a second death-gate.

यतः । पङ्कवयाहि पांडित्यं क्रयक्रीतं च मैथुनं ।

For, Buds gathering (superficial) wisdom, with money-purchased and love,

भोजनं च पराधीनं तिस्रः पुंसां विडम्बनाः ॥ १३७ ॥

subsistence and on another-depending, three of men afflictions. (137)

रोगी चिरप्रवासी परान्नभोजी परावसथशायी ।

The sick, the long-exiled, the another's-bread-eating, in another's-house-living,

यज्जीवति तन्मरणं यन्मरणं सो ऽस्य विश्रामः ॥ १३८ ॥

what he lives, that death; what death, that of him the deliverance. (138)

इत्यालोच्यपि लोभात्पुनरप्यर्थं यच्चीतुं यद्दमकरवं ।

Thus having also, from again even wealth to acquire taking away I made.
considered desire

तथा चोक्तं । लोभेन बुद्धिश्चलति लोभो जनयते द्वेषां ।

Thus and said, Through desire reason departs, desire produces covetousness,

द्वेषार्तो दुःखमाप्नोति परचेष्ट च मानवः ॥ १३९ ॥

by covetousness-tormented pain experiences hereafter here and a man. (139)

ततो ऽहं मंदं मंदमुपसर्पस्त्रेण वीणाकर्णेन जर्जरवंशखंडेन

Then I slowly slowly creeping-on, by that Vīṇākārṇa with a split-bamboo-piece

ताडितश्चाश्रितयं ।

beaten and, reflected:

धनलुब्धो ह्यसंतुष्टो ऽनियतात्माजितेन्द्रियः ।

The wealth-desirous indeed discontented, of unrestrained-mind, of unsubdued-senses ।

सर्वा एवापदस्तस्य यस्य तुष्टं न मानसं ॥ १४० ॥

all verily misfortunes of him, whose content not mind. (140)

तथा च । सर्वाः संपत्तयस्तस्य संतुष्टं यस्य मानसं ।

Thus and, All kinds of happiness of him, content of whom the mind;

उपानहूढपादस्य ननु चर्मवृत्तेव भूः ॥ १४१ ॥

of him whose foot-is is not with leather-covered as it were the earth ? (141)
covered-with a shoe

अपरं च । संतोषामृतद्वप्तानां यत्सुखं शान्तचेतसां ।

Another and, Of the with the contentment- what happiness of the placid-minded,
nectar-satiated

कुतस्तद्गमनलुब्धानामित्येतच्च धावतां ॥ १४२ ॥

whence that of the wealth-desirous hither and thither running ? (142)

किञ्च । तेनाधीतं श्रुतं तेन तेन सर्वमनुष्ठितं ।

Moreover, By him read, heard by him, by him everything accomplished,

येनाशाः पृष्ठतः कृत्वा नैराश्वमवलंबितं ॥ १४३ ॥

by whom, hopes behind the back having placed, hope-freedom depended upon. (143)

अपि च । असेवितेश्वरदारमदृष्टविरहव्यथं ।

Also and, Not having served-a master's-door, not having perceived-separation-pain,

अनुकृतीवचनं धन्यं कस्यापि जीवनं ॥ १४४ ॥

not having uttered-an unmanly-word, happy of any man the life. (144)

यतः । न योजनशतं दूरं बाध्यमानस्य दृष्ट्या ।

For, Not a yojana-hundred far for one stricken with covetousness,

संतुष्टस्य करमाप्तेऽप्यर्थे भवति नादरः ॥ १४५ ॥

of the contented for the to hand-come even treasure is not regard. (145)

तदत्रावस्योचितकार्यपरिच्छेदः श्रेयान् ।

Therefore here of (my) situation-suiting-action-discrimination better.

को धर्मो भूतदया किं शौख्यमरोगिता जगति जंतोः ।

What religion? for the living-compassion. What happiness? health in the world of man.

कः स्नेहः सद्भावः किं पांडित्यं परिच्छेदः ॥ १४६ ॥

What love? a noble-state of mind. What wisdom? discrimination. (146)

तथा च । परिच्छेदो हि पांडित्यं यदापन्ना विपत्तयः ।

Thus and, Discrimination indeed wisdom, when approached misfortunes

अपरिच्छेदकर्तृणां विपदः स्युः पदे पदे ॥ १४७ ॥

of the without-discrimination-acting misfortunes will be at step at step. (147)

त्यजेदेकं कुलस्यार्थे ग्रामस्यार्थे कुलं त्यजेत् ।

One should one for a family's-sake, for a village's-sake a family one should give up give up;

ग्रामं जनपदस्यार्थे स्वात्मार्थे पृथिवीं त्यजेत् ॥ १४८ ॥

a village for the country's-sake, for one's self's-sake the earth one should give up. (148)

अपरं च । पाणीयं वा निरायासं स्वादन्नं वा भयोत्तरं ।

Again and, Water either without-exertion, sweet food or with danger-attended,

विचार्य खलु पश्यामि तत्सुखं यच्च निर्वृतिः ॥ १४९ ॥

having deliberated indeed I see, that happiness where ease. (149)

इत्यालोच्याहं निर्जनवनमागतः ।

Thus having considered I the lonely-wood approached.

यतः । वरं वनं व्याघ्रगर्जेन्द्रसेवितं द्रुमालयः पक्षफलांबुभोजनं ।

For, Better a wood by tigers-(and) elephants- a tree-habitation on ripe-fruits-(and)water-living, haunted,

ढलानि शय्या परिधानवस्त्रलं न बंधुमध्ये धनहीनजीवनं ॥ १५० ॥

grass for a bed, a garment-(of) bark, not of friends-in the of one of wealth-deprived- amidst the living. (150)

ततो ऽस्मत्पुण्योदयादनेन मित्रेणाहं स्नेहानुवृत्त्या-

Afterwards, through my-fortune's-(i.e. good by this friend I with affection-continuity works) rise (i.e. reward)

नुश्रूहीतः । अधुना च पुष्परंपरया भवदाश्रयः स्वर्ग एव मया प्राप्तः ।

favoured. Now and by fortune-continuation of you-the a paradise verily, by me found. company,

यतः । संसारविषवृक्षस्य द्वे अत्र रसवत्फले ।

For, Of the world's-poison-tree two here delicious-fruits,

काव्यामृतरसास्वादः संगमः सुजनैः सह ॥ १५१ ॥

the poem-nectar-flavour-tasting, association good-men with. (151)

मंथर उवाच । अर्थाः पादरजोपमा गिरिनदीवेगोपमं यौवनं

Manthara said: Riches on the feet-the dust-resembling, mountain-rivers- youth, fleetness-like

आयुश्च जलविंदुलोलचपलं फेनोपमं जीवितं ।

vital strength as a water-drop-trembling-unsteady, froth-like life;

धर्मं यो न करोति निंदितमतिः स्वर्गार्गलोद्घाटनं

virtue who not practises base-minded, the heaven-bar-unbolting,

पश्चात्तापयुतो जरापरिगतः शोकाग्निना दह्यते ॥ १५२ ॥

afterwards repentance-seized, by old age- with the sorrow-fire is burnt. (152)
overpowered,

युष्माभिरितिसंचयः कृतस्तस्यायं दोषः । शृणु ।

By you too much-accumulation made; of it this the fault (i.e. cause); Listen :

उपार्जितानां वित्तानां त्याग एव हि रक्षणं ।

Of accumulated riches giving away only indeed the preservation;

तडागोदरसंस्थानां परीवाह इवांभसां ॥ १५३ ॥

of the in a pond's-interior-standing a drain as of waters. (153)

अन्यच्च । यदधो ऽधः क्षितौ वित्तं निचखान मितंपचः ।

Again and, When low low in the ground wealth has buried the miser,

तदधोनिष्ठायं गंतुं चक्रे पथानमप्यतः ॥ १५४ ॥

then to a mansion below to go he has made himself a path beforehand. (154)

अन्यच्च । निजसौख्यं निरुंधानो यो धनार्जनमिच्छति ।

Again and, His own-happiness opposing who wealth-acquisition wishes,

परार्थं भारवाहीव क्लेशसैव हि भाजनं ॥ १५५ ॥

for another's-sake a burthen-bearer as, of pain merely indeed a vessel. (155)

अपरं च । दानोपभोगहीनेन धनेन धनिनो यदि ।

Another and, Through of liberality-(and) enjoyment-deprived riches rich if (we are),

पृथ्वीखातनिखातेन धनेन धनिनो वयं ॥ १५६ ॥

through the in the earth-caverns-buried riches rich we. (156)

अन्यच्च । असंभोगेन सामान्यं रूपणस्य धनं परैः ।

Again and, Through non-enjoyment common of a miser the wealth with others,

अस्येदमिति संबंधो हानौ दुःखेन गम्यते ॥ १५७ ॥

'of him this' thus the connection at the loss by pain is ascertained. (157)

दानं प्रियवाक्कहितं ज्ञानमगर्वं क्षमान्वितं शौर्यं ।

Liberality by kind-words- knowledge without-conceit, with clemency- heroism,
accompanied, endowed

वित्तं त्यागनियुक्तं दुर्लभमेतच्चतुर्भद्रं ॥ १५८ ॥

wealth with liberality-connected, difficult-to be found these four-good things. (158)

उक्तं च । कर्तव्यः संचयो नित्यं कर्तव्यो नातिसंचयः ।

Said and, To be made accumulation constantly, to be made not exceeding-
accumulation,

पश्य संचयशौखो ऽसौ धनुषा जंबुको हतः ॥ १५९ ॥

behold, accumulation-practising that by a bow jackal slain. (159)

तावाहतुः । कथमेतत् । मंथरः कथयति । आसीत्कल्याणकटक-

Those two say: How that? Manthara relates: There was of Kalyāṇa-kaṭaka-

वास्तव्यो भैरवो नाम व्याधः । स चैकदा मृगमन्त्रिष्यमाणो

an inhabitant, Bhairava by name, a hunter. He and one day a deer pursuing

विंध्याटवीं गतवान् । ततस्तेन व्यापादितं मृगमादाय

to the Vindhya-forest went. Afterwards by him the killed deer having taken up

गच्छता घोरारुतिः शूकरो दृष्टः । तेन व्याधेन मृगं भूमौ

going, of formidable-appearance a boar seen. By that hunter the deer upon the ground

निधाय शूकरः शरेणाहतः । शूकरेणापि घनघोरगर्जनं

having laid, the boar with an arrow hit. By the boar in turn as of clouds-a terrible-roar

कृत्वा स व्याधो मुष्कदेशे हतः संक्लिन्नद्रुम इव

having made that hunter in the groin wounded being a cut-tree like

भूमौ निपपात ।

on the ground fell-down.

यतः । जलमग्निं विषं शस्त्रं बुद्ध्याधी पतनं गिरेः ।

For, Water, fire, poison, a weapon, hunger-illness, falling from a rock,

निमित्तं किञ्चिदासाद्य देहो प्राणैर्विमुच्यते ॥ १९० ॥

a cause (i.e. accident) of some kind having the corporeal being of life is deprived. (160)
encountered

अथ तयोः पादास्फासनेन सर्पो ऽपि मृतः । अद्यानंतरं

Then of them through the feet-trampling a serpent also killed. Now thereupon

दीर्घरावो नाम जंशुकः परिभ्रमन्नाहारार्थं तान्मृतान्

Dirgharāva by name, a jackal, roaming-about, those dead

मृगव्याधसर्पशूकरानपश्यदचिंतयन् । अहो अद्य महद्भोज्यं मे

deer-hunter-serpent-boar saw, reflected and: Oh! to-day a great meal of me

समुपस्थितं । अथवा ।

fallen in the way. However,

अचिंतितानि दुःखानि यथैवायांति देहिनां ।

Unthought-of troubles as just happen to men,

सुखान्यपि तथा मन्ये दैवमचातिरिच्यते ॥ १९१ ॥

blessings also thus, I think; fate in this plays the chief part. (161)

तद्भवतु । एषां मासैर्मासत्रयं मे सुखेन गमिष्यति ।

Then be it, Of these with the flesh a month-tried to me pleasantly will pass.

मासमेकं नरो याति द्वौ मासौ मृगशूकरौ ।

Month one the man goes, two months deer-(and) boar,

अक्षिरेकं दिनं याति अद्य भक्ष्यो धनुर्गुणः ॥ १९२ ॥

the serpent one day goes! to-day to be eaten the bow-string. (162)

ततः प्रथमवमुच्चायामिदं निःस्वादु कोदंडस्रग्ं स्नायुबंधनं

Then in the first-desire of eating this unsweet to the bow-fastened sinew-string

खादामि । इत्युक्त्वा तथा कृते सति श्लिख्ने स्नायुबंधनं

I eat. Thus having said, thus done being, being cut the sinew-string,

उत्पतितेन धनुषा इदि निर्भिन्नः स दीर्घरावः पंचत्वमा-

by the up-springing bow in the heart pierced, that Dirgharāva to the dissolution into the five elements

गतः । अतो ऽहं ब्रवीमि कर्तव्यः संचयो नित्यमित्यादि ।

gone. Therefore I say : 'To be made accumulation constantly,' etc.

तथा च । यद्दाति यदन्नाति तदेव धनिनो धनं ।

Thus and, What he gives, what he eats, that alone of a rich man the wealth ;

अन्ये मृतस्य क्रीडन्ति दारैरपि धनैरपि ॥ १६३ ॥

others of the dead sport with the wife also, with the riches also. (163)

किंच । यद्दासि विशिष्टेभ्यो यच्चास्मासि दिने दिने ।

Moreover, What thou givest to the distinguished, what and thou eatest day by day,

तच्चे वित्तमहं मन्ये शेषं कस्यापि रक्षसि ॥ १६४ ॥

that of thee the wealth I consider; the rest for somebody else thou preservest. (164)

यातु । किमिदानीमतिक्रांतोपवर्णनेन ।

Let it go. What at present with excessive-description ?

यतः । नाप्राप्यमभिवाङ्कन्ति नष्टं नेच्छन्ति शोचन्तु ।

For, Not the unattainable long after, the lost not wish to bewail,

आपत्सुपि न मुह्यन्ति नराः पंडितबुद्धयः ॥ १६५ ॥

in misfortunes even not are perplexed men of wise-intellect. (165)

तत्सखे सर्वदा त्वया सोत्साहेन भवितव्यं ।

Therefore, friend, always by thee full-of energy to be.

यतः । शास्त्राण्यधीत्यापि भवंति मूर्खाः

For, Books having read even they are fools,

यस्तु क्रियावान्पुरुषः स विद्वान् ।

who on the contrary an active man, be wise ;

सुचिन्तितं चैषधमातुराणां

a well-devised also medicine of the diseased

न नाममात्रेण करोत्यरोगं ॥ १६६ ॥

not by the name-merely effects freedom-from disease. (166)

अन्यच्च । न स्त्रल्पमप्यथ्वसायभीरोः

Again and, Not a very-small even of the of exertion-afraid

करोति विज्ञानविधिर्गुणं हि ।

produces a wisdom-precept benefit indeed,

अंधस्य किं हस्ततलस्थितोऽपि

of a blind man (what?) on the palm-standing even

प्रकाशयत्यर्थमिह प्रदीपः ॥ १६७ ॥

does make visible an object here a lamp? (167)

तच्च सखे दशाविशेषे शान्तिः करणीया ।

Then here, O friend, in each special condition tranquillity to be observed.

एतदप्यतिकष्टं त्वया न मन्तव्यं ।

This also too-hard by thee not to be considered.

यतः । राजा कुलवधूर्विप्रा मन्त्रिणश्च पयोधराः ।

For, 'A king, a noble wife, the wise, ministers likewise, clouds,

स्थानभ्रष्टा न शोभन्ते दन्ताः केशा नखा नराः ॥ १६८ ॥

from (their) places-removed not shine, teeth, hairs, nails, men. (168)

इति विज्ञाय मतिमान्स्वस्थानं न परित्यजेत् । कापुरुषवचनमेतत् ।

Thus perceiving a wise man his-place not should abandon, a weak man's- this. speech

यतः । स्थानमुत्सृज्य गच्छन्ति सिंहाः सत्पुरुषा गजाः ।

For, (Their) country quitting go lions, brave-men, elephants ;

तत्रैव निधनं याति काकाः कापुरुषा मृगाः ॥ १६८ ॥

there even to death go crows, weak-men, deer. (169)

को वीरस्य मनस्विनः स्वविषयः को वा विदेशस्तथा

What of a brave man, of a wise, his own-country, what or a strange- likewise ?
country

यं देशं अयते तमेव कुरुते बाहुप्रतापार्जितं ।

to what place he comes, that even does he make through his arms-majesty-
acquired.

यद्द्वानखलांगुलप्रहरणः सिंहो वनं गाहते

What teeth-claws-tail-(having as) weapons, a lion wood enters,

तस्मिन्नेव हतदिपेंद्ररुधिरैस्तृष्णां क्षिन्त्यात्मनः ॥ १७० ॥

in that verily with the slain-elephant's-blood the thirst he quenches of himself. (170)

अपरं च । निपानमिव मंडूकाः सरः पूर्णमिवांडजाः ।

Again and, A pool as frogs, a lake full as fishes,

सोद्योगं नरमायांति विवशाः सर्वसंपदः ॥ १७१ ॥

(so) the exerting man approach by themselves all-fortunes. (171)

अन्यच्च । सुखमापतितं सेवेदुःखमापतितं तथा ।

Again and, Happiness fallen to one's one should trouble fallen to one's likewise,
share cherish share

चक्रवत्परिवर्तते दुःखानि च सुखानि च ॥ १७२ ॥

wheel-like turn-round troubles and, joys and. (172)

अन्यच्च । उत्साहसंपन्नमदीर्घसूचं

Again and, To the exertion-endued, unprocrastinating,

क्रियाविधिज्ञं व्यसनेष्वसक्तं ।

of action-the rules-knowing, to vices not-attached,

शूरं कृतज्ञं दृढमौहदं च

to a hero, benefits-remembering, one of steady-friendship and,

लक्ष्मीः स्वयं याति निवासहेतोः ॥ १७३ ॥

Lakshmi of her own accord goes for the sake of residing (with him). (173)

विशेषतश्च । विनाप्यर्थैर्वीरः स्पृशति वज्रमानोन्नतिपदं

Especially and, Without even riches a hero touches of honour-elevation-a place,

समायुक्तो ऽप्यर्थैः परिभवपदं याति ह्रपणः ।

endowed even with riches to of disgrace-a place goes the miser ;

स्वभावादुद्भूतां गुणसमुदयावाप्तिविषयां

the from the inborn-nature springing, for virtue-multipitude-acquirement-fit

द्युतिं सैर्ही किं आ दृतकनकमालो ऽपि लभते ॥ १७४ ॥

splendour of a lion (what?) a dog hearing-a gold-necklace even obtains? (174)

धनवानिति हि मदो मे किं गतविभवो विषादमुपयामि ।

'Of riches thus truly pride to me; why with departed-sorrow I approach? possessed, wealth

करनिहितकंदुकसमाः पातोत्पाता मनुष्याणां ॥ १७५ ॥

the in the hand-placed-ball-like (are) the sinkings-(and)risings of men. (175)

अपरं च । अभ्रच्छाया स्वल्पीतिर्नवशस्यानि योषितः ।

Again and, A cloud's-shadow, of wicked-the friendship, new-corn, women,

किंचित्कालोपभोग्यानि दौवनानि धनानि च ॥ १७६ ॥

for some-time-(only) to be enjoyed, youth, riches and. (176)

दृष्ट्यर्थं नातिचेष्टेत सा हि धाचैव निर्मिता ।

For the sake of not too much one should that for by the Creator already provided ; a-livelihood strive,

गर्भादुत्पतिते जंतौ मातुः प्रस्रवतः स्तनौ ॥ १७७ ॥

from the womb when comes forth a creature, of the mother stream the breasts. (177)

अपि च सखे । येन शुक्लीकृता हंसाः शुकाश्च हरितीकृताः ।

Also and, O friend, By whom white-made the geese, the parrots and green-made,

मयूराश्चिन्ता येन स ते दृष्टिं विधास्यति ॥ १७८ ॥

the peacocks variegated by whom, He for thee a livelihood will provide. (178)

अपरं च । सतां रहस्यं शृणु मित्र ।

Again and, Of the good the secret hear, O friend,

जनयंत्यर्जने दुःखं तापयंति विपत्तिषु ।

They produce in the acquisition trouble, they cause pain in failures,

मोहयंति च संपत्तौ कथमर्थाः सुखावहाः ॥ १७८ ॥

they infatuate and in success, how (are) riches happiness-conferring ? (179)

अपरं च । धर्मार्थं यस्य वित्तेहा वरं तस्य निरीहता ।

Another and, For religion's-sake of whom wealth-desire, better of him freedom from-desire,

प्रक्षालनाद्धि पंकस्य दूरादस्पर्शनं वरं ॥ १८० ॥

than wiping off for of mud far not-touching better. (180)

यतः । यथा ह्यामिषमाकाशे पक्षिभिः श्वापदैर्भुवि ।

For, As truly prey in the air by birds, by beasts on earth

भक्ष्यते सलिले नक्रैस्तथा सर्वत्र वित्तवान् ॥ १८१ ॥

is eaten, in water by crocodiles, thus everywhere the rich man. (181)

राजतः सलिलाद्ग्रेष्ठीरतः स्वजनादपि ।

From a king, from water, from fire, from the robber, from their own- likewise, people

भयमर्थवतां नित्यं मृत्योः प्राणभृतामिव ॥ १८२ ॥

fear of the rich constantly, from death of the living as. (182)

तथा हि । जन्मनि क्लेशवज्जले किं नु दुःखमतः परं ।

Thus for, In life with troubles-abounding what possibly pain than this greater?

इच्छासंपद्यतो नास्ति यच्चेच्छा न निवर्तते ॥ १८३ ॥

desire-fulfilment because not is, because and the desire not ceases? (183)

अन्यच्च भ्रातः शृणु ।

Another and, brother, hear:

धनं तावदसुलभं लब्धं कष्टेण रक्ष्यते ।

Wealth at first not-easy-to obtained, obtained with difficulty it is preserved,

लब्धनाशो यथा मृत्युस्तस्मादेतन्न चिंतयेत् ॥ १८४ ॥

of the obtained-the loss like death, therefore of this not one should think. (184)

दृष्णां चेह परित्यक्ता को दरिद्रः क ईश्वरः ।

Covetousness and here having abandoned, who poor? who a lord?

तस्याद्येत्प्रसरो दत्तो दास्यं च शिरसि स्थितं ॥ १८५ ॥

of it if way given, servitude and at the head placed. (185)

अपरं च । यद्यदेव हि वांक्षेत ततो वांक्षा प्रवर्तते ।

Again and, What what just indeed one may desire, thence the desire starts,

प्राप्त एवार्थतः सोऽर्थो यतो वांक्षा निवर्तते ॥ १८६ ॥

obtained verily in reality that object, from which the desire turns away. (186)

किं बडुना मम पक्षपातेन । मयैव सहाच

What with so much of my side of the question? With me just together here

कालो नीयतां ।

the time may be spent.

यतः । आमरणांताः प्रणयाः कोपास्तत्क्षणभंगुराः ।

For, At-death-ending the affections, the anger at that-moment-vanishing,

परित्यागाच्च निःसंगा भवन्ति हि महात्मनां ॥ १८७ ॥

the gifts and free from-self-interest are truly of the noble-minded. (187)

इति श्रुत्वा लघुपतनको ब्रूते । धन्योऽसि मंथर

Thus having heard Laghupatanaka says: Happy art thou, O Manthara,

सर्वथा स्थाय्यगुणोऽसि ।

in every way of praiseworthy-virtue thou art.

यतः । संत एव सतां नित्यमापदुद्धरणचमाः ।

For, The good only of the good constantly out of misfortune-to lift-able,

गजानां पंकमग्नानां गजा एव धुरंधराः ॥ १८८ ॥

of elephants into a mire-plunged elephants only the burthen-bearers (rescuers). (188)

स्वाध्यायः स एको भुवि मानवानां

To be praised that alone on earth of men,

स उत्तमः सत्पुरुषः स धन्यः ।

he the greatest, a good man, he happy,

यस्यार्थिनो वा शरणागता वा

of whom the needy either, the refuge-taking or,

नाशविभंगा विमुखाः प्रयांति ॥ १८८ ॥

not broken-hoped with averted-faces go away. (189)

तदेवं ते स्नेच्छाहारविहारं कुर्वाणाः संतुष्टाः

Then thus those according to their-desire-feeding-(and)sporting making contented

सुखं निवसन्ति । अथ कदाचिच्चित्रांगनामा मृगः केनापि चासि-

happily dwell. Now one-day Chitrānga-named a deer by somebody frightened

तस्तत्रागत्य मिलितः । ततः पश्चादायातं मृगमवलोक्य भयं

there having approached was met. Thence after approaching the deer having seen, danger

संचिंत्य मन्थरो जलं प्रविष्टो मूषिकश्च विवरं गतः काको

suspecting, Manthara the water entered, the mouse and to the hole went, the crow

ऽप्युड्डीय वृक्षमारूढः । ततो लघुपतनकेन सुदूरं निरूप्य

also up-flying a tree ascended. Then by Laghupatanaka, very-far having looked,

भयहेतुर्न को ऽप्यायातीत्यालोचितं । पश्चात्तदचना-

'fear-cause not any approaches' thus was considered. Afterwards upon his word

दागत्य पुनः सर्वे मिलित्वा तत्रैवोपविष्टाः । मन्थरेणोक्तं । भद्रं

having arrived again all having met there just seated. By Manthara said: Hail!

मृग स्वागतं । स्नेच्छयोदकाद्याहारो ऽनुभूयतां ।

deer, welcome! According to your-wish, of water-etc. consisting-food may be enjoyed.

अत्रावस्थानेन वनमिदं सनाथीक्रियतां । चित्रांगो ब्रूते ।

By here residing forest this with a lord-may be endowed. Chitrānga says:

लुब्धकचासितो ऽहं भवतां शरणमागतः । भवद्भिः सह

By a hunter-frightened I of you the protection approached. You with

सख्यमिच्छामि । हिरण्यको ऽवदत् । मित्रत्वं तावदस्माभिः सह भवता-
friendship I wish. Hiranyaka said: Friendship truly us with by you

यत्नेन मिलितं ।

without-trouble met.

यतः । औरसं कृतसंबंधं तथा वंशक्रमगतं ।

For, One's own offspring, one formed by connection, likewise one in race-line-descended,

रक्षितं व्यसनेभ्यश्च मित्रं ज्ञेयं चतुर्विधं ॥ १८० ॥

one rescued from dangers and, a friend to be known of four-kinds. (190)

तद्वच्च भवता स्वगृहनिर्विशेषं स्वीयतां ।

Therefore here by you from your own-house-without a difference may be remained.

तच्छ्रुत्वा मृगः सानंदो भूत्वा खेच्छाहारं

That having heard the deer, full of-joy being, according to his-desire-feeding

कृत्वा पानीयं पीत्वा जलासन्नतृष्णायायामुपविष्टः । अथ

making, water drinking, in a water-near standing-trees's-shade settled. Then,

मन्थरेणोक्तं । सखे मृग एतस्मिन्निर्जने वने केन चासितो

by Manthara said: Friend deer, in this lonely forest by whom frightened

ऽसि । कदाचित्किं व्याधाः संचरन्ति । मृगेणोक्तं । अस्मि

art thou? Ever (do) hunters walk about? By the deer said: There is

कलिंगविषये रुक्मांगदो नाम नरपतिः । स च दिग्विज-

in the Kalinga-country Rukmāṅgada by name a prince. He and by the world-

यव्यापारक्रमेणागत्य चंद्रभागानदीतीरे समावा-

conquest-business-course having approached, on the Chandrabhāgā-bank having

सितकटको वर्तते । प्रातश्च तेनाचागत्य

pitched-his camp resides. 'In the morning and he here having arrived

कर्पूरसरःसमीपे भवितव्यमिति व्याधानां मुखात्किंवदन्ती .

in the Karpūra-lake-proximity will be,' thus of the hunters from the mouth a report

श्रूयते । तद्वापि प्रातर्वस्थानं भयहेतुकमित्या-

is heard. Therefore here also in the morning residing (is) fear-cause having, thus

लोच्य यथावसरकार्यमारभ्यतां । तच्छ्रुत्वा

considering according to-the occasion-action may be undertaken. That having heard

कूर्मः सभयमाह । जलाशयांतरं गच्छामि । काक-

the tortoise with-fear says: To another-water-reservoir I go. The crow-

मृगवप्युक्तवन्तौ । एवमस्तु । ततो हिरण्यको विदध्याह ।

(and)-mouse also said: So be it. Then Hiranyaka smiling said:

जलाशयांतरे प्राप्ते मंथरस्य कुशलं स्थले गच्छतः

Another-water- being reached, of Manthara welfare; on the land of the going reservoir

कः प्रतीकारः ।

what help?

यतः । अंभांसि जलजंतूनां दुर्गं दुर्गनिवासिनां ।

For, Water of water-animals, a fort of the in the fort-residing,

सम्भूमिः श्वापदादीनां राज्ञां मंत्री परं बलं ॥ १८१ ॥

their own-place of beasts, etc., of kings a minister the chief strength. (181)

सखे लघुपतनक अनेनोपदेशेन तथा भवितव्यं

Friend Laghupatanaka, through this advice thus to be fared:

स्वयं वीक्ष्य यथा वध्वाः पीडितं कुचकुदमलं ।

Himself having seen as of his wife pressed the bosom-bud,

वणिक्पुत्रोऽभवद्दुःखी न तथैव भविष्यसि ॥ १८२ ॥

the merchant's-son became sad; thou thus just wilt be. (182)

त ऊचुः । कथमेतत् । हिरण्यकः कथयति । अस्ति कान्यकुब्ज-

They said: How that? Hiranyaka relates: There is in the Kānyakubja-

विषये वीरसेनो नाम राजा । तेन वीरपुरनाम्नि नगरे

country Virasena by name a king. By him in the Virapura-named town

तुंगबलो नाम राजपुत्रो भोगपतिः कृतः । स च महाधनस्त-

Tuṅgabala by name a prince governor appointed. He and of great-wealth,

रुण एकदा स्वनगरे भ्रास्यन्तिप्रौढयौवनां लावण्यवतीं

young, one-day in his-town perambulating in full-blown youth Lāvṇyavatī

नाम वणिक्पुत्रवधूमांलोकयामास । ततः स्नहस्यं गत्वा स्मरा-

by name a merchant's-son's-wife saw. Then to his-palace having gone by love-

कुलमतिस्तस्याः कृते दूतीं प्रेषितवान् ।

disturbed-in mind on her account a female messenger he dispatched.

यतः सन्मार्गे तावदास्ते प्रभवति पुरुषस्त्वावदेवेन्द्रियाणां

For, On the right-path so long he remains, master is a man so long only of the senses,

लज्जां तावदिधत्ते विनयमपि समालम्बते तावदेव ।

shame so long he has, decency also he maintains so long only,—

भ्रूचापाकृष्टमुक्ताः अवलपयगता नीलपद्मा एते

by the eyebrows-bow-drawn back-(and) darted, to the ear-reaching, black-feathered those

यावल्लीलावतीनां न यदि हृतिमुषो दृष्टिबाणाः पतन्ति ॥ १८३ ॥

as of fair-ones not into the heart the steadiness-stealing look-arrows fall. (193)

सापि लावण्यवती तदवलोकनक्षणात्प्रभृति स्मरशरप्रहारजर्ज-

She also Lāvṇyavatī him-seeing-the moment from by the Love-arrow-stroke-

रितहृदया तदेकचित्ताभवत् ।

broken-hearted of him-alone-thinking was.

तथा श्रुतं । असत्यं साहसं माया मात्सर्यं चातिलुब्धता ।

Thus for said, Untruth, violence, fraud, envy and extreme-covetousness,

निर्गुणत्वमशौचत्वं स्त्रीणां दोषाः स्वभावजाः ॥ १८४ ॥

want-of virtue, impurity, of women the faults from their-nature-springing. (194)

अथ दूतीवचनं श्रुत्वा लावण्यवत्युवाच । अहं पतिव्रता

Now the messenger's-word having heard Lāvṇyavatī said: I husband-devoted

कथमेतस्त्रिकर्धमे पतिव्रतने प्रवर्ते ।

how in this unrighteousness, husband-imposition, I engage?

यतः । सा भार्या चा गृहे दक्षा सा भार्या या प्रजावती ।

For, She a wife, who in the house clever; she a wife who prolific,

सा भार्या चा पतिप्राणा सा भार्या चा पतिव्रता ॥ १८५ ॥

she a wife whose husband-is her life, she a wife who husband-devoted. (195)

न सा भार्येति वक्तव्या यस्या भर्ता न तुष्यति ।

Not she 'a wife' thus to be called, with whose husband not is gratified,

तुष्टे भर्तरि नारीणां संतुष्टाः सर्वदेवताः ॥ १८६ ॥

being gratified the husband of women, gratified all-divinities. (196)

ततो यद्यदादिशति मे प्राणेश्वरस्तदेवाहमविचारितं

therefore whatever commands of me the life-lord, that only I without-examination

करोमि । दूत्योक्तं । सत्यतममेतत् । सावधवत्युवाच । भुवं ।

do. By the messenger said: Quite true this? Lāvanyavati said: Certainly,

सत्यमेतत् । ततो दूतिकया गत्वा तत्तत्सर्वं तुंगबलस्थाये

true this. Then by the messenger having gone that that all of Tuṅgabala in the presence

निवेदितं । तच्छ्रुत्वा तुंगबलो ऽब्रवीत् । स्नामिनामीय

reported. That having heard Tuṅgabala said: 'By the husband, having led (her) near,

समर्पयितव्येति कथमेतच्छक्यं । कुह्न्याह । उपायः क्रियतां ।

she is to be surrendered,' how this possible? The procuress said: A stratagem be made.

तथा चोक्तं । उपायेन हि यच्छक्यं न तच्छक्यं पराक्रमैः ।

Thus and said, By a stratagem truly what possible, not that possible by valour,

शृगलेन हतो हस्ती गच्छता पंकवर्त्मना ॥ १८७ ॥

by a jackal slain an elephant, going on a swamp-way. (197)

राजपुत्रः पृच्छति । कथमेतत् । सा कथयति । अस्ति ब्रह्मारण्ये

The prince asks: How that? She relates: There is in the Brahma-wood

कर्पूरतिलको नाम हस्ती । तमवलोक्य सर्वे शृगालाश्चितयन्ति स्म ।

Karpūratilaka by name an elephant. Him having seen all the jackals thought :

यद्ययं केनाप्युपायेन म्रियते तदास्माकमेतद्देहेन मासचतुष्टयस्य

If he by some stratagem dies, then of us through his-body of a month-tetrad

भोजनं भविष्यति । तच्चैकेन वृद्धशृगालेन प्रतिज्ञातं । मया बुद्धि-

food will be. There by one old-jackal promised: By me through-intellect-

प्रभावादस्य मरणं साधयितव्यं । अनन्तरं स वंचकः

superiority of him the death to be accomplished: Thereupon that cheat

कर्पूरतिलकसमीपं गत्वा साष्टांगपातं प्रणम्यो-

Karpūratilaka-near having gone with-of the eight-limbs-prostration having saluted

वाच । देव दृष्टिप्रसादं कुरु । हस्ती ब्रूते । कस्त्वं कुतः

said: Sire, look-favour make. The elephant says: Who thou, whence

समायाति । सो ऽवदत् । जंबुको ऽहं सर्वेवनवासिभिः पशुभिर्मि-

approached? He said: A jackal I by all wood-inhabiting animals,

लित्वा भवत्सकाशं प्रस्थापितः । यद्दिना राज्ञावस्थानुं

after having met, to your-presence despatched. Because without a king to remain

न युक्तं तद्वाटवीराज्ये ऽभिषेक्तुं भवान्

not proper, therefore here in the forest-sovereignty to be inaugurated you

सर्वस्वामिगुणोपेतो निरूपितः ।

with all-lord's-virtues-endowed selected.

यतः । यः कुलाभिजनाचारैरतिशुद्धः प्रतापवान् ।

For, Who by race-descent- (and) conduct very-pure, majestic,

धार्मिको नीतिकुशलः स स्वामी युज्यते भुवि ॥ १८८ ॥

just, behaviour-elever, he as a master is fit on earth. (198)

अपरं च पश्य । राजानं प्रथमं विदेत्ततो भार्या ततो धनं ।

Another and see, A king first he should find, then a wife, then riches,

राजन्वसति लोके ऽस्मिन्कुतो भार्या कुतो धनं ॥ १८८ ॥

a king not-being in this world, whence a wife, whence riches? (199)

अन्यच्च । पर्जन्य इव भूतानामाधारः पृथिवीपतिः ।

Again and, Cloud-like of the living a support an earth-lord,

विकले ऽपि हि पर्जन्ये जीव्यते न तु भूपतो ॥ १९० ॥

failing also for a cloud it is lived, not but an earth-lord (failing). (200)

नियतविषयवर्ती प्रायशो दंडयोगात्

In the allotted-office-remaining generally through the rod-use

जगति परवशे ऽस्मिन्दुर्लभः साधुवृत्तः ।

in the world on another-dependent this; difficult-to be found one of good-character;

छग्रमपि विकलं वा व्याधितं वाधनं वा

a meagre also, defective or, sick or, poor or

पतिमपि कुलनारी दंडभीत्याभ्युपैति ॥ १९१ ॥

husband also a noble woman through the rod-fear approaches. (201)

तद्यथा लग्नवेला न विचलति तथा कृत्वा सत्वरमा-

Therefore that the lucky-moment not passes away, thus acting, with-haste

गम्यतां देवेन । इत्युक्त्वोत्थाय चलितः । ततो

may be approached by your highness. Thus having spoken, rising (he) went. Then

ऽसौ राज्यलोभाकृष्टः कर्पूरतिलकः शृगालवर्त्मना

that by the sovereignty-desire-attracted Karpūratilaka on the jackal's-way

धावन्महापंके निमग्नः । ततस्तेन हस्तिनोक्तं । मखे शृगाल

running in a great-mire immersed. Then by that elephant said: Friend jackal,

किमधुना विधेयं । पंके निपतितो ऽहं । सिधे । परावृत्त्य पश्य ।

what now to be done? in a mire fallen I; I die; turning back look!

शृगालेन विहस्योक्तं । देव मम पुच्छकावसंबनं कृतोत्तिष्ठ । यद्

By the jackal smiling said: Sire, of me tail-holding having made rise. Because

मदिधस्य वचसि त्वया प्रत्ययः कृतस्तदनुभूयतामश्रयं दुःखं ।

of me-like in word by thee confidence placed, therefore may be suffered helpless pain.

तथा चोक्तं । यदा सत्संगरहितो भविष्यसि भविष्यसि ।

Thus and said : If of the good-society-deprived thou wilt be, thou wilt be,

तदा सज्जनगोष्ठीषु पतिष्यसि पतिष्यसि ॥ २०२ ॥

then into bad-men's-companies thou wilt fall, thou wilt fall. (202)

ततो महापंके निमग्नो हस्ती शृगालैर्भक्षितः । अतो

Then into the great-mire plunged the elephant by the Jackals eaten. Therefore

ऽहं ब्रवीमि । उपायेन हि यच्छक्यमित्यादि । ततः कुट्टन्युपदे-

I say : By a stratagem truly what possible, etc. Then by the procuress'-

शेन तं चारुदत्तनामानं वणिक्पुत्रं स राजपुत्रः सेवकं

advice that Chârudatta-named merchant's-son that prince (his) attendant

चकार । ततो ऽसौ तेन सर्वविश्वासकार्येषु नियोजितः । एकदा

made. Then he by him in all-confidence-affairs (was) employed. One day

तेन राजपुत्रेण स्नातानुलिप्तेन कनकरत्नालंकारधारिणा प्रोक्तं ।

by that prince bathed-(and) anointed gold-jewel-ornaments-bearing announced :

अद्यारभ्य मासमेकं गौरीव्रतं कर्तव्यं । तद्वचः

To-day beginning for month one the Gauri-vow to be performed. Therefore hither

प्रतिरात्रमेकां कुलीनां युवतीमानीय समर्पय । सा मया

every-night one noble virgin having led surrender (her). She by me

ययोचितेन विधिना पूजयितव्या । ततः स चारुदत्तस्तथाविधां

in the usual manner to be honoured. Then that Chârudatta such a one

नवयुवतीमानीय समर्पयति । पश्चात्प्रच्छन्नः सन्किमयं

quite-young having led near surrenders. Afterwards concealed being, 'what he

करोतीति निरूपयति । स च तुंगवल्लभां युवतीमस्पृशन्नेव

does ?' thus espies. That and Tuṅgabala that maiden not-toucheing even

दूरादस्नासंकारगंधचंदनैः संपूज्य रक्षकं

from afar with garments-ornaments-perfumes-sandal wood having honoured, a guardian

दत्त्वा प्रस्त्रापयति । अथ वणिकपुत्रेण तद्दृष्टोपजातविश्वासेन

having given, sends away. Now by the merchant's-son, that having-seen, with increased-confidence,

लोभाकृष्टमनसा स्वधूं लावण्यवतीं समानीय

with by covetousness-attracted-mind, his-wife Lāvanyavati having led near

समर्पिता । स च तुंगवल्लस्तां ह्रिदयप्रियां लावण्यवतीं

(she was) surrendered. He and Tūṅgavallastā that heart-beloved Lāvanyavati

विज्ञाय ससंभ्रममुत्थाय निर्भरमालिङ्ग्य निमीलिताक्षः

having recognised, with-haste up-jumping, ardently embracing, with half-closed-eyes,

पर्यंके तया सह विल्लास । तदालोक्य वणिकपुत्रश्चित्रलिखित इवे-

on a sofa her - with sported. That seeing the merchant's-son picture - like

तिकर्तव्यतामूढः परं विषादमुपगतः । अतो ऽहं ब्रवीमि । स्वयं

perplexed-what to do to extreme sadness went. Therefore I say: Himself

वीक्ष्येत्यादि । तथा त्वयापि भवितव्यमिति । तद्धितवचनम्-

having seen, etc. Thus by thee also will be fared. That friend's-word not

वधीर्यं महता भयेन विमुग्ध इव तं जलाशयमुत्सृज्य

regarding with great fear perplexed as it were that water-reservoir having left

मंथरसलितः । ते ऽपि हिरण्यकादयः स्नेहादनिष्टं

Manthara went. They also Hiraṇyaka, etc. from affection, (something) unwished

शंकमाना मंथरमनुगच्छन्ति । ततः स्वले गच्छन्केनापि व्याधेन

apprehending Manthara follow. Then on the land going by some hunter,

काननं पर्यटता मंथरः प्राप्तः । प्राप्य तं यहीलो-

the forest perambulating, Manthara caught. Having caught him, having seized,

त्याप्य धनुषि बद्धा भ्रमन्क्लेशात्कुत्पिपासाकुलः

having lifted, to the bow having bound, walking about, through fatigue by hunger-(and) thirst-troubled

खृष्टाभिमुखं चलितः । अथ मृगवायसमूषिकाः परं विषादं

towards-his-house (he) went. Now the deer-crow-mouse to extreme grief

गच्छन्तस्तमनुजग्मुः । ततो हिरण्यको विलपति ।

coming him followed. Then Hiranyaka laments:

एकस्य दुःखस्य न यावदंतं गच्छाम्यहं पारमिवार्णवस्य ।

Of one trouble not while to the end go I, to the shore as of the ocean,

तावद्वितीयं समुपस्थितं मे क्षिप्तेष्वनर्था वृद्धन्तीभवन्ति ॥ २०३ ॥

then a second approached to me, in damages the evils are multiplied. (203)

स्वाभाविकं तु यन्मित्रं भाग्येनैवाभिजायते ।

By his inborn-nature but who a friend, by fortune only he is produced,

तद्वृत्तिमसौ हार्दमापत्स्वपि न मुच्यति ॥ २०४ ॥

therefore one of unfeigned-friendship in misfortunes also not does one give up. (204)

न मातरि न दारेषु न सोदर्ये न चात्मजे ।

Not in a mother, not in a wife, not in a brother, not and in one's own offspring,

विद्यासस्तादृशः पुंसां यादृग्मित्रे स्वभावजे ॥ २०५ ॥

confidencee such of men, as in a friend by his inborn-nature-become (one). (205)

इति मुहुर्विचिंत्याहो दुर्दैवं ।

Thus repeatedly having thought (he cried out): Oh, the hard-fate!

यतः । स्वकर्मसंतानविचेष्टितानि

For, The by one's own-actions'-spreading-wrought

कालान्तरावर्तिशुभाशुभानि ।

at other times-reverting-good- (and) evil,

इहैव दृष्टानि मयैव तानि

(are) here already experienced by me at least those,

जन्मान्तराणीव दशान्तराणि ॥ २०६ ॥

like different-births, different conditions. (206)

अथवेत्यमेवैतत् । कायः संनिहितापायः संपदः पदमापदां ।

Or, thus verily this, The body has destruction- happiness the place for misfortunes,
close to it,

समागमाः सापागमाः सर्वमुत्पादि भंगुरं ॥ १०७ ॥

meeting with-departure connected, everything born (is) frail. (207)

पुनर्विमृश्याह । शोकारातिभयचाणं प्रीतिविश्रम्भभाजनं ।

Again having reflected he says : From sorrow-enemies- (and) of affection (and)
danger-a protection confidence-a vessel,

केन रत्नमिदं सृष्टं मित्रमित्युच्यते ॥ १०८ ॥

by whom jewel this created, 'Mitra' thus the syllable-couple? (208)

किंच । मित्रं प्रीतिरसायनं नयनयोरागन्दनं चेतसः

Moreover : A friend, a pleasure-elixir of the eyes, a delight of the mind,

पात्रं यत्सुखदुःखयोः सह भवेन्मित्रेण तदुत्तमं ।

a vessel that in happiness- together might he with the friend, that hard-to find;
(and) trouble

ये चान्ये सुखदः समृद्धिप्रसये द्रव्याभिलाषाकुलाः

And what other friends in success-time, with wealth-desire-filled,

ते सर्वत्र मिलन्ति सत्त्विकवशात् तेषां विपत् ॥ १०९ ॥

they everywhere meet (us); but the truth- of them (is) adversity. (209)
touch stone

इति वञ्ज विलप्य हिरण्यकशिचांगलघुपतनकावाह । यावदयं

Thus much having lamented Hiranryaka to Chitrāṅga- (and) Laghup. says: So long as this

व्याधो वनाद् निःसरति तावन्मथरं मोचयितुं

hunter from the forest not goes away, so long Manthara to rescue

यत्नः कियतां । तावूचतुः । सत्वरं कार्यमुच्यतां ।

an effort may be made. They both said : With-haste what to be done may be told.

हिरण्यको ब्रूते । चित्रांगो जलसमीपं गत्वा मृतमिवात्मानं

Hiranryaka says : Chitrāṅga to the water-near having gone dead-like himself

दर्शयतु काकश्च तस्योपरि स्थित्वा चञ्चा किमपि विलिखतु ।

may show, the crow and over him standing with the beak somewhat may peck.

नूनमनेन लुब्धकेन तच्च कच्छपं परित्यज्य मृगमांसाधार्थिना

Now by that hunter there, the tortoise having left, for the deer's-flesh-desirous,

सत्वरं गंतव्यं । ततो ऽहं मंथरस्य बंधनं ह्येत्यामि संनिहिते

with-haste will be gone. Then I of Manthara the tie shall cut; having approached

लुब्धके भवद्वा पलायितव्यं । चित्रांगलघुपतनकाभ्यां शीघ्रं

the hunter, by you to be fled. By Chitrāṅga-(and) Laghupatanaka, quickly

गत्वा तद्यानुष्ठिते सति स व्याधः श्रान्तः पानीयं पीत्वा

having gone, thus accomplished being, that hunter, tired, water having drunk,

तरोरधस्तादुपविष्टस्तथाविधं मृगमपश्यत् । ततः कर्तरिकामादाय

under a tree seated in such a the deer saw. Then the knife having taken,
condition

प्रहृष्टमना मृगांतिकं चलितः । तत्रांतरे हिरण्यके-

with rejoicing-mind near to the deer proceeded. There meanwhile by Hiranyaka

नागत्य मंथरस्य बंधनं क्लिप्तं । स कूर्मः सत्वरं

having approached, of Manthara the tie cut. That tortoise with-haste

जलाशयं प्रविशेत् । स मृग आसन्नं तं व्याधं विलोक्योत्थाय

the water-reservoir entered. That deer near that hunter perceiving, rising,

पलायितः । प्रत्यावृत्त्य लुब्धको यावत्तदुत्तलमायाति तावत्कूर्मम-

escaped. Returning the hunter while the tree-foot he approaches, then the tortoise

पश्यन्नचिंतयत् । उचितमेवैतन्ममासमीक्ष्यकारिणः ।

not-seeing, reflected: Proper only this for me, not-circumspectly-acting.

यतः । यो भ्रुवाणि परित्यज्य अभ्रुवाणि निषेवते ।

For, He who certain (things) forsaking uncertain (things) attends to,

भ्रुवाणि तस्य नश्यन्ति अभ्रवं नष्टमेव हि ॥ ११० ॥

the certain (things) of him perish, the uncertain is perished already. (210)

ततो ऽसौ स्वकर्मवशान्निराशः कटकं प्रविष्टः । मंथरादयः

Then he through-his own-action disappointed the camp entered. Manthara, etc.

सर्वे त्यक्तापदः स्वस्थानं गत्वा यथासुखमास्थिताः ॥

all freed-from misfortune to their-place having gone happily remained.

अथ राजपुत्रैः सानन्दमुक्तं । सर्वे श्रुतवन्तः सुखिनो वयं ।

Then by the princes with-joy said : All having heard pleased we.

सिद्धं नः समीहितं । विष्णुशर्मोवाच । एतावता भवताम्-

Accomplished of us what (was) desired. Vishṇuśarma said : With so much of you

भिलषितं संपन्नं । अपरमपीदमस्तु ।

the desire fulfilled, further also this may be :

मित्रं प्राप्तुं सज्जना जनपदैर्लक्ष्मीः समालंबतां

A friend acquire ye, O, good-men; with the nations Lakshmi may dwell;

भूपालाः परिपालयन्तु वसुधां शशस्त्वधर्मे स्थिताः ।

Princes may protect the earth, constantly in their-duty standing;

आस्तां मानसतृष्टये सुकृतिनां नीतिर्नवोदये वः

it may remain for the mind-gratification of the virtuous Niti, a new-bride-like, of you;

कल्याणं कुरुतां जनस्य भगवांसंद्रार्धचूडामणिः ॥ २११ ॥

prosperity may cause of the people the venerable, who has the moon's-half- (211)
for his crest-jewel.

॥ इति हितोपदेशे मित्रलाभो नाम प्रथमकथासंग्रहः समाप्तः ॥

Thus in the Hitopadeśa, Friend-acquisition by name the first-story-
collection finished.

SBN 644938

LONDON

PRINTED BY SPOTTISWOODE AND CO,
NEW-STREET SQUARE

